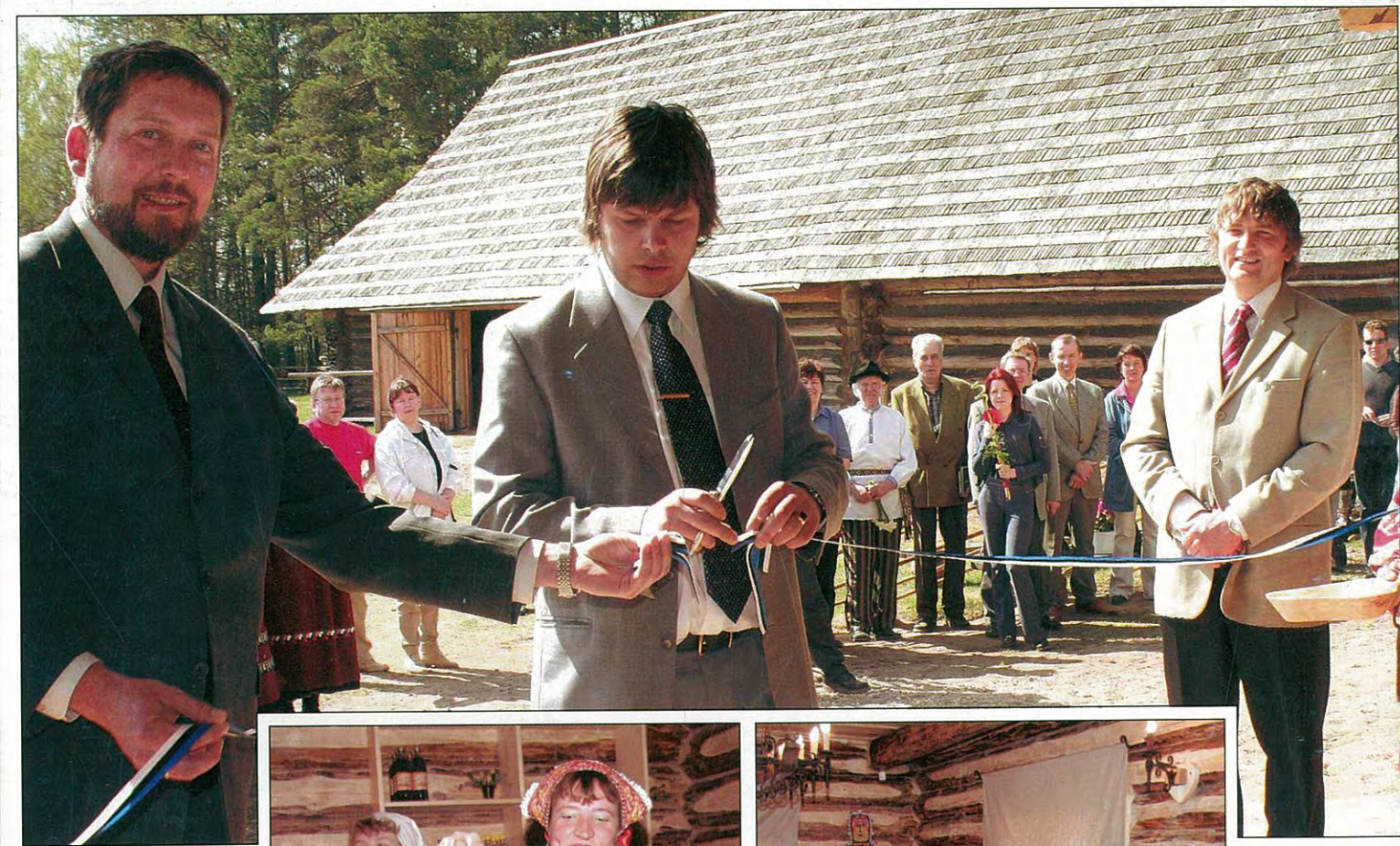
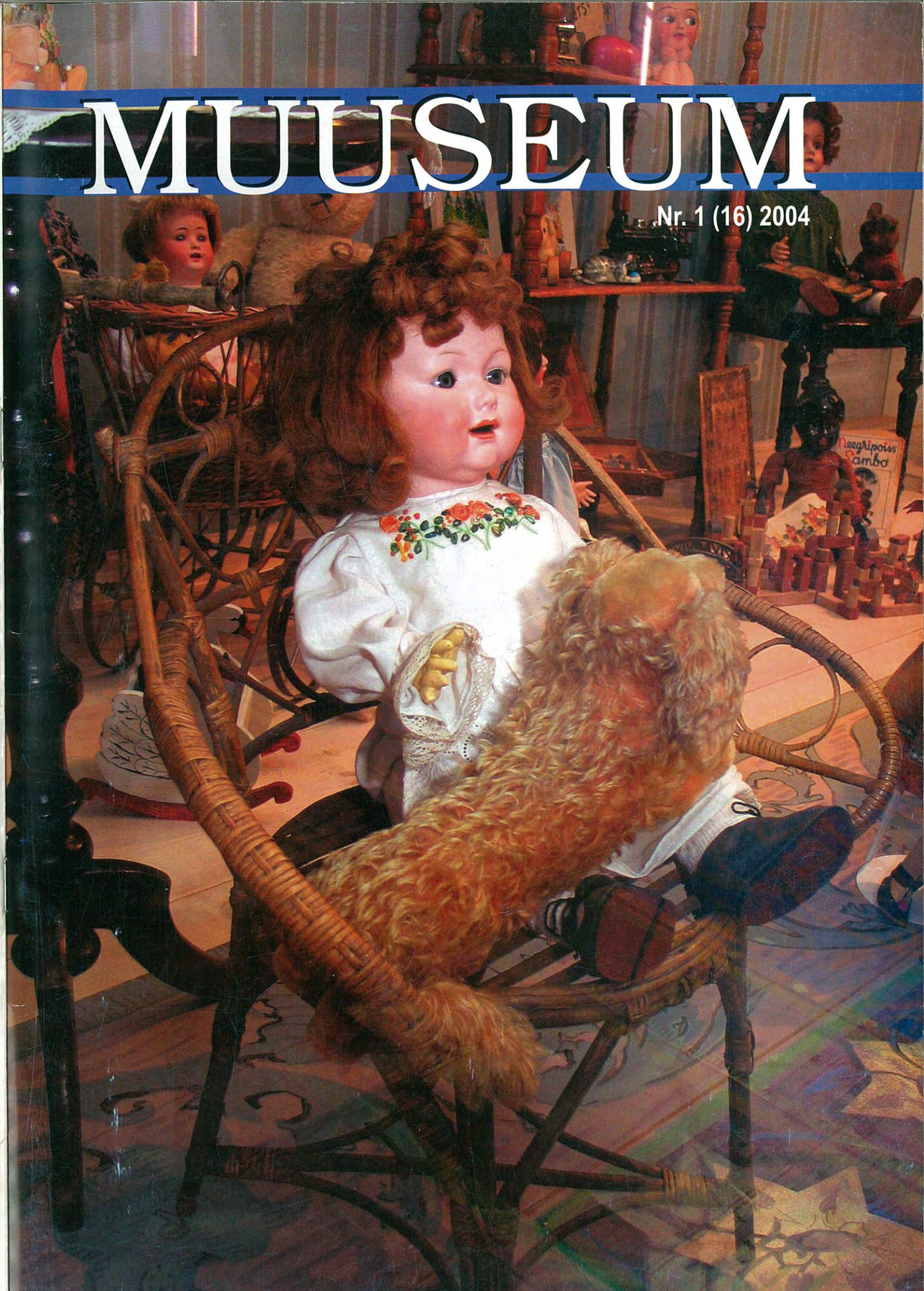

MUSEUM

Nr. 1 (16) 2004

MUUSEUM

nr 1 (16) 2004

Eesti Muuseumiühingu ajakiri

Peatoimetaja ALEKSEI PETERSON

Tegevtoimetaja ILDIKE JAAGOSILD

Toimetuskolleegium: LEMMI JÕE, AINO LEPP, EVE PEETS,
HEIKI PÄRDI ja MARGE RENNIT

Makett ja küljendus IVI TAMMARU

Keeletoimetaja IVI TAMMARU

Tõlked TIINA MÄLLO, SVETLANA KARM jt

Esikaanel:

Tartu Mänguasjamuuseumi väljapanek. Foto Aldo Luud

On the front cover:

Exposition of the Tartu Toy Museum

На передней обложке:

Экспозиция Тартуского музея игрушек

Esikaane siseküljel:

Eesti Muuseumiühingu väljasõit Hiiumaale 17.–18. mail 2004.
Muuseumitöötajad tutvumas Suuremõisa lossiga.
Uudistajad Soeru Talurahvamuseumi õuel.
Heltermaal võttis muuseumirahvast vastu Helgi Põllo Hiiu-
muuseumist ja Hiiu- ja Vaikemaal Hannes Maaser. Fotod Piret
Jõgisuu ja Vaike Kajak

Inside of the front cover:

Outing of the Estonian Museum Society to Hiiu Island on May
17–18, 2004.
Museologists making tour of Suuremõisa Manor.
Curious visitors in the yard of the Soeru Peasant Museum.
In Heltermaa museum people were receiving by Helgi Põllo from the
Hiiu Museum and Hannes Maaser, Hiiu county governor

На внутренней стороне передней обложки:

Экскурсия Эстонского Музейного общества на остров Хийумаа
17–18 мая 2004 г.
Музейные сотрудники знакомятся с дворцом Сууремыйза.
Экскурсанты во дворе Крестьянского музея в Соэру.
На Хелтермаа музейных сотрудников встречали Хельги Пылло из
Музея Хийумаа и старшина Хийумааского уезда Ханнес Маазер

Muuseum nr 1 (16) ilmus tänu
Eesti Vabariigi Kultuuriministeeriumi
ja Eesti Kultuurkapitali toetusele.

ISSN 1406-3484

SISUKORD

Peatoimetajalt	3
Maakonnamuuseum ja kohalik areng <i>Helgi Põllo</i>	5
Vaimne läbi materiaalse <i>Piret Õunapuu</i>	8
Muuseumist, mille sünnitas entusiasm. Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum 80 <i>Alo Põldmäe</i>	9
Loomise rõõmud ja vaevad. Läänemaa Muuseum 75 <i>Asta Veenpere</i>	12
Tartumaa Muuseum 45 <i>Arnold Joosep</i>	16
Tartu mänguasjamuuseum taas avatud <i>Triin Vaaro</i>	18
Aravete muuseum <i>Reet Piiri</i>	21
Militaarsed väljapanekud ja kogud Valgamaal <i>Harri Kübar</i>	22
Radar – interaktiivse kultuuriloolise kaardi projekt <i>Tõnno Jonuks</i>	24
Üliõpilasorganisatsioonid Tartus rahvusülikooli 85. tegevusaastal <i>Lea Leppik</i>	25
“Köögi kaudu...” <i>Ülle Viitkar</i>	27
Igäüht ootab kuskil üks näitus... Tartu Linnamuuseumi näitusetevgevusest väljaspool oma maja <i>Eevi Käralla</i>	29
Tootemloomast animalistikani <i>Helena Risthein</i>	31
Kreutzwaldi aasta tema kodumajas Võrus <i>Aimi Hollo</i>	34
Fr. R. Kreutzwaldi aasta Kalevipoja muuseumis <i>Viivi Lani</i>	38
Üritused Eesti Põllumajandusmuuseumis <i>Silva Tedrema</i> <i>Kerle Arula</i>	38
Sügis-talv C. R. Jakobsoni Talumuuseumis <i>Neidi Tõkke</i>	40
Lisandusi Eesti Rahva Muuseumi ajaloole <i>Aleksei Peterson</i>	41
Welcome to Estonia – kultuur turismis ja turism kultuuris <i>Virve Tuubel</i>	45
Juubel	46

CONTENTS

From the Editor-In-Chief	3
County Museum and Regional Development <i>Helgi Põllo</i>	5
Mental through Material <i>Piret Õunapu</i>	8
Museum Born out of Enthusiasm. Theatre and Music Museum 80 <i>Alo Põldmäe</i>	9
Läänemaa Museum 75 <i>Asta Veenpere</i>	12
Tartumaa Museum 45 <i>Arnold Joosep</i>	16
Tartu Toy Museum Reopened <i>Triin Vaaro</i>	18
Aravete Museum <i>Reet Piiri</i>	21
Military expositions and collections in Valgamaa <i>Harri Kübar</i>	22
The Radar, a project of a new interactive cultural-historical map <i>Tõnno Jonuks</i>	24
Connection between Generations. Student Organizations at the Estonian National University in the Year of its 85 th Anniversary <i>Lea Leppik</i>	25
"In Through the Kitchen ..." <i>Ülle Viitkar</i>	27
Exhibitions of the Tartu City Museum Outside Its Own House <i>Eevi Kärkla</i>	29
Animal and Man <i>Helena Risthein</i>	31
Kreutzwald's Year in his Home in Võru <i>Aimi Hollo</i>	34
Fr. R. Kreutzwald's Year at the Kalevipoeg Museum <i>Viivi Lani</i>	38
Events at the Estonian Agricultural Museum <i>Silva Tedrema</i> <i>Kerle Arula</i>	38
Autumn and Winter at the C. R. Jakobson Farm Museum <i>Neidi Tõkke</i>	40
Supplements to the history of the Estonian National Museum <i>Aleksei Peterson</i>	41
Welcome to Estonia – Culture in Tourism and Tourism in Culture <i>Virve Tuubel</i>	45

СОДЕРЖАНИЕ

От главного редактора	4
Уездный музей и региональное развитие <i>Хельги Пылло</i>	5
Духовное – через материальное <i>Пирет Ыунапуу</i>	8
О музее, рожденном энтузиазмом. Музей Театра и Музыки 80 <i>Ало Пылдмэе</i>	9
Ляэнамааский музей 75 <i>Аста Везнпере</i>	12
Музей Тартумаа 45 <i>Арнолд Йоосеп</i>	16
Тартуский музей игрушек открыт снова <i>Трийн Вааро</i>	18
Музей Аравете <i>Резт Пийри</i>	21
Военные экспозиции и коллекции в Валгамаа <i>Харри Кюбар</i>	22
Радар – проект интерактивной культурологической карты <i>Тынно Ёнукс</i>	24
Студенческие организации в Тарту в год 85-летия национального университета <i>Леа Лептик</i>	25
"Через кухню" <i>Юлле Вийткар</i>	27
Выставочная деятельность Тартуского городского музея вне стен музея <i>Ээви Кярдла</i>	29
Человек и животное <i>Хелена Ристхейн</i>	31
Год Крейцвальда в его родном доме в Выру <i>Айми Холло</i>	34
Год Крейцвальда в музее Калевипоэга <i>Вииви Лани</i>	38
Мероприятия в Эстонском Сельскохозяйственном музее <i>Сильва Тедрема</i> <i>Керле Арула</i>	38
Осень-зима в Музее-усадьбе К. Р. Якобсона <i>Нейди Тыкке</i>	40
Дополнения к истории Эстонского национального музея <i>Алексе́й Петерсон</i>	41
Welcome to Estonia – культура в туризме и туризм в культуре <i>Вирве Туубель</i>	45

PEATOIMETAJALT

Meie ees on ajakirja Muuseum järjekordne väljaanne. Käesolev number ilmub ajal, kui on toimunud suured muudatused meie rahva elus. Pean eelkõige silmas Eesti astumist Euroopa Liitu. Loomulikult on muuseumidel vaja oma tegevuses seda silmas pidada ja töö tuleb kohandada vastavalt uutele oludele. Me muuseumid vabanesid üpris kergelt nõukogulikust ideoloogiast. Samas anname aru, et muuseumitöös tuleb järgida mitte ainult teaduslikke, vaid ka ideoloogilisi põhimõtteid. Kahtlemata tuleb täiendada väljapanekuid ja kajastada viimase aja tähtsaid sündmusi nagu NATOsse astumine ja Euroopa Ühendusega liitumine. Arusaadavalt hakkavad euronõuded muuseumide tegevusele mõju avaldama. Tahaks loota, et muuseumid ei torma alles kujunemisjärgus olevaid ettekirjutusi rumala kuulusega täitma.

Ajakirja veergudel võite lugeda mitmesuguseid kirjutusi, mis käsitlevad meie rahva kultuuri laiemas mõttes ja konkreetsemalt muuseumide igapäevaseid tegemisi. Ajakirjale on pidevalt kaastööd teinud Helgi Põllo. Seekord vaatleb ta põhjalikult maakonnamuuseumide arenguperspektiive. Ta esitab rea probleeme, mis kerkisid esile ICOMi regionaalmuuseumide aastakonverentsil Meridas Mehhikos 2003. aastal. Juttu on samuti teadus- ja kogumistöö vahekorra muuseumides, kogumistöö põhimõtetest jms. Just kogumistöö on minu arvates kõige enam teoreetilistest mõttest eemale jäänud. Järgnevad ülevaated sel aastal juubelit tähistavatest muuseumidest. Alo Põldmäe annab tagasivaate Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi 80 aastale. Asta Veenpere kirjutab Läänemaa Muuseumi 75aastasest ajaloost. Palju noorem on Tartumaa Muuseum, kellel täitus 45 aastat. Selle muuseumi arengut tutvustab Arno Joosep. Aravete Muuseum loodi 15 aastat tagasi ja tema tegemistest annab ülevaate Reet Piiri. Olulisest sündmusest tuleb mainida, et 13. märtsil avas Tartu Mänguasjamuuseum oma uue maja ukseid ja 12. mail avati uuendatud piisiekspositsioon Eesti Spordimuuseumis. Kokkuvõrvalt võib öelda, et Eesti muuseumid esitavad oma väljapanekutes rahva minevikku ja olevikku paljudest väga erinevatest aspektidest.

ALEKSEI PETERSON
peterson@erm.ee

FROM EDITOR-IN-CHIEF

The next issue of the magazine Museum has reached the reader. This issue is published at the time when great changes have occurred in the life of our people, the most important of which is the integration of Estonia into the European Union. This is certainly something that museums have to bear in mind when organising their activities, and work has to be adapted to the new conditions. It was quite easy for our museums to get rid of the Soviet ideological scum. At the same time we are aware of the fact that in museum work not only scientific but also ideological principles must be adhered to. It goes without saying that expositions must be supplemented and the most recent important events like joining the NATO and integration into the European Union must be reflected. It is also understandable that Euro-requirements are gradually exerting influence on museum activities. It only remains to be hoped that museums will not be too eager to follow with stupid submissiveness all the regulations still at their developing stage.

The magazine introduces various articles treating of our national culture in a wider sense as well as museums' everyday activities in a more concrete way. Helgi Põllo has constantly been contributing to our magazine. This time she gives a thorough survey of the developing perspectives of county museums. She presents a range of problems which were touched upon at the ICOM annual conference of regional museums in Merida, Mexico, in 2003. Also she speaks about the relations between scientific and collection work at museums, the principles of collection work, etc. The latter, to my mind, has the most negligible connection with theoretical thought. This article is followed by surveys of the museums which celebrate their anniversaries this year. Alo Põldmäe gives a retrospect of the 80 years of the Estonian Theatre and Music Museum, Asta Veenpere writes about the 75-year-long history of the Läänemaa Museum. The Tartu County Museum is much younger – this year it celebrated its 45th anniversary. The development of this museum is dwelt upon by Arno Joosep. The Aravete Museum was founded fifteen years ago and Reet Piiri gives a survey of its activities. Some other significant events to be mentioned are that on March 13 the Tartu Toy Museum opened the doors of its new house and on May 12 a renewed exposition was opened in the Estonian Sports Museum. As a conclusion, it might be said that Estonian museums with their expositions present our past and future from very many different aspects.

ALEKSEI PETERSON
peterson@erm.ee

Muuseum kui mälupank ja esemekogu

Muuseum ei ole ainuke mäluasutus. Igas maakonnas on muuseumide kõrval olemas nii raamatukogud kui arhiivid, kus hoitakse teavet, kus on meie rahva mälu, kuid seal ei koguta ega säilitata otseselt esemeid ehk näiteid meie rahva ilumeeldest, tehnilisest taibust, käelistest oskustest ja kõigest sellest, millest igapäevaelu põhiosas koosneb. Muuseum hoiab sel moel teatavat käegakatsutavat sidet minevikuga, esivanematega, meie talupojakultuuriga. Selline side on äärmiselt oluline just kiirete muutuste perioodil, kriisiolukordades, ajal, mil uusi väärtusi luuakse vanu armutult hävitades. Mida kiiremini muutub maailm, seda kiiremini muutub meie elukeskkond, seda lühemaks jääb mälu. Kas esemeid võiksid asendada arvutiinstallatsioon, hologramm või veel midagi kunstlikku? Ei, need saaksid ainult täiendada olemasolevat või olla abiks millegi kiire kadumise aeglustamisel. Need on erineva vahendamise võimalused, mitte säilitamise mõte ja eesmärk.

Muuseum kui haridusasutus ja külvaja-vahendaja

Muuseumisisesed põhitegevused määratleb Eesti muuseumiseaduses kirjasolev muuseumi definitsioon. Täna muuseumide jaoks on prioriteet **kogumisel ja säilitamisel**. Kas aga pelgalt säilitamine saab olla eesmärk? Sajanditepikkusest asjade muuseumi riulil hoidmisest pole palju kasu. Tuleb külvata – see on maakonnamuuseumi üks põhilisi rolle. Muuseumi definitsioonis on see kirjas **vahendamisenä**. Eesti Rahva Muuseumil või Eesti Ajaloomuuseumil ja teistel keskmuseumidel võiks ehk säilitamine olla tähtsamal kohal kui laiapähealine vahendamine. Kohamuseumides võiks rõhuasetus liikuda enam teadmiste otsese üleandmise suunas. Vahendamise kõige tavalisem viis muuseumis on **näituste korraldamine**.

Tuleb tunnistada, et ühiskonnakriitilist leiab meie väljapanekutes vähe, oleme valdavalt minevikumõtletised. Peaaegu kõik maakonnamuuseumide teemanäitused katavad ajavahemikku 19. sajandist 20. sajandi keskpaigani (sellised on kogud). Kas muutus on vajalik? Ühiskonna areng ilmselt nõuab seda. Uusi põlvkondi huvitavad teised teemad või nende endi osavõtt asjast.

Näiteks kolmanda klassi tunnis rääkisime heinatööst ja vanadest asjadest. Lapsed põhjendasid seda, miks nad neist as-

just enam midagi ei tea, nii: „Me oleme tulevikust, me ei tea neid asju.”

Kas me oleksime valmis tegema kord või kaks aastas näitusi, mis põhinevad tänapäeväihiskonna probleemidel (narkootikumid, kuritegevus, abielu tumedanahalisega, hariduspoliitika küsimärgid jmt)? See nõuaks vastavate uurimuste korraldamist maakonnas, kontrollitud andmeid, atraktiivsust kas või tehniliste lahenduste osas, tugevat kunstnikukätt ja üksjagu oskust, aega ning raha. Näiteks Iisaku töötab maakonnamuuseumis selles valdkonnas vaid kolm inimest, mõnes teises veidi rohkem. Kuivõrd reaalne see plaan on? Samas suudaksime olla huvitavad ettevõtetele nende toodangut ja arengusuundi tutvustades. Seda teed on paljud meie muuseumid ka liikunud.

Teaduslik töö maakonnamuuseumis kannab samuti pigem andmete kogumise ja vahendamise pitsert (aastaraamatud, näituste kataloogid), tõelise analüüsini jõutakse harva. Igapäevatoöl väikeses muuseumis ei ole selleks piisavalt aega ega vahendeid. Ometi on needki artiklid ja uurimused oluline info, mida kasutavad oma töös õpetajad, koolilapsed, kodu-uurijad. See kõik tõstab kohalike inimeste eneseteadvust, aitab neil oma kodukohta paremini väärtustada.

Ka **pedagoogiline töö** muuseumis on vahendamine. See on valdkond, kus tuleb kogu aeg ja kiiresti areneda, lasta kas või noortel (ja kohalikul rahval) rohkem kaasa rääkida ja ise toimetada. Väga põnevalt minevikku ja kaasaega võrdlev seksiteemaline programm noortele Vabaõhumuuseumis osutuks paljudele maakonnamuuseumidele korraldamise suhtes ülejökäivaks, peamiselt oskuste ja teadmiste ning julguse puudumise tõttu.

Pedagoogilises töös oleks vaja kaasata rohkem erinevaid vanusegrupe. Muuseumipedagoogika peaks haakuma elukestva õppe mõttega ning mitte keskenduma pelgalt koolinoortele, vaid tegelema nii eakate, erivajadustega inimeste kui noorte peredega. Muuseum kõigile – see on oluline lähtekeht just maakonnamuuseumi töös.

Hiiu- ja Saaremaa muuseumi üks viimase aja uus suund on olnud koostööprojektid täiendusõpet saavate töötutega, kellega koos oleme teinud mitu ajaloolist salongiõhtut. Tavapäraseks on muutunud koha-pealsed ja rahvusvahelised projektid gümnaasiuminoortega.

Igal juhul on nii, et kui külvad, siis millalgi ka lõikad. Seda tõestab kas või hiljutine juhtum, kui Kärkla Ühisgümnaasiumi 9. klassi tüdrukud kinkisid muuseu-

mile nende endi tehtud, kuid muuseumist saadud mustri järgi valmistatud heegellina. Initsiatiiv tuli nende poolt, kuid koostööd olime teinud juba mitu aastat. Need noored ei näe muuseumi kui kopitanud kolikambrit – aga see on juba panus tulevikku.

Muuseum kui vabaajakeskus

Tänapäeva muuseumil on täita oluline roll **meelelahutuse** valdkonnas.

Muuseumidest on saamas poliüfunktsionaalsed kultuurikeskused või **kultuurimajad ja lõbustuspargid**, kus peaksid olema omad peosaalid (pulmade ja sünnipäevade pidamiseks), kostüümilaod (elamuspäevade ja lasteprogrammide jaoks), restoranid, kohvikud, poed, lisaks ruumid, kus saaksid koos käia mitmesugused huviringid. Kas kõik see moodustab elava muuseumi või on lihtsalt elu muuseumis ehk muutuva ühiskonna nõue? Võib-olla oskab praegune ühiskond õppida vaid lõbustuse ja kogemuse kaudu. Või on see just vastukaaluks inimestel lasuvatele liigsetele muredele, et kodust väljas jaksame kanda vaid kerget? Juba sellega kaugeneme me esivanemate tõsisest suhtumisest. Maatöö oli ränk, eluspüsimine oli ränk, haigused ja sõjad laastasid. Kuidas seda kõike atraktiivselt ja sealjuures tõeselt esitada? See on tõeline kunst! Kas tänases maakonnamuuseumis peaks vastutama meelelahutuse korraldamise eest pedagoog, teadur või direktor?

Pedagooge ei ole palgal rohkem kui pooltel maakonnamuuseumidest. Kelle ülesanne on siis „lõbu” kultuuritöös, kas teaduri? Kas need oskused ja omadused leiduvad just selles väikese muuseumi teaduris, pigem pedagoogis või tuleks taasluua massilise kultuuritöö osakonna juhataja ning pedagoogi ühine ametikoht?

Muuseum on ometi partner paljudele nii oma maakonnas kui väljaspool seda. Nii sünnivad ühisideed, ühisprojektid. Muuseum on ka teiste muuseumide partner, et Eestis saaks edasi areneda muuseumialane professionaalne koostöö ning erialane diskussioon.

Me rõhutame **muuseumide rolli turismis**. Turism on olulise suunana mainitud pea kõigis Eesti arengukavades. Muuseum võib tõepoolest olla kui magnet, mis turistid kohale meelitab. Eriti veel, kui ta asub mõnes haruldases kompleksis, nagu näiteks Kuressaare loss. Sel juhul ei ole ekspositsioon ise turisti jaoks enam nii määrav, sest arhitektuur huvitab neid samavõrd. Kuressaares on paraku üks vähe-seid maakonnamuuseumi, mis nii kutsu-

vas ehituses ja ümbruses paikneb. Eesti turisti jaoks mängivad mõned tagasihoidlikumadki hooned suurt rolli, näiteks Palamuse koolimaja.

Alati ei meelita turisti aga mitte muuseumihoone, vaid hoopis kohalik kultuurilugu või mõni haruldane eksponaat, mida ainult selles muuseumis näha saab. Ma ei tea eriti, mis Eestimaal oleks võrreldav Mona Lisa või Päikesekiviga, kuid peaksime püüdma omi haruldusi senisest paremini tutvustada. Samas võis viimasel turismimessil juba näha Eestimaa muuseumi end uut moodi reklaamimas. See kõik on ka muuseumi roll turismis – paista silma messide kaudu, rääkida piirkonnast laiale publikule, pakkuda sooduspileteid jne.

Mida võib kaasa tuua turismi äkkrünak, on meile teada rohkem välismaiste näidete varal. Massiturism ise võib aga olla nii hävitaja kui kohalike arengute suunaja (turismitalud ehitustraditsiooni muutjana jms). Sageli on muuseumil siin n-ö **ravitseja** roll. Muuseumist võib saada **uute ideede generaator** või **puruneva kultuurimaastiku paikaja**. Muuseumist saab head nõu kohaliku kultuuritraditsiooni hoidmiseks, jätkamiseks ja arendamiseks. See, mis enam ei kulge loomulikku rada, võib sinna jälle tagasi vajuda.

Paljud maailma muuseumid aitavad eri kultuuridest pärit inimestel sulanduda uude kultuuri. Selles rollis on **muuseum kui integreerija**. Põlvkondade lähendamise programm võiks olla meie esimene samm, sest vahe praeguste noorte ja nende vanavanemate põlvkonna vahel on mõnikord suurem kui eri kultuuridest tulnud noorte või vanade põlvkonna vahel (mõisted, tehnika, ellusuhtumine).

Kas muuseum võiks olla ka **kodupaik pelglikele**, keda kiire areng ei lumma ja kelle jaoks maailm koosnekski ühest puust paadi õonestamise mõnust või lihtsalt nokitsemisest vanade asjade kallal. Milliseid valikuid pakuvad oma külatajatele ja kogukonnale meie maakonnamuuseumid, sõltub ilmselt nii töötajate tarkusest kui vahenditest ja võimalustest seda tarkust kasutada. Igal juhul on maakonnamuuseum kohaliku identiteedi hoidja ja edasikandja ning ühiskonna arengu mõju tasakaalustaja ses hullupööra kiiresti muutavas maailmas. OMA muuseum tagab rahvale turvatunde, et kusaagil on veel koht, kuhu nende põlvkonnast jääb jälg tulevikku ja ajalukku.

Helgi Põllo on Hiiu- ja Saaremaa Muuseumi peavarahoidja.

At the ICOM annual conference of regional museums in Merida, Mexico, in October 2003, the issues concerning the role of museums in passing down skills from one generation to another and the issue of the museum as a place for work with the voluntary, people with special needs and the unemployed were touched upon. Cooperation disregarding borders, joint projects of Nordic countries in Africa and some other issues were also under discussion. The conference also discussed the topics which seemed to be rather far-fetched for us – migrants and their adaptation to local culture and the fostering and ruining influence of tourism on the region.

A museum for a county means, first and foremost, a certain number of jobs and a remarkable number of educated people. At the moment the fifteen county museums in Estonia employ approximately ninety specialists with higher education, who also occupy themselves with other spheres (societies, associations, commissions). Besides museums, each county also has libraries and archives; yet, none of the other institutions collects samples of people's manual skills, sense of beauty, technical wit and all the other factors that constitute the main part of our everyday lives. Each museum is by its nature a memory institution, a preserver of skills and learning and a mediator of all this to the general public. The most ordinary way of mediation is the staging of exhibitions. Scientific research at county museums also bears the imprint of collecting and mediating (yearbooks, exhibition catalogues); it is really infrequently that in-depth analysis is made there.

Educational work at museums also consists in mediating. Museum pedagogy must be related to the idea of life-long learning, not be focused only on school-children. It has to embrace both the elderly, people with special needs and young families.

A modern museum of today has an important role to perform in the sphere of entertainment. Museums are turning into multipurpose cultural centres like community centres or amusement parks, which should comprise festive halls (for celebrating weddings and birthdays), costume stocks (for experience days and children's programmes), cafés, shops, rooms for hobby groups.

We emphasise the museums' important role in tourism. Tourism as an important sphere is presented in nearly all the Estonian development plans and museums could really serve as magnets alluring for tourists.

На годовой конференции региональных музеев ICOMa в Мериде в Мексике в октябре 2003 года говорилось о роли музея в передаче навыков от поколения к поколению, а также о музее как о месте для работы со всеми желающими, инвалидами и безработными. Речь зашла и о сотрудничестве без границ, о проектах стран Севера в Африке и т.п. Обсуждались и темы, для нас, казалось бы, далекие: например, мигранты и их интеграция в местную культуру; развивающая или разрушающая роль туризма для региона.

Музей означает для уезда, в первую очередь, определенное количество рабочих мест и достойное количество образованных людей в уезде. В 15 уездных музеях Эстонии сегодня работает около 90 специалистов с высшим образованием, которые активно участвуют и в других областях (общества, объединения, комиссии). В каждом уезде рядом с музеями имеются библиотеки и архивы, но ни одно заведение не собирает образцов умения человеческих рук, народного вкуса, технической смекалки и всего того, из чего состоит большая часть каждодневной жизни. Музей хранит связь с прошлым. По своему существу, каждый музей – это центр сосредоточения памяти, собиратель и хранитель умений и знаний, а также посредник между культурным наследием и народом. Один из самых обычных форм посредничества – организация выставок. Научная работа в уездных музеях носит в основном печать собирательской и посреднической работы (ежегодники, каталоги выставок), до настоящего анализа дело доходит редко. Музейная педагогика должна исходить из идеи об образовании, продолжать всю жизнь, а не концентрироваться только на школьниках. Следует заниматься как с пожилыми, инвалидами, так и молодыми семьями.

Сегодняшнему музею предстоит выполнять особую роль и в развлекательной области. Музеи превращаются в полифункциональные культурные центры, в которых должны быть праздничные залы (для проведения свадеб и дней рождения), костюмные кладовые (для дней погрзужки и детских программ), кафе, магазинчики, комнаты для работы кружков.

Подчеркнем важную роль музеев в туризме. Развитие туризма как основного направления отмечается практически во всех программах развития Эстонии, и именно музей может стать магнитом, притягивающим туристов на место.

Vaimne läbi materiaalse

Piret Õunapuu

Meile, muuseumitöötajatele, on aegade jooksul antud erakordselt suur võim. Meie tegevus määrab, mida inimesed teavad tulevikus mingist ajalooperioodist. Otsustamine toimub kahel tasandil, nii kogude koostamise kui nende eksponeerimise kaudu. Igasuguse suure võimuga kaasneb ka suur vastutus.

Vaimse maailma, ükskõik kui suure või väikese, teistele arusaadavaks ja nähtavaks tegemine muuseumis eeldab ka materiaalseid vahendeid nagu esemeid, fotosid ja tänapäeval ka konstrueeritud virtuaalset maailma. Igal juhul tuleb konkreetne vorm anda mõttele, ideele, tunde. Kui iga ese sisaldab endas sõnumit omast ajast ja inimestest, siis muuseumise kannab seda kahekordselt. Seal leidub veel sõnum selle muuseumisse paigutatud inimestelt ja ajalt. Näituse koostaja voli on võtta ese välja tema kunagisest kontekstist ja paigutada ta hoopis uude, täiesti erinevasse süsteemi. Esemele antud uus sõnum võib olla hoopis teistsugune. Heaks näiteks selle mõttekäigu kohta on paar aastat tagasi Hiiumaa muuseumi korraldatud näitus „Parandatud maailm“, millega hiidlased ka Narva festivali võitsid. Ese oli pääsenud näitusele mitte tänu oma algsele olemusele, vaid just nutikale parandamisele. Laias laastus võibki julgelt väita, et suur osa ideenäitustel eksponeeritud esemetest on eelkõige kuraatori mõtte väljendajad.

Eksponeerides mingit mentaalset sõnumit, peab muuseumitöötaja leidma temale kõige sobivamad vahendid ehk siis sümbolid oma mõtte kajastamiseks. Tulemus on igal juhul subjektiivne ja mida vähem on vahendeid, seda subjektiivsem see on. Olen kõrvalt näinud, kuidas peab 200 fotoga tegema selgeks Eesti ajaloo, kuue maaliga meie kunstiajaloo ja ühe esemega kogu Eesti olemuse. Kummalisel kombel on tegelikkuses vastutus ja tehtav töö pöördvõrdelised. Valida 200 fotot, mis annaks ülevaate eestlaseks ole-

misest, on tunduvalt suurem töö kui välja pakkuda üks ese. Samas, kui keegi valib 200 fotot, on subjektiivne tegur tunduvalt väiksem kui ühe eseme leidmise puhul.

Muuseumi poolt edastatavad sõnumid sisaldavad paljudest erinevatest tahkudest koosnevaid süsteeme. Vaimset eksponeerides ei saa kindlasti hakkama ainult nähtavaga. On vaja oma mõte lahti seletada, tavakülastajale kirjalikult tekstide näol, parem veel kas giidi või kuraatori sõnade kaudu. On aga ka vastupidiseid näiteid. ERMi püsinäitusel on selline paik, kus seletavat teksti ei ole – sein, kuhu on kirjutatud nn vägevate ja aitajate nimed. Inimesele, kes sellest valdkonnast mitte midagi ei tea ega pruugi ka eesti keelt osata, on tegu vaid kaunistusliku elemendiga. Vaataja, kes neid sõnu seal loeb ja leiab nende hulgas tuttavaid, nagu näiteks *haldjas*, *maaema* jne, viib neid kokku oma varasemate teadmistega ning hakkab aimama ja üldistama. Sellisel viisil saadud teadmised jäävad kindlasti paremini meelde. Järgmine tasand väljapaneku mõistete saamisel võiks olla muuseumi giid ja kõige kõrgem aste teemat hästi tundev uurija, kes ilmselt tunde ja päevi kõneleda võiks.

Sümboli tasand nn pühendatute tsentrist väljapool on järjest hägusam. Muuseumis peab ta ulatuma kolleegist kuni esimest korda Euroopasse sattunud jaapani turistini. Mõistmine ei ole erinev mitte ainult ruumilises, vaid ka ajalises plaanis. Vanad inimesed võivad mõista paljusid asju hoopis teisiti kui noored. Me arvame, et tänapäeva linnalapsed teavad ja tunnevad „eestlaseks olemist“ meie rahvakultuuri kaudu. Aga tegelikult ei tule nad selle pealegi, et Eesti olemuse sümbolese Euroopa Liitu astujate hulgas võiks olla käpik. Euroopa, muuseum, jäi meie kirkindaga väga rahule.

21. sajandi algus, mil maailma on saabunud uus muuseumibuum (mis loodetavasti kunagi ka Eestisse jõuab), seab muuseumitöötajatele järjest raskemaid ja lausa võimatuid ülesandeid. Muuseum peab olema väärikas paik, kus ei valetata inimestele. Ta peab tagama teadmiste turvatunnet, kindlust, et kõik ei sõltu ainult hetkepoliitikast ja pole pelgalt palagan. Samas nõuab järjest kasvav infohulk üha suuremat üldistust, millega paratamatult kaasneb suurem subjektiivsus.

Piret Õunapuu on Eesti Rahva Muuseumi teadur-kuraator.

Foto Arp Karm

- ◆ Kinnas, mis esindab Eestit Euroopas
- ◆ Mitten symbolizing Estonia in Europe
- ◆ Варежка – символ Эстонии в Европе

Making the mental world – be it big or small – understandable and visible to others in a museum also requires material means, such as objects, photographs and, at present, also constructed virtual world. Thoughts, ideas and feelings must be given a concrete form. While exhibiting a mental message, the museologist has to find the most suitable means or symbols in order to reflect their ideas. The result is subjective in any case, and the scarcer are the means, the more subjective it is. The gradually increasing amount of information requires more and more generalisation, which, in its turn, brings about greater subjectivity as well as greater responsibility.

Сделать в музее понятным или видимым для других духовный мир, независимо, большой или маленький – предполагает использование и материальных средств, таких как предметы, фотографии, а в сегодняшнее время и конструированный виртуальный мир. Мыслям, идеям и чувствам надо дать конкретную форму. Экспонируя какую-то идею, музейный работник должен найти самые подходящие, по его мнению, средства или символы для отображения своей идеи. Результат в любом случае субъективен; чем меньше средств, тем более субъективен он будет. Постоянный рост получаемой информации требует все большего обобщения, которому сопутствуют, так и большая ответственность.

Muuseumist, mille sünnitas entusiasm

Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum 80

Alo Põldmäe

22. märtsil 2004 täitus 80 aastat päevast, mil Tallinn–Haapsalu Rahukogu istungil kinnitati Peeter Süda Mälestuse Jäädvustamise Ühingu põhikiri, millega sai alguse institutsioon, mis täna kannab nime Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum.

Pole kuigi tavatu, et ühe terve muuseumi sünni saab alguse konkreetse isiku maisest varandusest. See inimene oli Saaremaal Lümandalt pärit organist ja helilooja **Peeter Süda** (1883–1920). Önnelik kombel oli P. Südal truu sõber ja korterinaaber, kes pidas enda tegevuse olulisemaks ajaks kultuuriloo säilitamist ja võttis pärast sõbra surma südameasjaks tema mälestuse jäädvustamise. See mees oli **August Pulst** (1889–1977), kes eesti kunstiringkondadele on tuttav kui maali- ja teatrikunstnik. Kunstialase hariduse sai Pulst Riia kunstikoolis aastail 1911–1914, töötas siis 1915–1917 Estonia teatri dekoraatorina. Teatrimajas ta Peeter Südaga tutvuski, kui Süda käis teatrikuliselt tagant etendusi jälgimas. (Süda oli Estonias omainimene, sest esines samas majas orelikontsertidega.) 1919. aastal oli Süda korterihädas ja palus Pulstilt mõneks päevaks öömaja. Tuba Pulsti kahe-toalises korteris Ahju tn 2-2 osutus Südale igati sobilikuks ja sinna jäi ta elama kuni surmani.

Eriline, lausa hindamatu roll oli Pulstil kui museoloogil – mitme eesti muuseumi asutajal. “Mitte tasu, vaid armastus asja vastu peab meid taga kihutama” – selline oli Pulsti kredo. Ta asutas Eesti Rahva Muuseumi Tallinna osakonna, millest sai alguse Eesti Kunstimuuseum, oli Eesti Vabaõhumuuseumi rajamise mõtte

algataja, kutsudes 1925. aastal kokku Vabaõhumuuseumi Ühingu. Veel oli ta Eesti Vabadussõja Muuseumi, Tori muuseumi ja muuseumiühingu asutajaid.

Kõik algas Peeter Süda kasinast varandusest

Miks just P. Süda maise varanduse ümber tekkis muuseumi algatusrühm?

Üks põhjus oli kindlasti see, et Saaremaal sündinud Südal ei olnud perekonda, lähemad sugulased elasid kaugel Saaremaal ja nii kippus vara saatuse hoolde jääma. Samas oli Südal ustavaid sõpru, teguseid erinevatel elualadel alates heliloojast, lauljast, pillimeestest, pillimeistrest ja lõpetades koolijuhatajate, ajalehekorrektorite ja kellasseppadega. Sõprade ringis oli inimesi sünnikohast Lümandalt ja Kihelkonnast, Peterburi õpinguteaegseid muusikuid ja mittemuusikuid nn “kurgiklubist” (see seltskond sai nime koolijuhataja Hilda Rahamägi rikkaliku kurgisaagi järgi).

Neid kõiki vapustas sügavalt Süda varane ja ootamatu surm (Süda suri 37aastaselt). Küllap seetõttugi reageeriti Pulsti üleskutsule P. Süda mälestuse jäädvustamise osas väga ruttu ja aktiivselt. Kohe, veel P. Süda surmapäeval 3. augustil 1920 kutsus Pulst oma Ahju tänava korterisse grupi Süda lähemaid sõpru. Tulid Mart Saar, Cyrillus Kreek, Leenart Neumann ja Anton Kasemets. Võeti arvele Süda loominguine pärand ja muu vara ning selle jäädvustamise ajutine toimikond. Siit hakkaski hargnema üks omanäoline peatükk eesti muusikaloos.

Süda noodi- ja raamatukogu korraldas suurima hoolega Mart Saar. Süda koguse kuulus hulgaliselt orelinoote, orkestripartituure, muusikaalaseid raamatuid, kokku 680 ühikut, mis moodustavad praegu TMMis P. Süda personaalkogu.

Süda materjalid paigutati esimese hooga Kadrioru lossi Tallinna Eesti Rahva Muuseumi juurde. P. Süda tuba avati seal külastajaile 1921. aastal ja see oli avatud iga päev kella 12–20!

◆ Teatri- ja Muusikamuuseumi tänane vaade

◆ Present view of the Theatre and Music Museum

◆ Вид на Музей Театра и Музыки

Samal aastal ostis Pulst P. Süda sugulastelt Saaremaal Südale kuulunud koduoreli-positiivi, mille oli valmistanud kohalik meister Voldemar Freimann 1884. aastal. Sellest pillist sai Muusikamuuseumi püsiekspositsiooni esimene eksponaat ning see on TMMis mängukorras ja aukohal tänaseni.

Peagi algatas ajutine toimikond Süda hauamonumendi jaoks raha kogumise aktsiooni. Kuna seda sai teha vaid juriidiliselt registreeritud ühendus, siis sündiski **22. märtsil 1924 Peeter Süda Mälestuse Jäädvustamise Ühing**.

Ruumide otsingud

Nii nagu TMMi kogu ajaloo jooksul, nii oli ka Peeter Süda Mälestuse Jäädvustamise Ühingu tegevuse alguse põhiküsimus ruumid, õigemini ruumipuudus.

Kadrioru lossis jäi P. Süda tuba külastajaile avatuks 1926. aastani. Mitu aastat kestsid ruumide suhtes läbirääkimised, 1929. aastaks saavutati Tallinna konservatooriumiga kokkulepe, et Süda pärand võib varju leida konservatooriumi ruumides keldrikorruse ühes harjutusklassis. Samal aastal võeti ühingu juhatuses vastu oluline põhikirjaline muudatus, et ühingu ülesanne on kõikide eesti heliloojate mälestuse jäädvustamine. A. Pulsti visal pealekäimisel otsustati, et sellise materjali säilitamiskohaks peaks saama asutatav **Muusikamuuseum!**

1931 moodustatigi Muusikamuuseumi Ühingu, mille lõppeesmärgiks jäi Muusikamuuseumi avamine. Selle nimel peeti intensiivseid läbirääkimisi küll konservatooriumiga, küll haridusministeeriumiga.

1933. aasta sügiseks sai selgeks, et konservatoorium loovutab Muusikamuuseumi Ühingu osa Tallinna linnamüüri kindlusest Assauwe tornis. Seni asus seal prof Artur Kapi kompositsiooniklass. Oreliprofessor August Topman arvas, et kui "muuseum torni läheb, siis on ta aasta pärast oma kogudega läbi". Siin mõtles Topman torni võimalikku kõrget niiskuseprotsenti, mis mõjuks kogudele halvasti. See kartus oli aga asjatu. Artur Kapp oli alul väga solvunud, et tema klassiruum ära võeti, kuid kui selgus, et uus klass on kuivas ja valges kohas, jäi ta rahule ja oli kinnitanud, et Assauwe torn meeldis talle paksude müüride tõttu ja et sinna ei ulatunud segavad kõrvahelid.

Põrandapinda oli Assauwe tornis küll vaid 35 m², ometi oli see paik muuseumile soodne kas või omaette sissekäigu tõttu. 16. septembriks 1933 oldi uutesse ruumidesse kolitud ja Muusikamuuseumi Ühingu aadressiks sai tänagi tuttav Müürivahe tn 12.

Muusikamuuseumi avamine

Algas kibekiire Assauwe torni ümberseadmine ja -ehitamine Muusikamuuseumi näituse avamiseks.

A. Pulst ja tema sõbrad võtsid Muusikamuuseumi asutamise üheks põhikapitaalsiks ammendamatu varanduse – eesti rahvamuusika. A. Pulsti ja tema aatekaaslaste tehahtmise vaimustus peegeldub kas või järgnevaski Pulsti arutelus tema käsikirjalises

mälestusteraamat "Mälestusi muusika alalt". Siin katke raamatu III osast: "Muusikal meie rahva olemasolus ja alalhoius on olnud rasketel katsumuse aastatel hindamatu osatähtsus. Meie suurejoonelistest üldlaulupidudest ammutati uut, raugematut jõudu, äratust ärkamiseks, ikkest vabastamiseks! Õigusega öeldakse: "Meie rahvas on end vabaks laulnud!" [...] Meie rahvaloomingus, rahvakunstis ja kunstides üldse on muusikal seega esikoht. Juba sellega on muusikaalase muuseumi asutamine küllaldasel määral põhjendatud. Me võime seda isegi **kateooriliseks paratamatuseks nimetada.**"

Nagu igal uuel ajal, nii olid ka Muusikamuuseumil oma toetajad, kaasatundjad ja soosijad, aga samas ka vastased ning kõhklejad. Kui 1932. aastal pöörduti riigivanema poole, et saada muuseumile rahalist toetust, saadi haridus-sotsiaalminister J. Hünersonilt vastus, et sellist asutust pole vaja, sest Tartus on juba rahvapillide kogu Eesti Rahva Muuseumis ja rahvaviiside üleskirjutused Rahvaluule Arhiivis, ministeeriumi käsutuses on meie vanemate heliloojate ja Helikunsti Sihtkapitalil nooremate heliloojate käsikirjad. Uue muuseumi ellukutsumine riigi toetusel viiks ainult "ühelaadilise töö killustamisele".

Vastuväiteid tuli mitmesuguseid ja mitmest salvest. Neist värvikamaid: "Mida on muusikast muuseumi panna? Muusika on kõrvale, mitte silmale!" Või: "Mis rahvapillid meil ka on! Pane kõik ühte laualaekasse ja meie rahvaviisid! – Setust saadik üks joru puha!" Olgu öeldud, et need väljendid pärinevad mitte eemalseisjailt, vaid

just asjade otsustamises olulistelt isikutelt.

Nagu võib arvata, taolise suhtumisega Muusikamuuseumi asutamiseks riigilt raha ei saadudki. Ühingu juhatuse mehed olid aga visad ja raha saamiseks hakati (jällegi Pulsti ettepanekul) korraldama üle-eestilisi rahvamuusikute ringreise. Need kujunesid suurejoonelisteks, juhtivate rahvamuusikute mitmekesiste kavadega esinemisteks. Eeskavad sisaldasid rahvamuusikat, -kombeid ja -mänge. Esinesid nii vanad kui noored rahvapillimehed ja laulunaised. Ringreiseid õnnestusid nii hästi, et pärast kolmandat ringreisi oli koos kasum, mille põhjal saadigi avada omavahenditega Muusikamuuseum. Peale selle jätkus raha muuseumi ülalpidamiseks veel terveks aastaks.

A. Pulst kirjutas oma mälestustes: "Kui üteldakse, et eesti rahvas on ennast vabaks laulnud, siis on õige ka ütelda – muusikamuuseumi ukseid on lahti laulnud ja mänginud meie rahvalaulikud ja pillimehed. See au neile ka jääb tõeliselt!"

Muusikamuuseumi pidulik avamine toimus 1. märtsil 1934. Avasõna ütles Muuseumiühingu esimees Johannes Helila, avakõne pidas prof Juhan Aavik, muuseumi ekspositsiooni avas haridusministeeriumi teaduse ja kunsti osakonna direktor G. Ney, kes rõhutas muusikakultuuri koondamise vajalikkust ühe katuse alla. "Sellepärast tunnustab ja toetab haridusministeerium muuseumi ja annab temale üle avapäeva puhul kogu oma muusikalised väärtused." Seejärel andis hr Ney muuseumile üle suure paki A. Thomsoni, R. Tobiase, K. A. Hermannini ja teiste heliloojate helitööde käsikirju. Avamist kaunistasid esinemisega mitmed rahvalaulikud ja pillimehed, teiste hulgas kuulus laulik Anne Vabarna Setumaalt ning pillimees Peeter Piilpärk Jõelähtmest. Viimane esines mitmel pillil, sealhulgas hiiu kandlel, vilepillil, parmupillil, sikusarvel. Avaaktusel osales ligi 50 helikunstnikku, muusikasõpra ja ametiasutuste esindajat.

Muuseumikogud jagunesid avamise ajal viieks osaks: eesti rahvapillid, muud muusikainstrumendid, laulikute ja pillimeeste mälestuskogud, laulupidude ja laulukooride materjalid. Siia lisandus muusikaarhiiv, mis sisaldas materjale 160 muusiku kohta (heliloojad, interpreedid, rahvalaulikud-pillimehed), kokku 240 arhiivimappi. Siit sai alguse tänane suuremahuline, 12 424 nimetusega eesti heliloojate käsikirjade arhiiv.

Muusikamuuseum sai tegutseda seitse aastat, kuni 1941. aastal nõukogude võim muuseumi reorganiseeris. Juurde moodustati teatriosakond vastavasisulise ar-

◆ Muusikamuuseumi asjaajaja August Pulst esimese näituse väljapaneku ruumis Assauwe tornis 1934. aastal
◆ August Pulst, Secretary of the Music Museum, in the exposition room of the first exhibition in Assauwe Tower in 1934
◆ Делопроизводитель Музея Музыки Аугуст Пулст в помещении первой экспозиции в вышке Ассауве в 1934 году

hiiviga ja asutus sai uue nime – Eesti NSV Teatri- ja Muusikamuuseum.

TMMi tänasest päevast

TMM on jäänud Eesti muuseumide hulgas omapäraseks nähtuseks, haarates endasse kahte olulist kultuurivaldkonda. Muuseumi õnneks moodustub olulise osa ühisosa mõlema valdkonna arhiivimaterjalidest (muusikateater).

Nii nagu muuseumi alguses, nii on ka praegu teravaimaks probleemiks jäänud ruumipuudus. Hetkel võib õnnelik olla selle üle, et on suudetud olemasolevad ajaloolised ruumid säilitada, kuigi täit kindlustunnet pole olnud.

Iga muuseumi visiitkaart on kindlasti püsiekspositsioon. TMMis on selleks näitus "Muusikainstrumendid läbi mitme sajandi". Eesti muusikaajalugu tutvustava väljapaneku jaoks pole aga seni veel võimalust avanenud. Sama lugu on teatralase püsiekspositsiooniga.

Arhiivimaterjalidele on oluliseks leevenduseks olnud viimastel aastatel kolme hoidlasse Soomes valmistatud liugriulite muretsemine. Selle tulemusel suurenes hoidlate riulipind kuni kolm korda. Kokkuvõttes on aga hoidlate arv ja põrandapind ruutmeetrites vähenenud, kuigi just viimasel aastakümnel on laekuva materjali hulk eelmiste perioodidega võrreldes oluliselt suurenenud (väliseesti arhiivide ja perso-

naalarhiivide järsk kasv, tarvidus koondada huvitavaid eesti meistrite valmistatud muusikainstrumente, kiirelt kasvanud muusika- ja teatrifestivalide, teatritruppide ning kontserte korraldavate organisatsioonide arv ja nendega seotud materjalid jne).

TMM kui arhiiv-muuseum saaks ja veel mõni aeg hakkama paberandjail materjali paigutamiseks, kuid kuna meie kohustuseks on ka ajalooliste muusikainstrumentide kogumine ja nende nõutava minimaalse mikrokliima loomine, siis ainuüksi sisemise pinna ümberjaotamine ei ole lahendus.

Siinkohal meenub jällegi August Pulst, kes ei väsinud pommitamast ametkondi palvekirjadega Muusikamuuseumi ruumide olukorra kohta. Ka siin väljendus eredalt tema kui erilise missioonitundega inimese roll ning see on olnud austusväärne ja eeskujuvääriv. Või nagu meenutati A. Pulsti 115. sünniaastapäeva tähistaval õhtul 20. jaanuaril 2004 TMMis: "Pulst jooksis peaga vastu seinale ainult siis, kui tal oli kõrvaltupa asja."

Nii võib öelda, et meie eelkäijate, muuseumi loojate entusiasm ja optimism on kandunud edasi läbi aastakümnete, läbi erinevate aegade ja olude ning on olnud ikka ja alati muuseumitöö alustala.

Alo Põldmäe on Teatri- ja Muusikamuuseumi muusikaosakonna juhataja.

On March 22, 1924, the constitution of the Society for Immortalization of Peeter Süda's Memory was adopted in Tallinn. This is where the present Estonian Theatre and Music Museum took its origin.

In the initial years of the museum painter August Pulst (1889–1977) was the most active person. Pulst's role as a museologist was much wider – he was one of the founders of the Tallinn Department of the Estonian National Museum (from which the Estonian Art Museum originated), the Estonian Open Air Museum, the Museum of the Estonian War of Independence, the Tori Museum and the Museum Society.

In 1921 a memorial room dedicated to Peeter Süda (1883–1920), a composer and organist, was opened in Kadriorg Palace, where his personal materials were displayed. In 1931 the Music Museum Society was founded and in 1934 a permanent exhibition dedicated to music was festively opened in the rooms of the Tallinn Conservatoire. These rooms have housed the museum up to the present time.

After establishing the Soviet rule a theatrical department was founded at the museum and the latter was renamed the Theatre and Music Museum of the Estonian SSR.

22 марта 1924 года в Tallinnе был утвержден устав Общества увековечения памяти Пейтера Сюда. Отсюда получил свое начало сегодняшний Эстонский музей Театра и Музыки.

Активным деятелем с самых первых шагов существования Музея был Аугуст Пулст (1889–1977), имевший диплом художника. Роль Пулста как музеолога намного шире – он был одним из основателей Tallинского отделения Эстонского национального музея (положившего начало Эстонскому художественному музею), Эстонского музея под открытым небом, Музея Эстонской освободительной войны, Музея Тори и Музейного общества.

На основе личных вещей композитора-органиста Пейтера Сюда (1883–1920) во Дворце Кадриорг в 1921 году была открыта комната П. Сюда. В 1931 году был основано Общество Музея Музыки, и в 1934 году в полученных при Tallинской консерватории помещениях была торжественно открыта постоянная экспозиция, посвященная областям музыки. В этих помещениях располагается музей и сегодня.

После установления советской власти при музее был организован отдел театра, музей же получил название Музея Театра и Музыки Эстонской ССР.

◆ Pillide toomine Muusikamuuseumi 1933. aastal
◆ Bringing instruments to the Music Museum in 1933
◆ Доставка инструментов в Музей Музыки в 1933 году

Loomise rõõmud ja vaevad Läänemaa Muuseum 75

Asta Veenpere

Foto Egon Erkmann

- ◆ Läänemaa Muuseum 75. juubeliaastal
- ◆ Läänemaa Museum in the year of its 75th anniversary
- ◆ Ляэнамааский музей в год своего 75-летия

Juubelite puhul tekib soov heita pilk möödunud. Võtnud endale selle ülesande, adub artikli autor selgesti, et kildudest kokku korjatud pilt ei kajasta kogu tervikut. Muuseumi sünnist on möödunud liig palju aega, tollaseid tegemisi kajastav materjali kaotsi on läinud või hoopis talletamata, osa ootab veel avastamist, eriti esimese tosina aasta kohta.

Muuseumiühingu loomise mõte

19. sajandil sündinud vanimad Eesti kohamuuseumid (Narva, Kuressaare, Viljandi, Pärnu ja Paide muuseum) olid baltisaksa seltside asutatud. Eesti Vabariigi loodud kohamuuseumidest sai Läänemaa Muuseum esimeseks.

Kohaliku muuseumi loomise mõtte sünnil ja arendamisel mängis tähtsat osa 1921. aastal asutatud Haapsalu Kaunistamise Selts (HKS). Oma põhikirjas nimetab selts ühe ülesandena "Haapsalu linna ja tema ümbruskonna looduse-, ajaloolisi ja kultuurilisi iludusi ja väärtusi alalhoida ja täiendada". 8. aprillil 1924. aastal peeti

tud koosolekul moodustati komisjon muuseumi asutamiseks. Juba järgmisel päeval läks Haapsalust teele HKS-i esimehe dr Hans Alveri allkirjaga palve riigivalemele, kus tutvustati lühidalt seltsi tegevuskavva võetud suuremaid ülesandeid, sh "Haapsalu linna rahvateaduslike ning kunstimuuseumi asutamine ja selleks otsustatavaks vastava hoone remonteerimine". Kuid ainuüksi pidudest ja korjandustest laekunud rahadega ei oleks suudetud nimetatud ettevõtmisi läbi viia, mistõttu esitati palve toetuse saamiseks 200 000 marga ulatuses.

Veel sündimata muuseumi jaoks pandi kogumistöö käima. Juulis 1924 oli HKS-i koosolekul lisaks muudele küsimustele otsustatud Vana-Vigala mõisast ära tuua Haapsalu muuseumi jaoks kaks Põhjasõja-aegset kahurit. Tõenäoliselt on need ühed Läänemaa Muuseumi vanimad eksponaadid, mis on praegu välja pandud nagu 1930ndailgi lossipargis.

Läänemaa Muuseumi põhikiri kanti Eesti Vabariigi siseministri otsuse alusel

ühingute, seltside ja nende liitude registrisse 24. oktoobril 1928. Põhikirja järgi kuulutati muuseumi ülesandeks "rahvateaduste laiapiirdeline arendamine ajalooliste, kunsti ja rahvateaduslike ning looduslooliste esemete alalhoidu ning rahvale kättesaadavaks tegemise läbi". Muuseumi asukohaks määrati Haapsalu linn. Varalisi vahendeid pidi ühingu saama liikmemaksudest, annetustest, riigi- ja omavalitsuste, seltside ja üksikisikute toetusrahadest, samuti ühingu korraldatavatest korjandustest, pidudest, loteriidest jms. Ühingul võisid olla tegev-, toetaja-, elu-aegsed ja auliikmed, kel oli õigus osavõtta peakoosolekust ja tasuta kasutada muuseumi kogusid. Kord aastas kogunev korraline peakoosolek pidi valima viieliikmelise juhatusse ja kolmeliikmelise revisjonikomisjoni. Ühingu likvideerimise korral läinuks ühingu ja muuseumi kogu vara linnavalitsuse hooldamisele kuni Läänemaa Muuseumi Ühingu uue ellukutsumiseni.

Oma tegevuse printsiibid oli vastne muuseum sõnastanud laiahaardeliselt ja tänapäevastele nõuetele vastavalt: aktiivne kogumistöö pearõhuga maakonna ainesel, muinsuste kaitse ja propageerimine, varade eksponeerimine harival ja kultuurilisel eesmärgil, aktiivne kasvatamine.

Muuseumiühingu lülitus oma tegevusega Haapsalu ühtsesse seltsiellu, mida koordineeris 1927. aastal asutatud Haapsalu Eesti Seltside Liit kui rahvuskultuuri arendamise kohalik keskus.

Muuseumiühingu loomine

1929. aasta 19. märtsi õhtul leidis Seltside Kodu ruumes aset Läänemaa Muuseumi Ühingu asutamiskoosolek, millest võttis osa 26 inimest. Koosolekut juhatas dr H. Alver ja protokollis R. Sõerd. Peale põhikirja ettelugemist valiti ühingu juhatusse härrad Alver, Espenberg, Lint, Tann ja Loorits; revisjonikomisjoni Kree, Erler ja Rosenberg. Liikmemaksuks määrati 1 kroon, seltside ja asutuste alammääraks 5 krooni aastas.

Nooruke muuseum vajab hädasti igat liiki toetust, mistarvis tuli teha selgitustööd nii suuliselt kui kirjalikult. HKS jäi muuseumiühingu moraalseks ja materiaalseks toetajaks oma tegevuse lõpuni, määrates seltsi eelarvest raha nii toetuste kui laenuksena.

Literaati ja pedagoogi Hugo Valma pöördus leheveergudel lugejate poole kirgliku kaitsekõnega kohalike väikemuuseumide asutamise toetuseks. Tema väitel alahinnati kohamuuseumi osatäht-

sust: "Nimelt öeldakse, et need väikesed kohalikud muuseumid, mis ometi ei suutvat midagi erilist pakkuda, tahtvat tingimata saada abiraha näit. kultuurkapitalist; ei jätku aga seda abiraha suurtele esitusmuuseumitelegi Tartus ja Tallinnas. [...] Nad on kasvatuskohtadeks ja abinõudeks, mille abil kohalik rahvas õpib oma lähemat asukohta ja selle ajalugu tundma ning armastama. [...] Ja ei pruugi ka keegi hirmul olla võimalikkude abirahapalvete pärast: iga muuseum on endast sadakonda rohkem väärt, kui kõik abirahad kokku. [...] Sest iga abiraha võib olla ainult ergutus tööle, tõe, mis suured jõud liikuma paneb; loov on aga see jõud, mitte mõni puudulik abiraha."

Muuseumi esimene kodu

Muuseumi loomine algas ruumide otsimisest, esialgu kas või paigast, kuhu kogunema hakkavaid esemeid tallele panna. Haapsalu linnavalitsuse 16. novembri 1930. aasta koosolekul otsustati Läänemaa Muuseumi Ühingu anda linna raekojas ajutiselt tasuta kasutada kaks tuba, kuna muuseumil puudusid omad ruumid asjade paigutamiseks. Linnavalitsuses töötanud Marta Kamariku meenutuste põhjal hoiti muuseumi kogusid tagumises pisikeses toas. Seal olud õllekanne ja teisi etnograafilisi esemeid, kunsti, vanu fotosid jm. Rootsi kroonprints külaskäigu ajal 1932. aastal oli Marta Kamarik teinud parasjagu ruumis puhastustööd, kui raekotta saabus kõrge külaline, kellele näidati ka muuseumi varasid.

Kogumis- ja korraldustöö

Esimese tegevusaasta jooksul oli kogude suuruseks loetud sadakond ühikut. Esialgu esemete jooksvat registreerimist ei toimunud, mistõttu täpsemaid andmeid ei ole õnnestunud saada.

Esimate arvelevõtt algas 1931. aastal, kui linnavalitsuse kantselisse võeti tööle noor Aksel Viksten (Vaigur), kellele linnapea dr H. Alver andis ülesande töötada välja kavand muuseumi varade nimekirjade koostamiseks. Läänemaa Muuseumis on tänaseni säilinud kaheksa 1930. aastail täidetud kogude arvelevõtmise raamatut. Need on süstematiseeritud liikide kaupa: A osakond – rahvateaduslikud esemed; B osakond – ajaloolised esemed; D osakond – rahad, mälestused ja märgid; E osakond – kujud, pildid ja pildistused; F osakond – vanad raamatud, dokumendid ja kirjutused. Mahukaim oli rahvuslike tarbeesemete ja tööriistade kogu. Numismaatika- ja märgikogu suurus oli ligi-

◆ Läänemaa Muuseumi asupaik, pidevates raekoda Rootsi kroonprints Haapsalus külaskäigul 1932. aastal

◆ Läänemaa Museum housed in the festively decorated Haapsalu Town Hall during the visit of the Swedish crown prince in 1932

◆ Разукрашенное здание Ратуши, одновременно и место Ляэнамааского музея, при посещении Хаапсалу Шведским кронпринцем в 1932 году

kaudu kuussada ühikut. Arvele võetava eseme kohta on esitatud järgmised andmed: eseme nimetus ja kirjeldus, andmed valmimise või leidmise kohta, kellelt ja millal omandatud.

Agar koguja oli kunstnik Ants Laikmaa (Hans Laipman), kes oma ringsõitudel maal hulganisti huvitavat vanavara leidis ja linnavalitsust külastades mõne uue ja huvitava eseme kaasa tõi. Kunstnik annetas muuseumile ka mitmeid enda töid. 1932. aastal tahtis ta kaunistamise seltsile ja muuseumiühingu kinkida maali "Prl Helle portree", mille väärtuseks hinnati 400 krooni. See tekitas kingi vastuvõtjate seas poleemikat. Leiti, et nii hinnalist pilti nad annetusena vastu võtta ei saa. Laikmaale otsustati maali eest anda tänutäheks 100 krooni.

Paljud annetajad olid maakooliõpetajad või maal tegutsevate haridusseltside tegelased. Tihti toodi linnavalitsuses käies muuseumile mõeldud esemed linnapea enda kätte, kes need siis registreerimiseks edasi andis.

Kogumistöega tegelesid loomulikult ka muuseumiühingu enda liikmed, kes annetasid ise või vahendasid teiste annetusi. Kauaaegne juhatus liige Otto Eiland (Heinlaid) Haapsalu kriminaalpolitseist on kogudesse juurde toonud poolesaja eseme ringis, sh arheoloogilisi leide Rapla-Virtsu raudtee ehitustöödelt, Haapsalust Lembitu tänavalt leitud paekivist linnavapi, eestlaste 1917. aasta meelevalduste punalipud Petrogradist jpm. Teine

juhatus liige kunstnik Roman Haavamägi on peale mõne oma töö deponeerinud 1938. aastal kogu varalahkunud abikaasa Ella Kingo maalidest. Annetajate seas oli linnapea Hans Alver, Karuse pastor E. Lüdig, haapsallased Aliide Koppel ja prl Büll, Nikolai Jakobson, Richard Kirchhof jpt. Pr Rõuk kinkis muuseumile 1933. aasta suvel oma maja ehitusel Haapsalus Lembitu tänaval välja tulnud 17. sajandi Rootsi müntide kogu. 16-aastane Läänemaa Ühisgümnaasiumi õpilane Oskar Jaago annetas muuseumile ligi sadakond isatalu põllult Kasti-Lokuta külast leitud vanaaegset münti. Suvitaja Fritz Narusk kinkis Haapsalu linnale oma raamatukogu, millest 44 vanimat eksemplari anti üle muuseumile. Haapsalu äri-mees Karl Jakobson annetas muuseumile väärtusliku vanade rahade kollektsiooni, mis koosnes 240 eksemplarist Vene, Hiina, Poola, Taani jt rahaharuldustest. Asuküla vallavolikogu kinkis muuseumile Vene keisrite Nikolai I ja Nikolai II portreemaalid. Haapsalu seltsilt *Musse* saadi kogu Haapsalu vaateid.

Muuseumiühing täiendas agaralt kogusid, lootmata ainuüksi annetustele. Mitut puhku ärgitati ajalehe kaudu läänlasi muuseumile annetama, väärtuslike asjade eest lubati tasu maksta. Hoolimata sissetulekute nappusest, omandati ostu teel hulganisti esemeid. Kui A. Laikmaalt osteti 150 krooni eest maal prof M. J. Eisenist, esitati Läänemaa Elu kaudu palve kõigile kodanikele aidata makstud summat kokku korjata.

Muuseumi varade säilitamisel tehti koostööd Tartu Ülikooli arheoloogiakabineti ja Fondidesse oli kogunenud muinasaegseid juhuleide, käimas olid arheoloogilised kaevamised Kiidevas jm. 1933. aasta suvel töötas Haapsalus Marta Schmiedehelm, kes registreeris ja korraldas Läänemaa Muuseumi muinsuseid. Arheoloogiakabinetilt saadi nii konsultatsiooni kui abi esemete konserveerimiseks.

Muinsuskaitsetöö

Haapsalu piiskopilinnuse varemete uurimisel ja hooldamisel (1926. aastast riikliku muinsuskaitse all) tegid muuseumiühing ja HKS tihedat koostööd. Oli ju varemete säilitamine ja eksponeerimine üks osa linna heakorraldustöödest. 1932. aasta muuseumiühingu eelarvest (800 kr ümber) kulutati üle poole varemete remondi ja osalise restaureerimise peale. HKS-i juhatuse koosolekul 1936. aastal arutati lossikiriku akendele värviliste klaaside panemist ja R. Espenberg võttis endale ülesande koostada sellekohane kava koos kulude ülevaatega.

Juba 1929. aasta suveks kavandati taotleda haridusministeeriumilt luba kaevamiseks piiskopilinnuse varemetes. Selleks kavatseti Stockholmist muretseda Haapsalu linnuse plaani koopia, mille alusel taheti puhastada maa-aluseid käike prahist ja loodeti avastada seni tundmatuid ruume. Samuti asus linnavalitsus kirjavahetusse Riigi Keskarhiiviga Tartus ja Eesti Vabariigi Peakonsulaadiga Kopenhaagenis, et leida kinnitust kunagise Saare-Läänemaa piiskopkonna arhiivi ja toomkiriku varanduste asumisele Taanis. Linnavalitsus huvitus nende ajalooliste esemete saatusest, arhiivi suurusest ja võimalusel kirikust pärit esemete fotodest. 1933. aastal selgus, et andmete uurimine Haapsalust evakueeritud varanduste kohta on andnud tulemusi: Bexö linnas pidavat olema kirikukell, millel leidub omaaegse Saare-Läänemaa piiskopi Johann von Münchhauseni nimi ja kella valamisaasta – 1555. Taanis pidi asuma veel teisigi Liivi sõja eel Haapsalust evakueeritud kirikuvarasid. Äraviidud esemete päritolu ja asukohta lähemaks väljaselgitamiseks pidi Läänemaa Muuseumi Ühing asuma kirjavahetusse teadlaste Otto Liivi ja Evald Blumfeldtiga. "Kui nüüd suudetakse lõplikult selgitada, et omal ajal evakueeritud varandused, mis nimetatud (Brömsebro) lepingu põhjal kuuluvad Haapsalu linnale, veel praegu tõepoolest peaksid leiduma Daanimaal, astub Läänemaa muuseumi

mi Ühing muidugi läbirääkimise nende tagasisaamiseks." Kuidas selle küsimuse edasine lahendamine kulges, on teadmatu. Igal juhul pole Taanis Haapsallu kirikuvarasid tagasi toodud.

Muuseumiühing hoidis silma peal ajaloo- ja arheoloogiamälestistel nii linnas kui maakonnas. 1932. aastal läkitati muirelik kiri haridus- ja sotsiaalministeeriumi kunsti ja teaduse osakonnale pööramiseks nende tähelepanu Lihula linnuse varemete olukorrale. Hävinemine olevat arenenud seal viimaste aastate jooksul niivõrd jõudsasti, et linnuse varemete olemasolu on muutumas küsitavaks. Muuseum pakus vajadusel omapoolset abi tsementtööde läbiviimisel. Samas tehti ettepanek võtta Sutlepa puukirik muinsuskaitse alla ja saadeti ühtlasi kiriku foto.

Esimesed väljapanekud

Ehkki muuseumil oma ruume polnud, oli vajadus oma varasid huvilistele näidata pakiline. Sidemete tihendamiseks kohaliku rahvaga ja laiema aktiivi loomiseks oli parim viis näidata kogutud põnevaid asju kõigile. Esimeseks muuseumi väljapaneku kohaks said piiskopilinnuse varemed. Linna 650. juubeli puhul taheti muuseum avada 1930. aasta augustis. Selleks oli remonditud väike ruum lossitorni all ja väljapaneku korraldamisega tegeles

Foto Viljo Prümmer

♦ Haapsalu Koduloomuuseumi direktor Rudolf Kalk ja vanem teaduslik kaastööline Leo Randre (vasakul) muuseumi etnograafilisi väljapanekuid korraldamas (1958)

♦ Rudolf Kalk, Director of the Haapsalu Local Lore Museum, and Leo Randre, senior researcher (on the left), arranging the ethnographic expositions of the museum (1958)

♦ Директор Хаапсалуского краеведческого музея Рудольф Калк и старший научный сотрудник Лео Рандре (слева) при подготовке музейной этнографической экспозиции (1958)

üliõpilane Artur Grönberg. Suurem osa väljapanekuist pärines Läänemaalt, sh ordumeister Otto von Lutterbergi pealuu, mille oli Karuse kirikust hiljuti avastatud hauast välja toonud prof O. Sild.

Piiskopilinnus kui Haapsalu põhiline ajalooline vaatamisväärsus oli muuseumi asupaigaks igati soodne. Siin toimus mitmeid suveüritusi ja ükski suvitaja ega reisimees ei jätnud neid külastamata. Ka muuseumiühing leidis, et Haapsalu vanalinn muutub muuseumi tõttu turistide jaoks veelgi ligipääsmavaks. Paraku oli lossitornil muuseumina suur viga – ruume polnud võimalik kütta. 1930. aasta sügisel pakitigi lossitornis olevad varad uuesti kokku ja viidi raekotta vanasse asupaika tagasi. Muuseum avati raekoja kahe toa pärast korraldustööd 1932. aasta suvel.

Gustav Pöldmann (Kustas Pöldmaa), loodusloolane ja literaat, on 1932. aastal Postimehes avaldanud üsna üksikasjaliku ülevaate muuseumi väljapanekust raekojas: läänlaste ja rannarootslaste rahvarõivad, vanad maalid Haapsalu motiividega ja "Hiiumaa mererõvli" krahv Ungern-Sternbergi portree, arheoloogilised leiud, suured ja väikesed pillid, kirikute ja haauristide fotod, vitriinitäis vanu rahasid, mudaravi-alased diagrammid ja dr Hunniuse retseptid, Vene keisrite portreed, 1917. aasta revolutsiooni aegne punalipp,

hulk vanaaegseid töö- ja tarberiistu.

1935. aasta Lääne Elu veergudel esineb muuseumialaseid kirjutisi eriti sageli. Kõrvuti üksikasjalike loeteludega saabunud varadest ja annetajatest antakse teada muudestki kordaminekutest: Kultuurkapitalilt saadi kogude täiendamiseks ja korraldamiseks 240 krooni; järjekordsel ühingu juhatuse koosolekul otsustati muuseumi suveks paigutada 2. algkooli ruumidesse (Lembitu tn), kuna linnavalitsuse hoones jäid muuseumi ruumid liiga kitsaks ning rahvale raskesti ligipääsetavaks. 1937. aastal võttis linnavalitsus oma kavadesse võimaluse korral muuseumile oma hoone ehitamise.

1938. aasta algas muuseumiühingule teiselt ja lootusrikkalt. Pärast Haapsalu Linna Algkooli kolimist uude hoonesse sai muuseum senised kooliruumid aadressil Kooli tn 6 enda kasutada. Mais avati ekspositsioon, mis oli lahti iga päev kella 15–18, pühapäeviti isegi kauem, asjakohaseid seletusi jagas prl Kreis.

Muuseum heitlikel aegadel

1939. aasta sügisel tuli muuseumil loobuda oma ruumidest Kooli tn 6, kuna maja läks Nõukogude sõjaväe käsutusse. Varad pakiti kokku ja toimetati jälle raekotta samasse ruumi, kus need olid ululalust leidnud varemi.

Läänemaa Muuseumi varad jäid linnavalitsusse hoiule Saksa okupatsiooni alguseni. Siis võeti raekoda uute võimude käsutusse ja muuseumi esemed viidi linnavalitsuse uude asupaika Turuplats 6, endisesse hotelli Salon. Sinna jäid nad 1944. aasta septembrini, keegi nende eest erilist hoolt ei kandnud.

1946. aasta aprillis asuti looma riiklikku Läänemaa Maakondlikku Muuseumi Läänemaa TSN Täitevkomitee alluvuses. Uue muuseumi põhikirja kinnitas 26. juulil 1946 ENSV Ministrite Nõukogu juures asuv Kultuurhariduslike Asutiste Komitee. Direktorina võeti tööle endine raamatukogu juhataja Salme Tamverk (Suhorukova) ja teadusliku töötajana Leo Randre.

Paraku tuli muuseumi rajamist alustada üsna otsast peale. Läänemaa Muuseumi seitsme aasta jooksul hooldamata kogud olid kannatada saanud – riknenud või kadunuks jäänud. Jälle oldi ajutise peavarju all, sedapuhku ühes väikeses toas raamatukogus Ehte tn 2. Neis oludes hakati säilind esemeid korraldama ja kontrollima. L. Randre pidas loenguid ja viis läbi ekskursioone Haapsalu ajaloo tutvustamiseks, tehes ühtlasi ettevalmistustööd ekspositsiooni loomiseks.

Foto Rudolf Kalk

♦ Vaade Haapsalu Koduloomuuseumi ajaloo-osakonna Suure Isamaasõja sektori väljapanekule (1960)

♦ View of the exposition staged by the Great Patriotic War section of the History Department at the Haapsalu Local Lore Museum (1960)

♦ Вид на часть экспозиции сектора Великой Отечественной войны исторического отдела Хаапсалуского краеведческого музея (1960)

Maakonna täitevkomitee otsusega 1946. aasta augustist lubati muuseumi kasutada anda endine raekoja hoone, kus paiknesid maakonna arhiiv ja rahvakohus (nimetatud soovi oli esitanud muuseum). Alles 1948. aasta sügisel kolis välja rahvakohus, järgmise suve algul maakonna arhiiv. Kuna maja katus ja laed vajasisid väljavahetamist, õnnestus sama aasta detsembris vana raekoja betoonlaega ruumi üle viia vaid muuseumi kantselei. Edasi elati remondi tingimustes, mis aina venis ja läks mitu korda kallimaks algselt kavandatud. Maja riiklik vastuvõtuakt kirjutati alla 16. märtsil 1950 ja 1. mail avati kahes valminud toas näitused: Tallinna Linnamuuseumilt deponeeritud portselani näitus ja endi koostatud väljapanek stalinlike looduse ümberkujundajate – mitšurinlaste tegevusest. Muuseumi üks oli külastajaile jälle valla, kuigi põhiline töö nii ekspositsiooni loomisel kui kogude kordaseadmisel seisis veel ees.

Asta Veenpere on Läänemaa Muuseumi teadur.

The idea of establishing the Läänemaa Museum originated from the Society for Decorating Haapsalu, which considered important the collection and preservation of local historical and cultural items. At the meeting on March 19, 1929, they decided to found the Läänemaa Museum, whereas its statutes had been registered already in 1928.

Several activists of the Society belonged to the board of the museum – Dr. H. Alver, sculptor R. Espenberg (Haavamägi) and others. The town government gave two small rooms into the possession of the museum in the Town Hall of Haapsalu. Financial resources came from membership fees, donations, collecting, etc.

Nearly 300 items collected for the museum were registered and systematized in 1931. Members of the board also collected items on their trips within the district. Several teachers and other intellectuals, as well as members of societies and ordinary people donated artefacts to the museum. Among them were tools, household items, archaeological stray finds, and paintings. The local newspaper regularly introduced and thanked the donors, calling everybody in Läänemaa to support their museum.

The first exhibition was opened in the watchtower of the Haapsalu Episcopal Castle in the summer of 1930, on the occasion of the 650th anniversary of the town. As the humidity in this room was too high, the displayed objects were moved back to the Town Hall in the autumn.

During the Soviet and German occupations the possessions of the Läänemaa Museum were packed and neglected, which caused serious loss and damage.

In 1946 the museum was reorganized into a district museum. On May 1, 1950, in the two renovated rooms of the former Town Hall, the first exhibitions were opened.

Creating the full-size exposition took some more years, but beginning from 1950 until nowadays the main exhibition of the museum has remained in the same building.

Tartumaa Muuseum 45

Arnold Joosep

Muuseum on Eestis asutatud juba pikemat aega ja erinevates tingimustes. Üks niisugune periood sai alguse pärast Teist maailmasõda Hruštšovi sula ajal. Eestis kehtestatud nõukogude elulaadi totaalse juurutamise tulemusena oli kaotsi minevas suurem osa endise Eesti eluolust. Kuna kehtis loosung „sisult sotsialistlik, vormilt rahvuslik“, oli rahvusliku omapära säilitamise ja tutvustamise nimel õigus ka muuseumi asutada. Muidugi pidi see olema nn uut tüüpi muuseum, kus vana aega tuli näidata eeskätt suhtes „uue ja paremaga“. Nõukogude tänapäeva propageerimiseks oli ette nähtud kindel osa igasugusest muuseumitööst.

Sarnaselt mitme teise kohamuuseumiga tekkis ka tollane Elva muuseum paljuski vanemate kooliõpetajate missiooni-tundest, et tutvustada kogutud eeskätt noortele, kellel puudus oma kogemus endisest Eestist. Riiklikul tasemel elustati taas kodu-uurimistegevus. 1958. aastal asutati ENSV Teaduste Akadeemia juurde Kodu-uurimiskomisjon, hakati välja andma juhendeid ja käsiraamatuid, uurimuste kogumikke. Koolides asutati kodulooringid, pandi kokku uurimisteemad. Matkamarsruutidesse võeti piirkonna tähtsamad ajaloo- ja loodusobjektid.

Tänaseks on mõnedki selle perioodi koduloomuuseumid saavutanud linnavõi maakonnamuuseumi staatuse. Neil on arvukad kogud ja paikkonna omapära kajastavad väljapanekud. Muidugi on hiljem asutatud muuseumidel kogude osas raske võistelda nende kohamuuseumidega, millel juba sadakond aastat kogumistööd seljataga. Aga parem siiski hilja kui mitte kunagi. On ju viimasel kümnendil

dil üha jätkunud väiksemate muuseumide juurdekasv olukorras, kus jälle elame suurte ümberkorralduste ja muutuste ajal.

Ajaloolisele Tartumaale oli 1950. aastal nõukogude haldusüksustena asutatud rida väikesi maarajooni. Samal ajal oli oma muuseumi idee aktuaalne juba ka Elvas. Elva Rajooni Täitevkomitee esimees Richard Kurvits, keda rahvas tundis ajaliku mehena, oli sellele ka oma poolehoidu avaldanud. Kooliõpetaja Arvo Mälbergilt ilmus juba 1957. aastal kohalikus ajalehes Uus Tee rida turismi- ja kodulooteemalisi kirjutisi.

Nii loodigi 1958. aasta algul Elva Rajooni Täitevkomitee otsusega 17-liikmeline koduloomuuseumi nõukogu. 1959. aastal nimetati see otstarbekuse mõttes ümber rajooni kodu-uurimise toimkonnaks. Siia kuulus huvilisi ja hakkajaid inimesi nii Elvast (rajooni haridusosakonnast, ajalehe Uus Tee toimetusest, koolist jm) kui ka kaugemalt. Toimkonnal oli seitsmeliikmeline juhatus. Moodustati töörühmad (ajalugu, looduslugu ja maateadus, kultuurilugu ja kaitstavad mälestised, majandus). Koolide sektsioon tegeles koolide kodulooringidega. Elva rajoonis oli neid kaheksa, Tartumaal kokku üsna arvukalt. Arutati tegevusplaani, esineti ajalehes, koolides, rahvamajades, õpetajate nõupidamistel jm üleskutsetega kogumistööks. Pidama hakati ettekandeid ajaloosündmustest ning tähelepanuväärsetest isikutest ja objektidest. 15. märtsist 1958 hakkas kord kuus rajooniajalehes Uus Tee ilmuma rubriik „Koduloolane“, mis oli esimene omataoline selleaegses Eestis ja mida toimetusest kureeris Endel Vingissaar. Need leheküljed sisaldasid palju huvitavat paikkonna loodusest, muististest, peitleidudest, tublidest kodu-uurijatest, juhatus kogumistööks muuseumile, ettetulnud huvitavatest juhtumitest.

Kõige selle kõrval käis koduloomuuseumi organiseerimine. Selle asupaigaks sai juhuse tahtel maja Pikk tn 2, kuna siin oli rajooni pedagoogiline kabinet, kus töötas suur muuseumi asutamise eestvõtja Arvo Mälberg. See maja on üks Elva vanimaid, ehitatud aastal 1903 ja kuulus Kraavi-Lombi talu omanikele Eisen-

schmidtidele (hiljem Sturmidele), kes elasid selle teisel korrusel. Alumine korrus oli välja türitud. Et maja asus Elva algse keskuses, oli siin igasuguseid ruumikasutajaid. Hoones asus Elva esimene telefonikeskjaam, hoiukassa, Pudersell-Pügi kõrgema klassi juuksuritöököda ja mitmesuguseid kauplusi. Sõdade ajal oli siin nii Nõukogude kui Saksa sõjaväeasutusi, Teise maailmasõja järel ridamisi Nõukogude asutusi: „Vojentorgi“ kauplus, nn suhkrupeedibaas, kolhoosiehituskontor, rajooni pedagoogiline kabinet. Kui Elvasse asutati keskkool, asus siin ka klassiruum, sest endine koolimaja hävis sõjatules 1944. aastal. Muuseumimaja selle esialgsel kujul mansardide ja tornikesega peeti üheks Elva kaunimaks. 1964. aasta kapitalremondiga laiendati maja ülakorrust ja sellega läks maja esialgne välimus pea-aegu täiesti kaotsi. Remondi järel sai ta oma praeguse välimuse.

Eelmainitud pedagoogilise kabinetti kogus A. Mälberg ise ja töid ka teised muuseumiesemid. Ruumiga oli kitsas. Isegi oma töölauda jagas A. Mälberg tööle asunud „päris“ muuseumitöötajatega. Koolilaste jaoks tähendas sinne muuseum esialgu lihtsalt nurgakest vanade asjade näitusega. Koolimaja valmides 1958. aasta sügisel lõppes majas koolitegevus ja muuseum pidi nüüd vastavalt kavale iseseisvaks saama. See eeldas aga juba erialainimesi palgalise töökohaga. Nii pöörduski rajooni juhtkond ENSV valitsuse poole Elvasse riigi eelarvest finantseeritava muuseumi asutamiseks ja Tartu Ülikooli poole spetsialistide saamiseks. Et jutt käis Elva rajooni muuseumist, oli vastus eitav. Nii väikese tööpiirkonnaga riikliku muuseumi asutamine polnud mõeldav. Kuna aga Tartus asuv muuseum oli saanud linnamuuseumiks, peeti nüüd võimalikuks Tartumaa muuseumi ülesandele anda Elvasse rajatavale muuseumile. Nii leidis Elva muuseumitaotlus ENSV kultuuriministri käskkirjaga 25. märtsist 1959. aastast siiski positiivse lahenduse. Muuseum alustas tegevust 1. mail. Ta sai nimeks Elva Rajoonidevaheline Koduloomuuseum ning töötas selle nime all 1990. aastate alguseni. Siis nimetati ta ümber Tartumaa Muuseumiks. Oli ju ka rajoonide aeg lõppenud ja maakonnad taastatud.

Kuna muuseum rajati minimaalsete vahenditega, koosnes riigi palgale võetud personal algul vaid kolmest inimesest. Erialaste oskustega asusid 1. juunist 1959 tööle TRÜ haridusega direktor, sõjaveteran Kaljola Kirt ja teaduslik töötaja Silvi Pähkel, kolmas palgaline oli muuseumi

koristaja. 1. jaanuarist 1960 saadi veel juurde muuseumi varahoidja ametikoht. Sellele tööle tuli ajaloolase haridusega Aili Suur (Raendi).

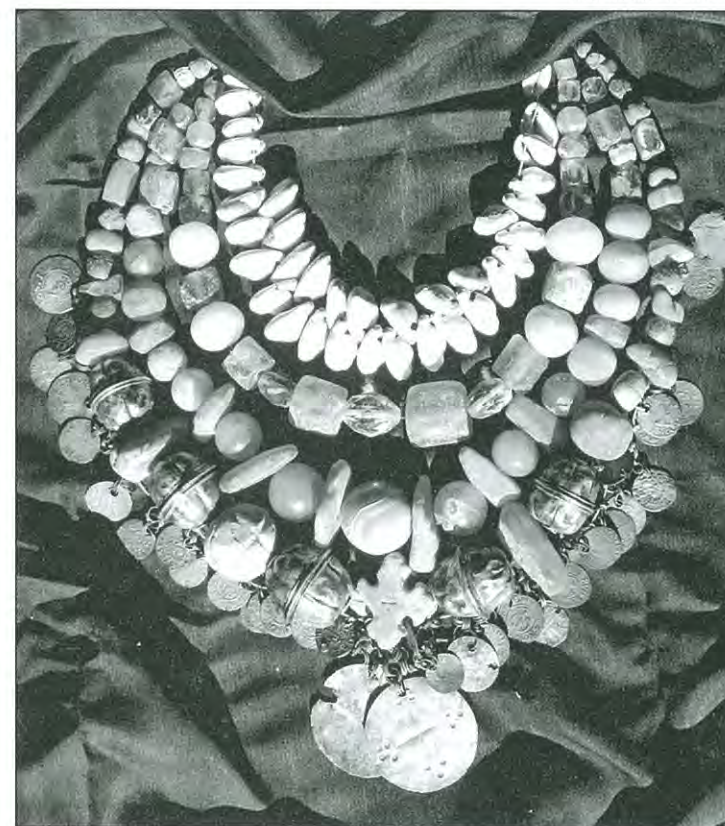
Kuna koduloomuuseumi töövaldkonda kuulusid ka maakonnas asuvad ajaloo- ja ehitismälestised, nende järelevalve ja hädavajalikud hooldustööd, saadi 1970. aastate algul juurde rajooni ajaloo- ja kultuurimälestiste kaitse inspektori ametikoht. Tööd alustava muuseumi väike personal pidi tegema kõike alates muuseumi kogumisest kuni valmis näituseni. Algul piisas esemid ajutiseks näituseks. Sellega omakorda taheti õhutada rahvast usinamalt leidma seda, millest puudus, et jõuda põhieesmärgini, püsiväljapanekuni Tartumaa ajaloo. Kogumistöö pidi jätkuma. Muuseumi ekspositsiooni võis neil aegadel üles ehitada vaid kindla, ministeeriumis kooskõlastatud plaani alusel. Loomulikult võttis selle koostamine aega, kindlasti tuli sealt kriitikat, soovitusi täiendusteks ja parandusteks, mida tuli arvestada. Suur ja aegavõttev töö oli ka püsinäituse koostamine: ruumide ettevalmistus, vitriinide jm näitusemööbli muretsemine, eksponaatide ettevalmistus, ilukirjas tekstid, väljapaneku üldine kujundus.

Muuseumi esimesel tööaastal võis vaadata näitust „Ajaloosid ja etnograafilised esemed“, „100 aastat helilooja Aleksander Lätte sündist“, tarbekunsti näitust, õpilastööde näitust jt. 1960. aastal

valmis esimene lõik püsiväljapanekust („Talurahva eluolu 19. saj. II poolel“), 1961. aasta algul järgmine osa („Tartumaa muinasaeg“). Ekspositsiooni arendati kuni kapitalremondini 1964. aastal. Siis pakiti asjad ja otsiti neile linnas ajutist ulalust. Pärast remonti muutus maja ruumilahendus ja ekspositsioon tuli jälle täienduste ja parandustega üles ehitada. Oma suurima ulatuse saavutas K. Kirdi aegse muuseumi väljapanek 1980. aastatel, kui käigus oli ka Uderna filiaal. Uderna oli ka see, mis muuseumi mainet neil aegadel tublisti tõstis. 1964. aastal sisustati kirjanike Liivide kodutalus Rupsil Juhan ja Jakob Liivi mälestustuba, millest praeguseks on saanud iseseisev Liivi Muuseum. Tubamuuseumid loodi 1960. aastatel ka helilooja Aleksander Lätte kodutalus Koruste külas Rõngu vallas ja kirjanik Jaan Kärneri sünnikohas Kinksepel Rõngu vallas ning Väägvere vanas koolimajas asutati puhkpillimuusikute Virkhauside mälestustuba.

Oluline osa muuseumi töös on olnud ajutistel näitustel. Elva peamajas oli selleks kasutada kaks saali, samuti toimusid need Leopold Hanseni majamuuseumi kaminasaalis (tollal E. Vilde t 2a). Ajutisi näitusi vahetati üsna tihedas rütmis. Pike- ma aja jooksul kogunes neid aukartustäratav arv ja vaadatavuselt keskmiste sekka sattus ka lausa pärleid. Näidates midagi põnevat või aktuaalset, aitasid need näitused muuseumi külastatavust tublisti tõsta.

Foto Merike Toomas

◆ 16. sajandi kaelakee Laguja aardest

◆ Necklace from the 16th-century Laguja treasure trove

◆ Ожерелье 16 века из сокровищницы Лагуя

Koostati mitmesuguseid Tartumaaga seostuvaid kunstinäitusi. Tartumaalt on pärit ja siin on maalinud kunstnikud K. Mägi, E. Kits, K. Teder, J. Püttsepp, L. Saarts, E. Kutsar, M. Ruber, S. Otsing jt. Nii on muuseum 1974. aastal korraldanud 14 näitust, millest kuut on näidatud väljaspool muuseumi.

Esimesed eksponaadid muuseumi loodusnurga jaoks laekusid koolide kaudu. Saadi kivistisi, kivimeid jmt, samuti ajalooäärtusega esemeid (kivikirves, mündid, koot, käsikivi) ning vanu dokumente. Üsna kiiresti kujunesid sidemed ja leiti paljud pikaajagsed kaastöölised. Kogunes töö- ja tarberistu, ehteid, münte, fotosid, vanu raamatuid, dokumente, käsikirju. 1960. aasta veebruariks oli muuseumi kogus juba 3000 säilikut, 1974. aastal oli muuseumis 23 262 ühikut.

Tartumaa asustus ulatub keskmisse kiviaega. Seepärast on siin olulisel kohal arheoloogilised leiud erinevatest aegadest. Muuseumil on üsna arvukas muinasleidude kogu. Palju on siinsesse maapõue ohtude korral peidetud kallimaid ehteid, rahasid, relvi jm. Peitjast on nad sinna jäänudki. Vanemad leiud ei jõudnud muuseumi, sest seda siis veel polnud. Laguja aarde leidis aga mees 1950. aastate lõpul kolhoosist töölt tulles. Turbamullast silma hakanud ese osutus tinakannuks. Oli ka teine kann ja nendes oli kuut liiki kaelahteid, seitse sõrmust ja üle 30 Rootsi ja Poola münti (vanim 15. sajandist), kolmas leid oli tühi raudanum. Omapärane on suur vaskpada, mis leiti turbasoost ja toodi muuseumi 1980. aastal.

Oluline tööloik 1980. aastateni oli muinsuskaitsetöö. Muuseumi tööpiirkonnas oli suur hulk kinnismuistiseid, millest põllumajandus-, metsa- jt tööde tõttu olid kõige enam ohustatud kunagised õhukese pinnasekihi all peituvad külakalmistud, kivikalmed, kääpad. Oli ka juhuseid, kus kohalikuks suviseks peopaigaks oli valitud muistne linnamägi ja et sinna autodega üles saada, ei kõheldud buldoosiriga valli maha lükkamast. Siit järeldub, et kaitsetöö oli hädavajalik, sisse seati ka muinsuskaitse inspektori ametikoht.

45-aastase tegevuse jooksul on muuseumil olnud palju häid abilisid ja kaastöölisi. Siinkohal peab esile tõstma kauaaegset Sadala kooliõpetajat Priidu Tammeputu, tänu kellele on muuseumis ligi 200 etnograafilist eset ja huvitavad kirjalikke materjali. Märkimata ei saa jätta ka neid tublisid inimesi, kes alustasid oma karjääri siin muuseumis ja kes siiani muuseumitööle truuks on jäänud – Karita Vard, Heli Zink, Tiina Ploom.

2001. aastal asus muuseumi juhtima varem Eesti Rahva Muuseumis töötanud Merike Toomas. Kuigi juba mitu aastat pole muuseumil pakkuda püsiväljapanekut, on vahetuvate näituste ja erinevate üritustega leidnud tee muuseumi aina rohkem ja rohkem inimesi.

Arnold Joosep on töötanud Tartumaa Muuseumi teadurina.

Museums have been founded in Estonia already during a long time and under different conditions. One of the periods of museum-founding started after World War II, during the so-called Hrushchov's thaw. As a result of the total introduction of the Soviet way of life established in Estonia most of the former Estonian living conditions were fading. Due to the popular slogan "socialist in content, national in form" it was allowed to establish museums for the sake of preserving and introducing national peculiarities. Certainly it had to be the so-called new type of museum, where old times had to be presented, first and foremost, in relation to the "new and better". Among those museums was also the Elva Inter-District Local Lore Museum (now: the Tartu County Museum), whose region of activities extended from Otepää to Avinurme – the whole Old Tartumaa.

Музеи в Эстонии создавались в разные времена и при разных условиях. Одним из периодов создания музеев стало время после II мировой войны, так называемое время «хрущевского потепления». В результате тотального насаждения советского образа жизни происходило постепенное исчезновение традиционного эстонского быта. Так как действовал лозунг «по содержанию – социалистический, по форме – национальный», то в праве было и создавать музеи, в целях сохранения и популяризации национальных особенностей. Естественно, это должен был быть музей нового типа, где старую жизнь стоило показывать в сравнении с «новой и лучшей». Одним из таких музеев стал основанный в 1959 году в г. Элва Межрайонный краеведческий музей (в настоящее время Музей Тартумаа), область деятельности которого распространялась от Отепя до Авинурме или на всю Старую Тартумаа.

Tartu mänguasjamuuseum taas avatud

Triin Vaaro

Tempus est ludendi (on mängimise aeg – lad k) tervitab kiri Tartus Lutsu tänaval asuva maalilise puumaja ukse kohal. Tõepoolest – nüüd on kõigil tartlastel ja Tartut külastavatel inimestel võimalus jätta oma mured ning asuda mängima – seda taasavatud mänguasjamuuseumis.

13. märtsil 2004 avati Tartu Mänguasjamuuseumi uue maja ukсед. Seni Toomemäe nõlval eramaja tillukestes keldriruumides tegutsenud mänguasjamuuseum asub nüüd spetsiaalselt muuseumi jaoks renoveeritud majas Jaani kiriku lähedal Tartu vanalinna südames. Muuseumi hoone pärineb 18. sajandi lõpust ja on taastatuna oma klassitsistliku fassaadi, mantelkorstna ja anfilaadüsteemis siseustega ekspositsiooni kõrval ka ise eksponaadiks. Lisaks põhimajale kuuluvad muuseumikompleksi tööruumide ja kogude hoone ning lähitulevikus ülesehitatav töllakuur, millest saab filmi- ja teatrinnukude maja.

Muuseumihoone esimesel korrusel paikneb püsiekspositsioon (289 m²), kus on väljas nukud ja mänguasjad, millega lapsed on Eestis läbi aegade mänginud. Väljapanek annab ühelt poolt temaatilise paigutuse ja tutvustavate tekstide kaudu

Foto Aldo Luud

edasi teadmisi Eesti ja osaliselt ka läänemaailma mänguasjaajaloost viimase saja aasta jooksul. Teisalt on ekspositsiooni kokkupanemisel seatud eesmärgiks pakuda külastajatele võimalikult palju positiivseid emotsioone. Kuna suurema osa inimeste jaoks on lapsepõlv sõltumata ümbritsevatest oludest olnud õnnelikemaid eluperioode, toob oma kunagiste mänguasjade leidmine muuseumiriivulitelt nende jaoks kaasa meeldivaid nostalgilisi mälestusi.

Foto Aldo Luud

- ◆ Tartu Mänguasjamuuseumi pere ja lapsed muuseumi maja ees
- ◆ The staff of the Tartu Toy Museum with children in front of the museum building
- ◆ Сотрудники Тартуского Музея игрушек и дети перед зданием музея

Foto Anu Ansu

Väljapanek algab 19.–20. sajandi vahetuse jõuka linnakodaniku lastetoast, kus külastaja saab imetleda õrnu portselannukke, toredaid kloune, uhkeid kiikhobuseid ja teisi pea sada aastat vanu mänguasju, mis kuulusid mõisnike, kaupmeeste ja teiste paremal järjel olnud inimeste peredele. Väga paljud neist asjadest on Eestisse toodud välismaalt, kuna kohalikku mänguasjatööstust sel ajal veel ei eksisteerinud. Linnalaste luksuslikele leludele pakuvad kontrasti kõrvaltoas välja pandud puuokstest, kõrkjavarrest ja teistest looduslikest materjalidest valmistatud karjalaste mänguasjad ning kaltsutiited, puust loomad ja muud isetehtud lelude, millega veetsid aega maalapsed. Vitriinides on eksponeeritud ka lauamängud, nukud ja mustriloomad, mille tänapäevased loojad on ammutanud inspiratsiooni eesti rahvakunsti rikkalikust varamust. Pabermänguasjade toas on väljas nii ruumilised kui lamedad pabernukud, nii lauamängud kui kokkukleebitavad majad, aga ka palju muud, mis on pakkunud lastele võimalusi käteosavuse arendamiseks ning ilumeele kujundamiseks. 20. sajandi mänguasjamaailma toas võivad nostalgilisi hetki kogeda kõik, kes sündinud eelmisel sajandil ning veetnud oma lapsepõlve Eestis. Selles toas on mänguliselt ekspo-

Foto Aldo Luud

neeritud 1910.–1990. aastatel Eestis tehtud, toodetud või siinsetes mänguasjapoodides müügil olnud mänguasjad. Omaette vitriin on 20. sajandi laste ühe lemmikmänguasja – kaisukarude päralt ning tuppa mahub ka terve tänavatäis nukumajasid. 20. sajandi mänguasjamaailmas viibides kogeb külastaja, et tegelikult kannab iga mänguasi oma ajastu meelsust ning on oma looga osa üldisest ajaloost. Näiteks räägib ühe ajalooajaloost inimese saatuses nukumööbli komplekt, mille 1940.–50. aastatel valmistas endine Eesti Vabariigi ohvitser Leonhard Lina end nõukogude võimu eest varjates. Ta lamas selili kartulisalves ning nikerdas koduigatsusest lihtsate tööriistade abil väike-seid koopiaid oma kodu mööbliesemest, lauanõudest ja majapidamisriistadest. Pärast kümme aastat kestnud varjajamist tuli ta peidust välja ja kinkis nukumööbli oma 10-aastasele tütrele, kes kohtas oma isa esimest korda alles siis. Eks-

Foto Aldo Luud

- ◆ Mänguasjamuuseumi direktor Triin Toomet väljapaneku taustal
- ◆ Triin Toomet, Director of the Tartu Toy Museum
- ◆ Директор Музея игрушек Тийа Тоомет на фоне экспозиции

positsioon jätkub maja keskmes asuvas majesteetlikus mantelkorstnas, kus on välja säilitatud peened ja fantaasiaküllased kunstnikunukud, nende naabritena on koha leidnud koduse näputööna valminud käsitöönukud.

Järgmises ruumis leiab külastaja õuemänguasjade väljapaneku ning Eesti suurima mänguasjakollektsionääri Vladimir Sapožnini mehhaaniliste mänguasjade vitriini. Esimese korruse viimane ruum töötava mudelraudtee, mängusõdurite ning mitmesuguste mängu- ja mudelautodega on poiste päralt. Püsiekspositsiooni viimane osa asub teisel korrusel, kus on väljas maailma rahvaste nukud ja mänguasjad. Muuseum võib uhke olla oma rikkaliku jaapani nukukolektsiooni, aga ka soome-ugri rahvaste traditsiooniliste mänguasjade kogu üle. Eraldi vitriinis rõõmustavad külastaja silma tuttavlikud eesti rahvariies nukud. Ekspositsioonile panevad vahetatavate näituste ruumiosa.

Mänguasjamuuseumi püsiekspositsioon oma mängulisuse ning lapsepõlvenostalgiaga tekitab nii lastes kui täiskasvanutes kahtlemata soovi mängida ning selleks pakub muuseum mitmeid võimalusi. Väljapaneku lahutamatu osa on nn

Foto Arp Karm

- ◆ Puupulkadest mänguloomad
- ◆ Toy animals made of wooden sticks
- ◆ Сделанные из палок игрушки – животные

Foto Anu Ansu

interaktiivsed eksponaadid, mis annavad väikestele ja suurtele külastajatele isikliku kogemuse seoses iga ruumi teemaga. Linnalaste toas saavad lapsed kiikuda klassikalise 19. sajandi inglise kiikhobuga ning vanemad lehitseda albumeid vanade lastefotodega. Maalaste toas võib igapäevselt talulaste vigurmänguasjade kallal ning paberitoas mängida vanu lauamänge või lehitseda pabernukkude albumeid. Ekspositsioonis on kasutatud ka arvutite abi: klaasi taha paigutatud üleskeeratavad lehed demonstreerivad oma trikke arvutiekraanil ning maailma rahvaste toas on eri maade kultuuride ja nukkude kohta võimalik teadmisi koguda spetsiaalse arvutiprogrammi abil. Nn käed-külge eksponaate jagub igasse näituseruumi.

Tänapäeva muuseumides on üks aktuaalsemaid teemasid lastele informaalset hariduse pakumine, st harida lapsi vastava muuseumi teemavaldkonnas, kuid teha seda mänguliselt, lapsele elamus pakudes. Mänguasjamuuseumi lastemuuseumina peab seda kahtlemata üheks oma peamiseks eesmärgiks. Muuseumis on välja töötatud programmid ja meisterdamiskursused erinevas vanuses lastele, samuti on kavatsus arendada klubitegevust. Juba uue muuseumi esimestel tööpäevadel kogus lastega külastajate seas suurt populaarsust Eesti muuseumide puhul ainulaadne mängutuba. Avar mängutuba asub muuseumi teisel korrusel ning peidab endas mõnusaid nurgakesi, kus iga laps leiab meeldiva tegevuse. Kogenud pedagoogi juhendamisel saavad lapsed mängida arendavaid mänge, meisterdada, kostüüme selga proovida või vanu lasteraamatuid lehitseda. Mängutuba saab reserveerida ka laste sünnipäevadeks, kursusteks, kontsertideks ja teisteks väiksemateks üritusteks.

Uue maja valmimisega pole lõppenud

mänguasjamuuseumi loomine. Ees seisab muuseumipedagoogilise ning teadustöö arendamine ning ehitusjärke ootab veel filmi- ja teatrinukkude maja. Valminuna saab mänguasjamuuseum lisaks oma klassikalisele olemusele lastekultuuri kogujana, säilitajana, uurijana ja eksponeerijana ka polüfunktsionaalseks lastekeskuseks ning teisalt „hea tuju“-paigaks kõigile huvilistele kodu- ja välismaalt.

Tartu Mänguasjamuuseumi senisest tegevusest

Mänguasjamuuseum avati munitsipaalmuuseumina 1994. aastal ning tegutses kuni 2003. aastani Lai tn 1 asuvas eramajas. Algusest peale kimbutas muuseumi ruumikitsikus ning 1998. aastal ostis Tartu Linnavalitsus mänguasjamuuseumi jaoks maja aadressil Lutsu tn 8. Hoone renoveeriti 2003.–2004. aastal.

Oma senise kümne tegevusaasta jooksul on mänguasjamuuseum kujunenud lastegruppide ja perekondade jaoks üheks populaarsemaks külastuspaigaks Lõuna-Eestis. Meelispaigaks on see saanud paljudele pensionäridele ja tudengitele, tee muuseumisse on leidnud ka külalised Lätist, Soomest, Venemaalt, Jaapanist ja mujalt.

Muuseumis on korraldatud laialdast positiivset vastukaja leidnud näitusi ja lasteüritusi, teiste hulgas näiteks näitus ja seminar kaisukaru 100-aastaseks saamise puhul (2002), muuseumi sünnipäeva tähistamiseks korraldatud lastekarneval (2002) ja „Keskaegsete mängude päev“ (2003). Alates 2001. aastast on selles töös suuresti abiks olnud muuseumi sõprade selts. Mänguasjamuuseum on teinud koostööd teiste Eesti muuseumidega ning loonud kontakte mänguasja- ja lastemuuseumidega Soomes, Suurbritannias, Lätis ja Venemaal. 2000. aastal sai muuseum endale filiaali – filminukkude galerii, kus

väljas stuudio Nukufilm nukud ja rekviisidid. Muuseumi kogud ulatuvad 11 000 säilikuni, millest 6028 on mitmesugused mänguasjad. Viimastest on püsiekspositsioonis väljas umbes 80%. Lisaks esemekogule on muuseumis olemas foto-, postkaardi-, raamatu- jt trükiste ning kunsti- kogud. Muuseum on alustanud lapsepõlvemälestuste kogumist ja talletamist ning Eesti mänguasjaajaloo uurimist.

Triin Vaaro on Tartu Mänguasjamuuseumi teadur.

The Tartu Toy Museum, which celebrates its 10th anniversary in 2004, reopened in an 18th-century wooden building specially renovated for the museum in the old part of Tartu. The permanent exhibition, which arouses nostalgic memories in adults and creates a wish to play in children, displays dolls and toys with which children have been playing in Estonia throughout times. After visiting the exposition, children can play in a playroom unique for Estonian museums. The exposition itself also offers possibilities for action both for the small and big ones through its interactive exhibits. The museum complex is looking forward to the building of a special house for movie and theatre puppets. When completed, the Toy Museum will be a peculiar mixture of a museum, children's centre and just a "place of good mood".

Музей игрушек, которому в 2004 году исполняется 10 лет, снова открыл свои двери в специально реконструированном деревянном здании 18 века в старой части города Тарту. В постоянной экспозиции, которая пробуждает во взрослых ностальгические воспоминания, а детей зовет к веселой игре, представлены куклы и игрушки, с которыми забавлялись в Эстонии в разные времена. Кроме ознакомления с экспозицией, дети могут развлекаться в игровой комнате, подобной которой среди эстонских музеев нет. Возможности для деятельности в лице интерактивных экспонатов предлагает и постоянная экспозиция. В музейном комплексе ждет своего строительства Дом кукол театра и кино. В готовом виде Музей игрушек должен представить из себя ансамбль, объединяющий в себе музей, детский центр и просто место «хорошего настроения».

- ◆ Koolituba. Sisustus pärineb ümbruskonna koolidest
- ◆ Classroom. The furnishings originate from neighbourhood schools
- ◆ Классная комната. Обстановка и мебель собраны из школ округи

Aravete muuseum

Reet Piiri

Järvamaal Aravete asulas asub Aravete külamuuseum, mille avamisest sai 9. juunil 2004 viieteist aastat. Muuseum paikneb 19. sajandi algul ehitatud Kurisoo mõisa härrastemajas.

Aastatel 1983–1986 toimusid Aravetele Eesti Rahva Muuseumi välitööd eesmärgiga uurida üht Eesti küla. Juba siis kuulsime, et kohalik mees Valter Kreisberg (sünd 1915) tahab seal muuseumi luua. Aravetele asub Paide rajooni ühe rikkama, Aravete kolhoosi keskus. Kolhoosi esimees oli samast pärit Alar Ainumäe, kes toetas igati Eesti Rahva Muuseumi tegetsemist Aravetele ja samas oli huvitatud ka kohaliku muuseumi rajamisest.

1986. aasta augustis andiski kolhoos Kurisoo mõisa laguneva hoone Valter Kreisbergi käsutusse. Oma kätega ja kolhoosilt saadud ehitusmaterjaliga, vahel mõni mees abiks, remontiski Valter Kreisberg maja nii korda, et sai mõelda muuseumi avamisele. Kui ruumid olemas, oli ka inimestelt lihtsam esemeid saada.

9. juunil 1989 avatigi pidulikult kolhoosi alluvuses olev Aravete külamuuseum. Esialgu oli 250 eksponaati paigutatud kahte ruumi. Nüüdseks on ekspositsioonipind laienenud üheteistkümmesse tuppa ja pööningule, ühtekokku 400 m².

Sisustatud on tuletõrjetuba (Aravetele oli kunagi seltsielu tugisambaks pritsimeeste selts), klassituba, õpetaja eluruum, naistetuba, kus eksponeeritakse kohalikku käsitööd, kolhoosituba jne. Eraldi ruum on ajutistele näitustele. Esimese

Fotod Reet Piiri

◆ Etnograafiline väljapanek Aravete muuseumi pööningul. Atraktiivseina mõjub mantelkortsien

◆ Ethnographical exposition in the attic of the Aravete Museum. The mantle chimney is especially attractive

◆ Этнографическая экспозиция на чердаке Музея Аравете. Очень аттрактивен дымоход

korruse heli- ja videotas on väljas televiisor, mille kinkis Paide Rajooni TSN Täitevkomitee Aravete koolile sajandaks juubeliks 1958. aastal ja mis oli üldse esimene televiisor Aravetele.

Avar tahatud talade ja sarikatega pööning, mida läbivad kolm mantelkorstnat, on sisustatud etnograafiliste esemetega. Siin võib näha tinglikult sahvrit, kambrit,

Avatud esmaspäeval ja teisipäeval kella 10–16, reedel kella 10–14. Telefonil 383 2276 saab kokku leppida ka muid külastusaegu.

rehetuba, piimakambrit jne. Muuseumi väljapanekus on kasutatud lihtsaid ja odavaid vahendeid, kuid tulemus on väga huvitav. Praegu on muuseumis üle 14 000 museaali, neist üle 1600 eseme, üle 3700 foto jne.

Kuni 1995. aastani paiknes maja ühes tiivas telefonikeskjaam, mille ruumid on nüüd muuseumile üle antud. Tulevikus kavatakse siin avada koht, kus korraldada näitusmüüke, loenguid, seltskondlikke üritusi jne.

Muuseum allub 1996. aastast Ambla vallale. 2002. aastast asus seni Valter Kreisbergi kõrval tegutsenud Els Puolokainen tööle muuseumi juhatajana. Ainukese töötajana korraldab ta museoloogilist tööd, üritab taastada hääberberi saali (endise sidejaoskonna ruumid), hooldab haljastust kahe hektaril.

Aravete külamuuseum on üles ehitatud kohalike elanike initsiatiivil, see on koht, kuhu tulla koos lastega endisaegset elu vaatama. Samas leiab siit huviväärset ka möödasõitev turist.

Reet Piiri on Eesti Rahva Muuseumi teadur-kuraator.

Militaarsed väljapanekud ja kogud Valgamaal

Harri Kübar

Valga muuseumis

Valga kesklinnas ajalooühingulises Säde majas asuv Valga Muuseum on täis tuhandeid vaatamisväärtusi, ajaloolisi eksponaate, fotosid, dokumente. Käesoleva kirjutise eesmärk on tutvustada ainult muuseumi sõjalist osa, kuigi varasemal sellenimelist kindlapiirilist osakonda ei ole.

Relvakogu ei ole suur, kuid sisaldab kõikvõimalikke eksponaate eestlaste vabadusvõitluse ajast kuni tänapäevani. Siin on odaotsi, mõõku, pistodasid, kinžalle, tääke. Mõõgad ja kinžallid pärinevad peamiselt tsariajast ja I maailmasõja päevilt, vintpüssid ja täägid on kahest viimasest suurest sõjast. Granaate ja mürske on samuti nendest sõdadest, mõlemalt vaenutsevalt poolelt. Eriti palju on sõdurite varustust (kiivrid, gaasimaskid, noadkahlid-lusikad, joogipudelid). On mõned sõdurirõivaste komplektid, ranitsaid, välistaskuid, saapaid, paguneid, tunnus-

märke, aurahasid. Suurim eksponaat on 18. sajandist pärit laevakahur, mida arvatavasti kasutati signaliseerimiseks. Eraldi võib vaadelda nii vene kui saksa sõjavangide valmistatud esemeid. Poistele pakuvad huvi peale vintpüsside revolvrud (kolt) ja püstolkuulipildujad (PPŠ).

Arheoloogiasaalis eksponeeritakse eluolu kiviajast muistse vabadusvõitluse ni. Pilku püüab 13. sajandist pärit muinaseestlaste linnuse makett. Eriti mõjuv on väljapanek Paju lahingust (31. jaanuaril 1919). Väljapaneku tagapõhjaks on eesti kunstniku M. Maksolly (1884–1968) maali koopiat, mille tegi kunstnik Aapo Pukk. Maali ees on eksponeeritud relvi ja muud Vabadussõja-aegset atribuutikat.

Valgamaalt pärit tuntuimate inimeste seinal on mitmete kõrgemate sõjaväelaste pilte, puudub aga Sangastest võrsunud kuulsa väejuhi kindralfeldmarssal Friedrich Wilhelm Rembert von Bergi (1794–1874) portree.

Isamaalise kasvatuse püsiekspositsioon "Lõuna-Eesti ühistöö"

See omapärase ja pika nimega militaarmuuseum asub Valga piirivalvepiirkonna linnakus aadressil Pikk 16. Eeltööd ja materjalide kogumine kestis aastaid. Selle eesotsas on algusest peale olnud Valga piirivalvepiirkonna logistikauilem kapten Meelis Kivi. Väljapanek avati 2000. aasta sügisel. Praegune ekspositsioon jaguneb kahte ossa: õuel asuv väline (Nõukogude Armee tank T-34/85, suur meremiin, sõjaväemasinad jm) ja sisemine osa (kaheksa ruumi relvastuse, vormirõivastes mannekeenidega, fotostendide ja vitriinidega). Väljapanekud kajastavad Eesti riigikaitse ajalugu aastatel 1918–1945, Eesti piirivalve ajalugu Eesti-Läti riigipiiril 1918. aastast tänapäevani, Valga politseiprefektuuri ja kaitsepolitsei ajalugu ning tänapäeva. Saab näha sõjaväe, piirivalve ja politsei riidevarustust, kirjandust ja dokumente eelnimetatud jõustruktuuride elu ning tegevuse kohta, relvi, millega Eestimaal on sõditud viimastel aastasadadel, on väljapanekud püssidest, padrunitest, tääkidest. Üsna kitsale põrandapinnale on kogutud ja paigutatud tohutu kollektsioon Eestimaal kasutatud ning leitud relvadest. Kuna eesti mehed võitlesid nii Saksa kui Vene armee ridades, siis sisaldavad väljapanekud mõlema poole käsirelvastust, sõdurivarustust, vormiriietust iga väeosa kohta. Sama kehtib ka politsei ja miilitsa vormiriietuse ja varustuse kohta.

Vitriinides leidub palju autasusid ja aumärke (ordenid, medalid, ristid, eraldusmärgid), mis saadud eesti ohvitseride pärijatelt. Laialdane ja sisukas on väljapanek isikute fotodest, alates kõrgematest ohvitseridest hariliku piirivalvurini välja. Fotomaterjal tutvustab piirirajatisi, hooned, elu piiril. Kapid on täis raamatuid, ajakirju ja dokumentide koopiaid.

Esiialgu käsitleti ainult Eesti-Läti piirivalve ajalugu, kuid 2002. aastal lisandus seoses väljapaneku likvideerimisega Käs-mus kogu Eesti piirivalve ajaloo tutvustus. Muuseumi ühistöötoas tutvustavad oma ajalugu ja tänapäevast elu Kaitseväe Lahingukool, Valga politseiprefektuur, KAPO Lõuna-Eesti osakonna Valga Büroo, Kaitseleidu Pärnumaa, Valgamaa, Võrumaa ja Sakala malev, Kuperjanovi, Tartu ja Pärnu üksik jalaväepataljon.

Eksponaatide kogumisele on kaasa aidanud väga palju asutusi üle Eesti, eriti palju aga Lõuna-Eesti elanikud.

Fotod Harri Kübar

- ◆ Väljapanek Valga piirivalvepiirkonna linnakus
- ◆ Exposition on the campus of Valga border guard region
- ◆ Экспозиция в погрангородке Валга

Püsiekspositsiooni „Lõuna-Eesti ühistöö“ koostajad on seadnud endale eesmärgiks noorsoo isamaalise kasvatamise, kodumaa-armastuse ja kaitsetahte tõstmise, väliskülalistele Eesti riigikaitse ajaloo tutvustamise, riigikaitsestruktuuride lähendamise rahvale ja ajaloolise riigikaitsealase materjali säilitamise.

Koduloolase Elmar Maasiku sõjamuuseum

Looduslikult kaunis Pikasilla kant sai kuulsaks veriste lahingutega 1944. aasta sõjasuvel. Pikasillast mõni kilomeeter Tartu poole, Puka valla äärealal Purtsi külas Pihla talus elav kodu-uurija Elmar Maasik (sünd 1927) on aastakümnete jooksul kogunud sõjast järelejäänud militaarsemeid – sõjajäänuseid. Põldude vahel, peaaegu vastu algavat Aakre-Soontaga metsamassiivi seisev majake on pungil täis viimase suure sõjaga seotud eksponaate. Pihla talu juurde ei juhata ükski teeviit, teed tuleks küsida endise Purtsi vesiveski juures olevatest taludest. Liikudes ärksa inimesena Pikasilla endistel lahingutandritel, tekkis Elmar Maasikul mõte metsades ja Väikese Emajõe kallastel vedeleval vanaraud kokku koguda. Esimesed asjad kandis ta koju 1975. aastal. Need olid Saksa ja Vene kiivrid, gaasitorbikud, katelokid, püssid, täägid, miini- ja mürsukestad. Ohtlikud asjad nagu lõhke-mata mürsud ja käsigranaadid, pommid ja miinid andis Elmar Maasik üle demineerijatele. 1979. aastaks oli enam-vähem

korralik ekspositsioon koos ja võis hakata külastajaid vastu võtma.

Praeguseni on üksikuid eksponaate kogutud üle tuhande ühiku, peale selle korduvad ja duplikaadid. Esiialgu läheb silme ees kirjuks, kui vaadelda kõiki väljapanekuid laudadel ja riulitel, näituse pindala on umbes 110 m². Saab selgeks, millised on jalaväe- ja tankimiin, miinipilduja miin, lennukipomm, igasuguse kaliibriga mürsud. Ka mitmesuguseid püssi-, revolvi- ja automaadipadruneid

on metsa alt ja jõest kogutud. Näha saab, milline oli Saksa tankitõrjerusikas ja puudust varrega käsigranaat, „muna“-granaat ja Vene „tattnina“.

Kogus on ka kohalikke haruldasi ajalehti, ajakirju, ürikuid, raamatuid, fotosid, samuti materjale selle kohta, mis ümbruskonnas on Vabadussõja ajal juhtunud. Vähesel määral on Elmar Maasik kogunud ka talumajapidamises kasutatud esemeid ja tööriistu ning ta annab lahkelt seletust, kui vaataja mõne asja otstarvet ei tea või seda käsitleda ei oska. Siin on leidnud koha ka vendadele Voikadele kuulunud gaasipliit. Voikade üks punker asus siit mõnisada meetrit metsas. Kümneid kilomeetreid põlismetsa andis Voikadele palju aastaid võimaluse varjuda.

Elmar Maasiku kodu-museumist on kirjutatud ainult Valga ajalehes ja tema kogust on vähe räägitud. Siiski on asjast huvitatud vajaliku teetasa üles leidnud. Kevadeti tullakse siia ekskursioonile klasside kaupa. Ette saab teatada telefonil 5199 7627.

Elmar Maasik on teinud tänuväärset tööd Valga ja Tartu maakonna piiril olevate ajalooliste ning looduslike mälestusmärkide hooldamisel.

Harri Kübar on Krahv Fr. Bergi Fondi esimees.

The collection of weapons at the Valga Museum is not copious, yet is includes exhibits beginning from the times of Estonian fight for independence until

Foto Heino Käos

- ◆ Paju lahingut kajastav nurk Valga Muuseumis
- ◆ Corner in the Valga Museum dedicated to the Paju Battle
- ◆ Уголок, отражающий сражение в окрестностях Паю

- ◆ Kodu-uurija Elmar Maasik enda kogutud eksponaatidega
- ◆ Elmar Maasik, local lore researcher, with exhibits collected by himself
- ◆ Краевед Эльмар Маазик и собранные им экспонаты

nowadays. The biggest exhibit is an 18th-century ship's cannon, which was probably used for giving signals. The collection includes artefacts made by both the Russian and German war prisoners. The exposition depicting the Paju Battle (on January 31, 1919) is especially impressive.

There is a permanent exposition dedicated to patriotic education on Valga borderguard campus. The display consists of two parts – in the courtyard the visitors can see a Soviet-time tank T-34/85, a big sea mine, military vehicles and some other things, and the eight rooms in the building house samples of weapons, dummies in uniforms, showcases and photographic stands depicting the activities of the boarderguard.

The war museum founded by local historian Elmar Maasik (b. 1927) is situated in Purtsi village, Puka commune. The collections comprise over a thousand museums, which mainly originate from former battle sites.

Коллекция оружия Валгамааского музея небольшая, но содержит различные экспонаты из истории эстонского освободительного движения до сегодняшнего времени. Крупнейший экспонат – корабельная пушка 18 столетия, которую, вероятно, использовали для подачи сигналов. В коллекции имеются предметы, изготовленные как русскими, так и немецкими пленными. Особенно впечатляет экспозиция, освещающая сражение на полях Паюской усадьбы (31 января 1919 года).

В погрангородке Валга располагается экспозиция патриотического воспитания. Экспозиция состоит из двух частей – под открытым небом демонстрируются советский танк Т-34/85, большая морская мина, военные машины, в восьми комнатах здания представлены образцы оружия, манекены в форме, витрины и фото-стенды о деятельности пограничников.

Военный музей краеведа Эльмара Маазика (род. 1927) находится в д. Пуртси волости Пюка. Здесь собрано более тысячи экспонатов, в основном из мест бывших сражений.

Radar – interaktiivse kultuuriloolise kaardi projekt

Tõnno Jonuks

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnas valmistatakse ette projekti Radar. Tegemist on töörühma ideega, mis sai alguse tõdemusest, et ei piisa, kui folkloristid tegelevad pelgalt pärimuse uurimisega, vaid kõigil tehtaval peab olema ka laialt mõistetav ja kasulik väljund. Mitmete ideede hulgas saavutas interaktiivse kaardi mõte kõige suurema toetuse. Kaalumisel olnud nimevariantidest valiti Radar kui kõige mitmetähenduslikum. Ühelt poolt sümboliseerib kõrgtehnoloogiline radar infotehnoloogilist lähenevust, kus maastikul mõõdetakse objektid GPSiga, pildistatakse digitaalsete kaameratega ning tulemus esitatakse interaktiivsel kujul. Teisest küljest kätkeb nimi ka sõna „rada“, mis väljendab otsimist, liikumist maastikul, loodus- ja maalähedast suhtumist, eemal kiirteedest ja tänapäevast tempot.

Radari raames otsitakse kohamuuseumitest ning Eesti Kirjandusmuuseumi erinevatest arhiividest (Eesti Rahvaluule Arhiiv, Eesti Kultuurilooline Arhiiv) välja kohtadega seotud jutud, legendid, uskumusteed jmt. Kõik tekstid sisestatakse andmebaasi ning süstematiseeritakse. Seejärel korraldatakse tekkinud andmebaasi põhjal välitööd, kus otsitakse maastikul üles pärimusega seonduvad kohad, need mõõdetakse GPSiga ja pildistatakse. Töö kolmandas faasis kantakse välitööde tulemused samuti andmebaasi ning ühil-

Foto Pille Parder

◆ GPSiga mõõdistamine. Indrek Zolk (paremal) ja Tõnno Jonuks

◆ Localizing with GPS. Indrek Zolk (on the right) ja Tõnno Jonuks

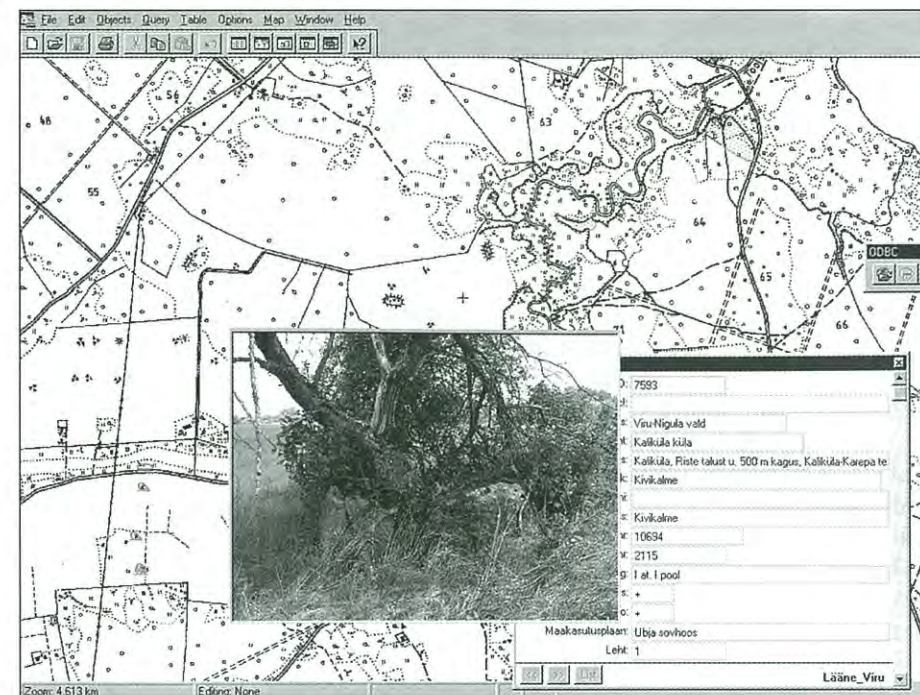
◆ Измерение с помощью GPS. Индрек Цолк (справа) и Тынно Ёнукс

datakse MapInfo programmi abil Eesti kaardiga. Kaardil on pärimuskohad markeritud erinevate sümbolitega, mille klõpsates avanevad kohaga seonduv foto, ühtlustatud ja kergesti loetav pärimustekst, viited originaaltekstidele ja GPSi koordinaadid. Viidete abil on võimalik otse kaardilt liikuda lugejat huvitava teksti originaalliketele.

Eesti Kirjandusmuuseumi poolt koostatavale folkloorikihile lisatakse Riigi Muinsuskaitseametilt saadavad kaitsealuste arheoloogiamälestiste ning Eesti Looduse Infosüsteemilt looduskaitsealuste objektide andmed. Eesti Kunstiakadeemias alustatakse 2004. aastal sarnase kunstiajaloolise andmebaasi ja kaardikihi koostamist. Ühe lisana koostatakse Eesti Kirjandusmuuseumis kultuuriajalooliselt oluliste objektide kohta ajalooline ülevaade, kus on pikemalt lahti kirjutatud tähtsamate paikade minevik.

Vastavalt arhiivides talletatava pärimuse struktuurile on Radari kaart üles ehitatud ajalooliste kihelkondade kaupa. Lisaks annab selline jaotus tänapäevastele huvilistele atraktiivsema pildi sajanditagustest maa- ja kihelkondade piiridest.

Radari pilootprojekt toimus 2003. aastal Lääne-Virumaal Eesti Kultuurkapitali, Eesti Rahvuskultuuri Fondi, Hasartmängumaksu Nõukogu, Eesti Kirjandusmuuseumi jt toetusel. Suurt abi pakkusid muuseumid Kunda, Viru-Nigulas, Väike-Maarjas

◆ Nii hakkab nägema välja Radari kaart

◆ This is how the Radar map should look like

◆ Так будет выглядеть карта Radar

ja Rakkes. Samuti oli hindamatu koduloolaste ja kõigi kohalike elanike abi, kes aitasid otsida pärimuspaiku, tihti ka selliseid, mis kohalikegi mälestust kaduma hakkasid. Aktiivsemaist olgu nimetatud Eduard Leppik, Anti Ilomets, Marin Pärs, Reeli Freienthal, Tiit Raju, Guido Ploompuu.

Radari põhiprojekt viiakse läbi etapipide kaupa. 2008. aastaks on plaanis saada valmis kaart kogu Ida-Eesti kohta, mis hõlmab ajaloolisi Viru-, Tartu-, Võru- ja Setumaad.

Algselt oli projekt mõeldud koolidele ajaloo, koduloo jt sarnaste ainete lisaõppematerjaliks, mis aitaks noortel enam väärtustada oma kodukanti. Juba pilootprojekti käigus ilmnes, et projekti tulemus on kindlasti laiemalt kasutatav.

Lisaks koolidele on selline mitmetasandiline andmebaas kasulik ka kohalikele omavalitsustele, kuna see annab uue ja omapärase lähenemise laialt kasutatavatele turismikaartidele.

Nii väike- kui keskmuseumitele pakub Radar mitmeid uusi muuseumipedaagoogilisi võimalusi. Programm, mis tutvustab õpilastele sajanditagust rahvapärismust kombineerituna tänapäevase infotehnoloogiaga, kuhu on lisatud pildid ja lühike ajalooline ülevaade, pakub kindlasti uue võimaluse oma kodukandi mõtestamiseks. Radari pinnal on väikemuseumitel võimalik algtada aktiivsemat kodu-uurimislise tööde kirjutamist. Samuti on Radar just selline programm, kus õpilastel on võimalik ise tööd teha ning

Üliõpilasorganisatsioonid Tartus rahvusülikooli 85. tegevusaastal

Lea Leppik

Näitus Tartu Ülikooli Ajaloo Muuseumis 11. veebruarist 18. aprillini 2004

Tänavu detsembris möödub 85 aastat meie emakeelse ülikooli avamisest. Ülikooli ei saaks olla üliõpilasteta ja nii on ülikooli ajaloomuuseum otsustanud täna-

vuse aasta pühendada tudengitele. Veebruaris 2004 avati näitus hetkel Tartus tegutsevatest üliõpilasorganisatsioonidest, mais järgnes näitus üliõpilaskodudest.

selle kaudu leida enda jaoks uusi ja põnevaid teadmisi. Selline, õpilasinitsiatsiivil rajanev ja ilma pedagoogi otsese sekkumiseta muuseumipedaagoogika on ka kõige tulemusrikkam.

Projekti käigus fikseeritud objektid on peagi kättesaadavad kõigile huvilistele loodava Radari veebilehe kaudu (<http://www.folklore.ee/radar/>). Lehe ametlik avamine koos kasutatava andmebaasiga toimub 2004. aasta lõpul, kuid juba praegu on võimalik kasutada seelast pildipanka ning tutvuda Radari projekti tegemistega.

Tõnno Jonuks on Eesti Kirjandusmuuseumi teadur.

The Radar, a project launched by the Estonian Literature Museum of a new interactive cultural-historical map is presented. During the project oral topographic tradition is gathered from different archives of the Literature Museum and elsewhere, digitized and added to the database. In the next stage of the project the places are identified on the landscape, photographed and located on digital maps with the help of GPS. At the third stage the digital map is connected with the database of the oral tradition and published in the web. In addition to folklore layer, the data of archaeological monuments under the protection of the National Heritage Board, the sites under the protection of the Information System of Estonian Nature and the monuments of art in Estonia are added on the map. As a result, an attractive collection rich in information is completed, which can be used in school classes as an additional study material while compiling tourist itineraries, as well as in all the other projects connected with Estonian landscape and history.

Kuna tänavu täitus sada aastat ülikooli esimese ühiselamu valmimisest, siis toimus 16. mail ühiskonverents Eesti Ajalooarhiiviga, kes on hoone Liivi tn 4 praegune omanik. Konverents oli pühendatud majale ja selle allüürnikele. Detsembris aset leidev muuseumi aastakonverents käsitleb Tartu üliõpilaskonda ja selle muutumist läbi aegade.

Miks just akadeemilised üliõpilasorganisatsioonid? Ükshaaval on neist näitust tehtud ju siin ja seal ning päris palju kordi. Muuseum tegi sedapuhku läbilõike – palusime kõigil tegutsevatel organisatsioonidel saata enesetutvustuse ja tuua

Fotod Toomas Pung

♦ Hetk näituse avamiselt. Esiplaanil korp! Arminia rebasvanema paraadmunder

♦ Exhibition of the student organizations operating in Tartu. In the foreground the full dress uniform of the freshmen's elder of the Arminia corporation

♦ Выставка, посвященная тартуским студенческим организациям. На переднем плане парадный мундир старосты первокурсников корпорации «Арминия»

materjali, mille kaudu nad ise end kõige paremini tahaksid iseloomustada. Saabunud kirjeldused organisatsioonide põhimõtetest, liikmeskonnast ja ajaloost trükiti ära kataloogis. Organisatsioonide toodud sümbollikast, muuseumi enda kogus leiduvast ja ajalooarhiivist saadud lisat kujundati näitus. Kontakt erinevate ühendustega kujunes päris heaks, näitusel olid esindatud peaaegu kõik organisatsioonid (puudu jäi ainult soomlaste Fraternitas Fennica) ja nii mõnigi huvitav ese või dokument tuli välja jätta ruumipuuduse tõttu. Näha võis tekleid ja värvilinte, albumeid, laulikuid, kaunistatud spordidiplomeid, sõrmuseid ja nende kavandeid, vaimukaid lauaraamatuid, rapiire, õlleripatseid ja muidugi fotosid – nii sõdadevahelisest ajast kui taasasutamisele järgnenud perioodist.

Võrreldes üliõpilaste üldarvuga ülikoolis, on organiseeritud üliõpilased küll alati moodustanud vähemuse, kuid samas on nende näol tegemist teadlikuma ja aktiivsema osaga. Üliõpilased vahetuvad pidevalt, igale järgmisele põlvkonnale tuleb jälle tutvustada kõike seda, mida eelmised juba teavad. Ka tegutsevate üliõpilaste organisatsioonide üldpilt ei ole kaugeltki

sama kui näiteks kümme aastat tagasi. Selline läbilõikenäitus teenib niisiis eelkõige ülikooli ajaloo dokumenteerimise vajadust.

Eesti üliõpilaste organisatsioonid tekisid ammu enne, kui julgeti mõelda Eesti vabariigist. Tartu ülikoolis registreeriti 1883. aastal esimese rahvusliku üliõpilaste organisatsioonina 1870 asutatud Eesti Üliõpilaste Selts. 4. juunil 1884 pühitseti Otepää kirikus seltsi sinimustvalge lipp, Eesti rahvus- ja riigilipu eelkäija. Esimesel iseseisvusajal tähistati suurejooneliselt eesti lipu 50. aastapäeva (sellest sündmusest oli näitusel väljas mälestusalbum), tänavu võime tähistada juba 120. aastapäeva.

Kõikjal Vene impeeriumis püüdsid ühendamise kokku hoida. Ajal, mil Tartus tegutsesid saksa, vene, juudi, poola, leedu, läti jt rahvuste seltsid ja korporatsioonid, löid eesti rahvusest üliõpilased oma ühendused Riias, Peterburis, Moskvas jm. Teada on isegi 1912 loodud üliõpilasselts Eesti Tomski ülikoolis. 20. sajandi algul valmistusid need noored inimesed teadlikult tulevast eesti elu edendamaks, ehkki unistada julgeti vaid rahvuslikust autonoomiast Vene impeeriumi piires. Võib ainult imestada, kui lähimõeldult ja süstemaatiliselt tegelesid Eesti Üliõpilaste Seltsi (EÜS) erialatoimkonnad näiteks erinevate teadusalade sõnavara kogumisega. Juba 1915. aastal asutasid

Vironia, Fraternitas Estica, Sakala, Ugala ja Rotalia Eesti Korporatsioonide Liidu, hiljem võeti vastu ka Revelia (1928), Fraternitas Livienis (1930) ja Fraternitas Tartuens (1937). Enne Eesti iseseisvumist anti välja ühendavat „Üliõpilaste lehte“. Ilma sellise eeltööta poleks 1919. aastal rahvusülikooli saanud tekkida.

Soodsate olude kokkulangemise tulemusel saavutatud riiklikku iseseisvust osati hinnata, paljud üliõpilaste organisatsioonid läksid *in corpore* Vabadussõtta.

1. detsembril 1919 avatud Eesti Vabariigi Tartu Ülikoolis jätkasid tegevust mitmed võõrsil rajatud ühendused ja tekkis juurde palju uusi. Katsetati erinevate organisatsioonitüüpidega – naiskorporatsioonid, segaseltsid, maakondlikud kogud jne. Arenes koostöö naaberriikidega, asutati Soome-Eesti-Läti-Leedu üliõpilaskondade keskbüroo (SELL). Alates 1923. aastast korraldati ühiseid konverentse, spordivõistlusi jm. Osa üliõpilaste organisatsioonidest osales aktiivselt nimede eestistamise kampaanias – kujunes traditsioon, et iga aasta 1. maiks asendasid vähemalt mõned organisatsiooniliikmed oma saksapärase nime eestilikumaga.

Uue ülikooliseadusega 1. jaanuarist 1938 kehtestati ühtne üliõpilaste organisatsioonitüüp – üliõpilaskonvent ja kõik tegutsesid seltsid ning korporatsioonid pidid end vastavalt reorganiseerima. Pärast

♦ Korp! Indla sümbolika

♦ Symbolics of the Indla corporation

♦ Символика корпорации «Индла»

Tallinna Tehnikaülikooli asutamist 1936. aastal tekkisid mõnedel organisatsioonidel osakonnad Tallinnas. Moodustati vilistlaskogusid, jõukuse kasvades soetati oma maja.

Eesti sovetiseerimise käigus 1940. aastal likvideeriti suurem osa omaalgatuslikke organisatsioone, sh ülikooli juures tegutsenud akadeemilised teadusseltsid ja üliõpilaskonventid. Viimaste dokumente peeti sedavõrd ohtlikeks, et riiklikus ajalooarhiivis olid nad kogu okupatsiooniperioodi kinnises erifondis. Konfiskeeritud esemed elasid selle aja üle muuseumides, kust nad tegevust jätkavatele ühendustele pärast Eesti taasiseisvumist on tagasi antud.

Aastail 1988–89 toimus kiire üliõpilaste organisatsioonide taastamine. Paljud omaaegsed ühendused olid vahepeal tegevust jätkanud eksilis, moodustati koondisi üle maailma, anti välja albumeid, tähistati juubeleid. Endiste üliõpi-

lasorganisatsioonide liikmed olid erineva kattevarju all leidnud võimalusi kooskõlmiseks ka okupeeritud Eestis. Taasasutamisel anti värvid ja traditsioonid üle vanadelt liikmetelt noortele ja loodi sümboolne side põlvkondade vahel. Sidemed pole aga ainult sümboolsed. Nii on näiteks Rotalia vilistlased Ameerikas moodustanud Rotalia fondi, mis on 1988. aastast välja andnud üle 300 stipendiumi eesti noortele. Vilistlaste toetusena on ehitatud ja remonditud hooneid jne.

Akadeemilistele organisatsioonidele on ette heidetud suletust, kuid nende värvikas siseelu jätab kindlasti noore inimese ellu märgatava jälje ja sageli leitakse seal sõbrad kogu eluks. Just eri põlvkondade vahelise seose kandjana on seltsid ja korporatsioonid ülikoolis asendamatud. Seda püüdis näidata ka kirjeldatud näitus.

Lea Leppik on Tartu Ülikooli Ajaloo Muuseumi teadusdirektor.

The exhibition about student organizations at Tartu University was opened in the Museum of Tartu University History from 11th February until 18th April 2004. It was a joint project. The museum came from the collections of the Museum of Tartu University History, from the Estonian Historical Archives as well as from active contemporary organizations. The main purpose was to give a cross-section of all the contemporary student organizations at our university.

The history is not very long, yet the student organizations go a longer way back than the Republic of Estonia. The first Estonian student organization was the Estonian Students' Society (1883), the flag of which was inaugurated on 4th June 1884, and is now the national flag of Estonia. The aim of the exhibition was to show how the student organizations developed the cultural and intellectual life in Estonia during the 20th century and how they form a very important connection between different generations.

Näitus Mahtsa Talurahva-muuseumis 9. detsembrist 2003 1. märtsini 2004

Fotod Jaak Kadarik

“Köögi kaudu...”

Ülle Viitkar

Siseneme seekord mõisa tagauksest nii nagu taluinimesele kohane – läbi ruumika köögi söögitudruppa, köögitudruku kambrikesse, triikimistuppa ja teistesegi ruumidesse. On parajasti pühade-eelne kiire askeldusteag, nii umbkaudu 20. aastaja algul, enne mõisate põletamist.

Kust tuli mõte ühte talurahvamuseumisse korraga nii palju mõisa tuua?

Eks ikka sellest, et aastasadu on mõis ja talu Eestimaal kõrvuti olnud. Ja sugugi mitte ainult sõjajalal raskete koormiste või vihatud teotöö pärast. Talunaine võttis oma pluusitkandi mustri mõisaahju kahelkividelt, taluperegi tõi *Tannenbaum*'i tuppa ja õppis piparkooke tegema ning kohvi keetma. Pisut vaatas talu ikka mõisa poole üles. Eriti suured *Schnitt*'i võtjad olid eestlased, kes mõisas ametis – lapsehoidjad, köögitudrukud, kärnerid, toapoisid ja ülejäänud teenijarahvas.

Teiselt poolt oli muuseumi panipaikadesse aegade jooksul kogunenud palju vanu köögi- ja söögiriistu, mis lausa ootasid lagedale toomist ja läikima löömist. Paljud kaunid toidunõud ning mööbliese-

♦ Köögi kaudu teenijatuppa

♦ Exhibition “In Through the Kitchen ...”. Servants' room

♦ Через кухню – в комнату прислуги

med, mis näitusel näha, on kahe vanaproua lahketest annetustest muuseumile. Üks neist proudest on Else Schotter (sünd 1914), kauaaegse Rapla pastori Joosep Liivi tütar ning esemed on pärit tema lapsepõlvkodust, Rapla pastoraadist. Teine on proua Elsa Erm (sünd 1920) Purkust, kelle üks tädidest oli Lellapere mõisas lapsehoidja. See pere on oma esemeid, mis osalt mõisast pärit, hoole ja armastusega hoidnud.

Näituse koostajad ja kujundajad Ülle Viitkar ja Rait Talvoja tänavad samuti Kanuti restauraatoreid, kes andsid vasele sära ja mööblile läike. Muuseumi pedagoog Maire Põder tegutses mõisaköögis lastega, õpetades vana aja kokakunsti saladusi.

Ülle Viitkar on Mahtra Talurahva-muuseumi peavarahoidja.

At the exhibition "In Through the Kitchen ..." at the Mahtra Peasantry Museum, this time we enter the manor house through the back door, as it is proper for a peasant – right through the commodious kitchen into the dining room. On our way there, we take a look in the kitchen maid's room and ironing room. It is a busy moment on the eve of a holiday, about the beginning of the 20th century.

Whence the idea of bringing so much of a manor house into a peasantry museum?

Because for hundreds of years the manor house and the farmhouse were standing side by side, mutually influencing each other.

On the other hand, in the course of time, lots of kitchen utensils and cutlery have been gathered in the storage rooms of the museum that just insisted on bringing them out and polishing them.

Many pieces of furniture and beautiful dinnerware, which we can see on exhibition, come from the generous donations of two elderly ladies to the museum.

9 декабря 2003 – 1 марта 2004 гг. в Крестьянском музее в Махтра была открыта выставка «Через кухню...». На этот раз в Музей крестьянства было привнесено имение, в которую посетитель «входил» через заднюю дверь – через просторную кухню, как было положено крестьянину, оттуда в столовую, каморку кухарки, в гладильную и другие комнаты... И это где-то в напряженную пору перед праздником, где-то в начале 20 века, перед тем, как

- ◆ Näituse koostajad Ülle Viitkar ja Rait Talvoja
- ◆ Curators of the exhibition Ülle Viitkar and Rait Talvoja
- ◆ Кураторы выставки Юлле Вийткар и Райт Талвоя

- ◆ Köögi kaudu söögituppa
- ◆ Dining room
- ◆ Через кухню – в столовую

помещичьи усадьбы были сожжены.

Идея показать в Крестьянском музее усадьбу не случайна, ибо столетия крестьянский двор и имение стояли по-соседству – многое в дом крестьянина было привнесено из усадьбы, да и усадьба без крестьян не обходилась... И, с другой стороны, в фондах музея за годы накопилось много старой кухонной утвари и столовой посуды, ко-

торая ждала своего часа, чтоб во всем своем блеске предстать перед посетителем.

Многое из той красивой посуды и мебели, что было показано на выставке, являются дарами двух пожилых женщин – Эльзе Шоттер, которая приходится дочерью пастора из Рапла, и Эльзы Эрм из Пурку, чья тетя работала няней в имении Леллапери.

Igaüht ootab kuskil üks näitus...

Eevi Kärdda

Tartu Linnamuuseumi näitusetegevusest väljaspool oma maja

minurki ning muuseumipere võib rõõmustada, kui tema töö leiab laialdasemat hindamist-vaatamist. Ja ehkki selliste rändnäituste vaatajate hulka ei saa arvudes mõõta (seega ei kajastu muuseumi statistikaaruandes), on vaatajate arv väga suur.

Asutused omalt poolt aitavad kanda linnamuuseumi rändnäitustega seotud rahalisi raskusi. Ka on nad näituse tegijatele teemade suhtes andnud vabad käed.

Koostööpartnerite ruumides eksponeeritavad näitused on laias laastus võttes kahesugused: 1) osa linnamuuseumi oma näitusesaali üleväljal olnud ajutistest näitustest, mis viiakse hiljem mujale vaadata; 2) eraldi rändnäitusena ettevalmistatud pisemad väljapanekud.

Eriti just esimest laadi näituste puhul tekitab võõras ruum omajagu probleeme – kas seal on võimalik kindla muuseumisaali jaoks tehtud näitust tervikuna eksponeerida. Praktika on näidanud, et sageli ei ole. Eriti probleemne on muuseumivitrinide transportimine, asutustel endal vitriinide reeglina ei ole. Seega ei saa iga kord kõiki näituse juurde kuuluvaid esemeid eksponeerida ning näitust tuleb uue ruumi jaoks kohandada. Siinjuures tekib museoloogiline probleem: kuivõrd on nuditud või ümberseatud näituse tervikmõte säilinud? Kas näituse tuum ja väljendusrikkus ei kannata? Kui suuremahuline näitus kohandada väiksemahuliseks (ränd)näituseks, kas see on siis veel sama näitus? Siin võib vaidlema jääda, kuid mõistlikud kompromissid on siiski võimalikud.

Teist laadi näitused on need, mis ongi eraldi tehtud just koostööpartnerist asutuse kindlat ruumi silmas pidades (ja võimalusel ka selle külastajaskonda arvestades). Selline näitus on kas teksti- ja esemenäitus (nt "Sigillum confirmat... Pitsat kinnitab...") või puhtalt stendinäitus. Ehkki võib-olla osa muuseumitöötajaid ei pea väikest ränd- või stendinäitust pärisnäituseks, võimaldab seegi näitusevorm välja tuua kogudes sisalduvat. Sest muuseumi-

fondi rikkus, mis vaataja ette ei jõua, jääb "surnud" rikkuseks. Stendinäituse koostamine, eriti kui materjali valitud teema kohta on palju, on üsna keeruline. See on kui noateral kõndimine – ühelt poolt tuleb väikese ruumi väikesel stendipinnal öelda võimalikult palju, teiselt poolt, kui suurt hulka materjali väga kokku suruda, siis võib esitatav kontsentraat jääda väheütlevaks. Lisaks on just stendinäituse puhul kunstnikutöö väga suur tähtsus, et stendinäitus ei näeks välja kui seinaleht. Muuseumi kõige värskem stendinäitus "Täht- raamatu tuhmunud trükisära" oli 2004. aasta märtsis Tähtvere Päevakeskuses. Näitus vanadest kalendritest tekitas seal- ses publikus kindlasti äratundmisrõõmu ja nostalgiatki.

Oluliseks peab Tartu Linnamuuseum koostööd koolidega. Mitmeid tähtpäevadeks valminud stendinäituseid, näiteks "Eesti Vabariik. Kaks algust" ja "Eesti Vabadussõda 1918–1920", on näha olnud Tartu eesti ja vene koolides. Oskar Lutsu loominguline "Kevade" – sajandi suursündmus" on pärast ringirandamist kasutusel muuseumitundides O. Lutsu majamuuseumis.

Tartu suviselt tardunud vaikelu oleme viimastel kahel aastal püüdnud lõhkuda suuremate suvenäitustega Vanemuise kontserdimajas: 2002. aastal "Omnibus. 80 aastat ühistransporti Tartus", mida toetas rahaliselt bussifirma Connex, ja 2003. aastal Tartu-aineline vene kultuuri näitus "Ju Tartu poole koidu eel...", mis valmis tänu Tartu Linnavalitsuse ja kontserdimaja toele.

Ka on muuseumi arheoloogid alati olnud varmad näitama Hansakvartalis väljakaevamistel leitud Tartu kaubamaja vaateaknal.

Muuseumidele on väga tähtis teha enast nähtavaks ja kuuldavaks – siinkohal ei saa üle ega ümber reklaami mõjust. Nii ajalehtedes, raadios kui muuseumi koduleheküljel internetis avaldatu jätab oma jälje. Mitmed ärksad asutuste juhid nii Tartus kui Tartust kaugemalgi on avaldanud soovi linnamuuseumi üht või teist näitust oma majja saada – nii näiteks on mitmed meie väiksemad näitused jõudnud Kõrveküla raamatukokku Tartumaal.

Üllatajad-näitusesoovijad on olnud ka kaks kasiinot, kellelt on tulnud soov (loe: tellimus) saada oma ruumidesse sobiva teemaga näitus. Siin on kultuuri- ja rahamaailma kokkupuutepunkt on andnud kaks Tartu Linnamuuseumi näitust mängukaartide ja raha teemal ("3 kaarti – 1000 võimalust" Atlantises ning "Raha teekond läbi aja" Palace'is ja Atlantises).

Et Tartu Linnamuuseum allub Tartu omavalitsusele, siis aeg-ajalt esineb muuseum väiksemate väljapanekutega Tartu Linnavalitsuse ruumides raekojas. Märtsis 2004 on seales konverentsiruumis näha esemväljapanek "Linnaametniku tarbeesemeid".

Näituste ettevalmistamiseks kasutatakse oma muuseumi kogusid, kuid kaastatakse ka erakogusid. Siin on muuseumitöötaja initsiatiiv ja suhtlemisoskus olulised. Eriti huvitavaid, vaid erakogudel põhinevaid näitusi on koostatud linnamuuseumi filiaalis – KGB kongide muuseumis. Rändnäitusena ei ole veel laiema publiku ette jõudnud, kuid vääriksid seda "Omakirjastuslikud almanahhid 1960–1980" ja fotonäitus "Vorkuta". Viimane rabab fotodega Vorkuta vangilaagrist Siberis, pildistanud on need valdavalt aastatel 1954–1956 eestlastest vabakäiguvangid. Selline kogu eesti rahvast puudutav dokumentalistika ei saa ega tohi jääda vaid ühe muuseumi nelja seina vahele.

Iga suurema või väiksema näituse puhul on oluline, et näitusekoostaja(te) ja kunstniku tööst jääks märk maha – vähemalt käsikirjaline (parem muidugi trükitud) kataloog ja fotod valminud näituse kohta. Iga tegija soov on, et tehtud töö ei hajuks kui suits tuulde ning uutel tegijatel oleks ülevaade eelnevatel aastatel tehtust.

Ja muidugi on meile kõigile tähtis, et igapäevane vajalik, ent rutiinne muuseumitöö loomingulist mõtlemist ei surmaks. Et tekiks ja jääks alles soov teha näitust.

Eevi Kärkla on Tartu Linnamuuseumi teadur-koguhoidja.

The article aims to give an overview of the external exhibitions of the Tartu City Museum over the last three years. To reach the widest possible audience with its exhibitions, the museum has been cooperating with many various organizations (predominantly in Tartu), using their suitable facilities for its exhibitions. The museum takes into consideration the wishes of each organization concerning the exhibition topic. The museum has already concluded separate written cooperation agreements with several organizations in Tartu. The article also describes some of the problems concerned with rotating exhibitions.

В статье представлен обзор выставок, подготовленных Тартуским городским музеем вне стен музея за последние три года. Для того чтобы привлечь на свои выставки как можно больше посетителей, музей сотрудни-

Foto Tiia Reisner

- ◆ Näitus "Ju Tartu poole koidu eel..." Vanemuise kontserdimajas 2003. aasta juunis (koostaja Heivi Pullerits, kujundaja Silja Paris)
- ◆ Exhibition in Vanemuine Concert Hall in June 2003 (curator Heivi Pullerits, design by Silja Paris)
- ◆ Выставка в Концертном доме «Ванемуине» в июне 2003 г. (куратор Хейви Пуллеритс, оформитель Силья Парис)

TÄHTRAAMATU TUHMUNUD TRÜKISÄRA

Kõige varasem kaardivälja näitus on olnud eestlastele kalendrite näitus "Eesti-Ma Rahva Kalender" juba aastast 1731.

1731. aastast ilmuvad eestlased kalendrid (s. hõlmasid) üldiselt kogu Euroopas ja mujal. Nõis oli peaaegu kalendrite näitus, kus anti pilavõtteid ja loomade kalendri, eestlased ette ilms ja viisakasti, seal näid, millest kalendri, järelelõpet, nende laste ja lapse rühma järele. Kalendrite näitus on üldiselt kalendri näitus, millel on kalendri näitus (pühapäevade, nädalpäevade, kuupäevade, aastapäevade, sünnipäevade järele).

18. saj. 1. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrd võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 2. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 3. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 4. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 5. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 6. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 7. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 8. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 9. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 10. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 11. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 12. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 13. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 14. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 15. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 16. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 17. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 18. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 19. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 20. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 21. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 22. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 23. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 24. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 25. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 26. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 27. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 28. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 29. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 30. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 31. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 32. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 33. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 34. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 35. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 36. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 37. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 38. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 39. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 40. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 41. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 42. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 43. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 44. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 45. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 46. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 47. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 48. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 49. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 50. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 51. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 52. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 53. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 54. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 55. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 56. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 57. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 58. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 59. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 60. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 61. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 62. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 63. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 64. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 65. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 66. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 67. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 68. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 69. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 70. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 71. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 72. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 73. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 74. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 75. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 76. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 77. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 78. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 79. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 80. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 81. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 82. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 83. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 84. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 85. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 86. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 87. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 88. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 89. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 90. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 91. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 92. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 93. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 94. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 95. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 96. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 97. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 98. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 99. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

18. saj. 100. poolt ilmus kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne. Lõuud on kalendrite näitus, kalendri näitus, mis on võrdväärne.

чат со многими учреждениями (в основном в Тарту), используя для проведения выставок предлагаемые ими помещения. При этом музей учитывает пожелания каждого учреждения относительно тематики выставки.

Музей уже заключил отдельные письменные соглашения о сотрудничестве с несколькими учреждениями в Тарту. В статье рассмотрены и некоторые проблемы, связанные с проведением передвижных выставок.

Tootemloomast animalistikani

Helena Risthein

Eesti Kunstimuuseumi näitus "Loomad ja inimesed. Animalistika kunstis" tuli külastajate soovil pikendada 15. aprillini. Avamispäevast, läinud aasta 24. oktoobrist alates kajasid väärikas (küll mitte muuseumiks mõeldud) Rüütelkonna hoones hõiked, kui külastajad tirsid üksteist oma lemmikpiltide juurde.

Meenutustest valgustatud nägudega vanakesed sarnanesid Rembrandti omadega. Muuseumi hariduskeskuse kunstnikud juhendasid käeproove ja lugesid ette muinasjutte. Koolilapsed istusid põrandal mõtiskledes ja spontaanselt joonistades. Oma essee teemaks valisid nad näiteks Malle Leisi "Punased hobused", Toomas Vindi "Sinu liblikas lendab sinu aasale" (1970ndad, EKM). Romantiliseks kutsuks nimetas neid maale Mai Levin näituse pikas saatetekstis, mille põhjal ärksad kooliõpetajad koostasid lastele küsimustikke. Kunstimuuseumi peaspetsialisti ja tuntud loomakaitsjana oligi just Mai Levin valinud näitusele mitme maa meistrite töid riiklikest ja erakogudest. Arhitekt Toomas Rein oli karvaste ja suleliste segasummast suutnud konstrueerida veenvalt loogilise ja liigendatud rea, milles

Fotod Stanislav Stepaško

piisavalt ruumi nii kujudel-pildidel kui vaatajal.

Näitus hõlmas 173 teost 79 kodu- ja välismaiselt autorilt 17.–18. sajandist alates. Maalid, graafika, skulptuur, raamatud jpm tulid Eesti Kunstimuuseumist Tallinnas, aga ka Tartu Kunstimuuseumilt, Saigadi mõisast, erakogudest ja kunstnike ateljeedest. Avanes harukordne võimalus näha 53 teost animalistikal spetsialiseerunud Aleksander Sterni kollektsioonist.

Rein Maran tutvustas muuseumis oma filme ööbikust ja luigest. Need näitavad inimasustuse tegelikku mõju kõigi poolt nii imetletud lindude saatusele. Mai Leviini korraldatud loengusarjas kõnelesid

Peeter Ernits, Fred Jüssi ja Aleksei Tuurovski. Olles ammu süvenenud looduse vaatamise ja kuulamise, koputasid nad linlaste südametunnistusele.

Muuseumitöötajal veab, et ta saab iga näitust mitu(kümmend) korda vaadata. Pidades oma ülesandeks ligimese toomist originaali juurde, viisin vanema kunsti huvilised ka Nigulistesse, samuti Püha-vaimu kirikusse ja barokimuuseumiks nimetatud Toomkirikusse. Niguliste oreli-pooltundi (laupäeval ja pühapäeval kell 16) valis Tiit Kiik näituse ajal 17.–20. sajandi pastoraale ja muid lugusid loomadest-lindudest.

Sümbolloomad

Nii üldise kunstiajaloo kursust kui animalistikal pühendatud ringkäiku peaks alustama Ajaloo Instituudi Arheoloogiamuuseumist. Valma või Tamula matus on teemaga seoses eriti väärtuslik. Arheoloogid räägivad "kopra rahva" ja "saarma rahva" ilmavaatest, luust ja merevaigust loomakujukeste tervendavast ja kaitsvast mõjust. Austatud on nii veelindu, ussi kui karu. Looma nähes on kulgenud inimese lugu.

Surmast kaugemalegi ulatuvates uskumustes saadavad inimesi hobused ja koerad, kunsti objektid aastatuhandete jooksul. Need lisab peremees oma portreemaali, nende ustavusele pühendab ausambaid.

Seegikiriku piltides lakuvad koerad haige haavu, kloostrikiriku portaalisillusel teenivad Jumalat (*Domini canes*), "Surmatantsus" – hingi jahtivat saatanat. Näitusel panid Johani ja Mugasto joonistused koolitüdrukust ekskursandi mõtlema, kui erinev võib olla koera elu – üks diivanipadjal, lehv kaelas, teine nälginult nurgas külili.

Ratsude kujutajad vähemasti Ph. Wouwermanist E. Degas'ni meenusid, kui vaatasite näitusel P. Clodti ja P. Burmani hobuseid rahumeelselt seisemas, taltsutaja vastu mässamas või hipodroomil kihutamas.

Koera või hobuse pildidel olla kõige rohkem ostjaid. Sageli ei määra seda mitte stiil ega teostuse tase, vaid alateadvasse talletunud kogemus sõjast, jahist, karjas käimisest. Metafooridena jõuab kõik see armastusluulesse.

Ka Jumalat ei ole alati antropomorfse-na kujutatud. Antiikjumalatele pühendatud loomadest muutus osa kanoniseeritud evangelistide sümboliteks. Isegi Kristust võib tähistada ükssarv, lõvi, hirv, pelikan, kala...

Loomade omadusi on ikka omistatud inimestele, olgu see siis borsihai, tormilind või Richard Lövisüda. Lõvid, kotkad ja greifid valvavad maju, haudu või peidetud aardeid, uhkeldavad aadlike epitaafidel ja käsitöölise riipsiltidel, esindavad kuningat, keisrit, riiki, linna, suguvõsa.

Õuekunstnik C. T. von Neffi vapil on oma sabaotsa hammustav madu – alguse ja lõpu kattuvuse sümbol. Mõni vapp "kõneleb" omaniku nimest: metssiga Eberschildi kilbil, Baranoffi jää, Cancrini vähk, Baeri karu, Wolffi hunt, Löwensterni lõvi Taaveti tähtede all, Hühnerjägeri kana...

Vappidele on jõudnud kala, lendkala ja nahkhiir, surma minnes rõõmust laulev luik, pimedaks, kuid väga läbinägelikuks peetud öökull, ennastohverdav pelikan, samuti draakoni võitja, muidu aga kannatlikkust ja heaolu tähendav elevant. Mõnel kilbil on mitu looma, mõni elukas on kokku pandud mitme olendi osadest. Kes ei mõtleks animalistikaga seoses Hieronymus Boschile?

Või sfragistikale? Kahju, et Tallinna pitsatil on kadunud võimu toov ja hoidev lindlohe, keda Elfriede Marran pidas krati prototüübiks. Loomade ja lindude omadusi, vett, õhku, maad ja tuld ühendavat ülitugevat lohemadu hoitakse Hommiku maal au sees, ristiusus on ta enamasti kurjuse võrdkuju, Püha Olavi tallatuna tähendab võidetud paganlust. Kui peaingel Miikaeli või Püha Jüri ei kujutata parajasti lohega võitlemas, muutub suurim loom varaani mõõtu atribuudiks, nagu meie altariretaablitel. Kesk-Aasiast toodud varaani nahk olla kaua oodanud Arraku ateljees, kuni ta võttis maalida "Krokodilli varju" (1997, autori omand).

Jaht, pastoraal, portree

Kadriorust Väliskunsti Muuseumist toodi Toompeale animalistikanäituse vanim eksponaat. Punane alusmaaling kumab läbi pealmiste laseerivate maalikihtide, muutudes ehavalguse peegelduseks karjase nukral näol ja kitsede-lammaste silmavaates. Philipp Peter Roos (1657–1706), kelle isa ja vanaisagi on loodust kujutanud, maalib suure Itaalia mägi-maastiku arvatavasti ateljees, etüüdide põhjal. Väiksema karjapoiis on õues keskpäeva päikeses suurte pintslitega tempokalt jäädvustanud Nikolai Bergholz

(1902–1977). Enne näitust ei tundudki kunstiavalikkus seda meisterlikku eesti animalisti, igivana pastoraaliteema viljelejat.

Püüdes ühendada loomade omadusi ja neile inimeste poolt antud nimesid, tuleb ti keskajal tiigri nimi sõnast "nool". Kuhugi sööstvana oleme teda näinud ka maalikunstis (prantsuse romantikute või Sirje Runge töis jm). Loomaaedades tiigreid ja lõvisid otse plaadile graveerinud Eduard Wiiralt on meile jätnud nende portreed, sh grupiportreed, Šveitsi kunstnik Rudolf Koller – loomade kuninga paraadportree ("Lõvid", 1901, õli, erakogu), tõsimeelsem Paul Burman – ähvardava moega "Tiigrid" (1914–1920, tempera, EKM).

Jüri Arraku estambil vaatab tiiger meile eksamineerijana otsa esiplaanil, jättes varju nii Paabeli torni kui keskaegse linnuse (1993, siiditrükk). Berberi lõvil, keda kujutab Paul Meyerheimi (1842–1915) maal erakogust, nii hästi ei läinud – teda enam elusana ei näe. Tuntud ja veel avastamatagi liigid hävivad aina. Kes võis seda ette näha noil aegadel, kui lõbusalt kirjeldati Noa laeva asukaid – nagu maalil Kadrioru lossis – või jutustati loomise lugu Pühavaimu kiriku vääril?

Meeldisid kõik loomad

Looma kujutades puutub kunstnik niisiis kokku aukartustäratava kunstipärandiga, sellele lisanduvad seosed vaataja pagasist. Nii võib Olga Terri "Lehm" koloriidil meenutada maagilisi veiseid Altamira koopalaes, oma asendilt aga – nagu ka tema nukker "Koer perroonil" – Jaan Koorti "Metskitse", ehkki iga nimetatud kunstiteos loob täiesti erineva meeleolu. Tõsi, minust vanemategi helgeid lapsepõlvemälestusi rikub teadmine, et see "Metskits", mida siis nägime ja mille ees 1935. aastal oli peatunud rongkäik Koorti põrmuga, pidi hiljem taluma tulistamist ja varastamist, mistõttu on nüüd hoiul Tallinna Linnamuuseumis. Läbi aegade on jahti peetud olenditele ja nende kujutistele, muutes vaesemaks nii looduse kui tehniliku elukeskkonna.

Animalistikanäitusel oli ootuspäraselt palju P. Burmani, G. Nikolski ja V. Vatagini töid. Ka Edgar Viiese puu- ja pronksloomi, materjal ja vorm lõbusas kooskõlas emotsiooniga. Osa eksponaate mahtus näituse pealkirja animalistika-osa alla (Antoine Louis Barye ja August Gauli pronksloomad animalistikale spetsialiseerunud erakogust), teine vastas teemale "inimene ja loom" (Peeter Mudisti kiin-

dunult õrn "Hakkab saduldama", EKM), kolmandas, näiteks Ernst Jõesaare ja Jüri Palmi töis, väljendab loom eelkõige inimhinge raevu, ahastust ja õõva. Oma vaheatus, iseseisvas elus näisid Jüri Palmi ja Tiit Pääsukese maalides ning August Janseni "Luigejahis" olendeiks muutuvat ka valgus ja värvid (peamiselt EKM-i kogust).

Kunstimuuseum on ikka korraldanud palju terviklikke personaal- ja stiilinäitusi, ka Mai Levini algatusel. Värskelt on meele vaikelunäitus, mille koostas Eha Komissarov, hulk portreevalikuid ja mitme kuraatori ühistöös valminud barokinäitus. Kindlasti oleks mõni teine kuraator eksponeerinud teistsugust animalistikat, ent Mai Levini eesmärk oli seekord laiem kui vaid kunsti väljapanek. Et vaatajad seda mõistsid, näitab külalisteraamat. Ei kirjutatud nagu tavaliselt – meeldis see või teine stiil või teos, vaid: "Hakkas sagedamini muuseumis ja loomaaia käima", "Meeldisid kõik loomad", "Mõelgem loodusele, kui palju kahju me teeme". Mõnikord oli endal kiusatus sinna alla kirjutada. Mis tähtsam – sarnased on olnud ka animalistide endi ütlused.

Itaalia turistid aga, tunnustades siiralt "metsarahva oskust loomi kujutada", huvitusid ka "meie ülejäänud kunstist". KUMU – uue muuseumihoone avamisega 2005. aastal laheneb kaua häirinud mure ja Eesti kunsti eksponeeritakse alaliselt ka pealinnas.

Helena Risthein on Eesti Kunstimuuseumi teadur.

♦ Jaan Koorti metskitse (pronks, 1929) nimetab näituse kuraator Mai Levin eesti animalistika embleemiks

♦ Mai Levin, curator of the exhibition, calls Jaan Koort's roe deer (bronze, 1929) the emblem of Estonian animalism

♦ Косулю Яана Корга (бронза, 1929) куратор выставки Май Левин называет эмблемой эстонской анималистики

On October 24th an exhibition entitled "Animal and Man. Animalism in Art" was opened in the temporary main house of the Art Museum of Estonia in Tallinn. The exhibition compiled by Mai Levin, an art historian and the chief curator of the AME, and staged by architect Toomas Rein, had to be prolonged until April 15, 2004, because of its tremendous success among the public. The exhibits mainly came from the AME, but also from the Tartu Art Museum, Sagadi Manor, eight private collectors and several artists. 173 paintings, sculptures, prints and drawings by 79 foreign as well as Estonian authors dating from the 17th – 20th centuries were displayed.

The material was divided according to different themes, such as "Domestic Animals", "Forest", "Hunting". Here are just a few of the numerous artists represented: Philipp Peter Roos (1657–1706), Antoine Louis Barye (1795/96–875), Peter Clodt (1805–1867), August Gaul (1869–1921), Gregor A. H. von Bochmann (1850–1930), Paul Burman (1888–1934), Nikolai Bergholz (1902–1977), Eduard Wiiralt (1898–1954), G. Nikolsky (1906–1973), Jüri Arrak (b. 1936).

Rein Maran demonstrated his documentaries dedicated to swans and nightingales, showing the fragility of their existence in the contemporary world. Similar problems were discussed by biologists – Fred Jüssi, Peeter Ernits and Aleksei Turovski – who delivered interesting and contemplative lectures in the Knighthood House (the temporary main building of the AME). Besides the exhibition, my tours and lectures sometimes dwelt upon the creatures depicted in the Dome, in the Church of the Holy Spirit and St. Nicholas's Church, a branch of the Art Museum. During the regular concerts (at 4 pm on Saturdays and Sundays) in the Niguliste Museum-Concert Hall organist Tiit Kiik often played pastorals and pieces dedicated to animals and birds by such composers as Rameau, Guilmant and many others from the 17th to 20th centuries.

The first examples of animalism can be detected in the Archaeology Museum. Primeval people connected the origin of a tribe with a certain animal or bird and worshipped them. In the medieval times, Christians tended to divide creatures into those symbolising Christ and the ones symbolising Devil hunting for their souls. Among the allegories in the old art animals are often depicted. Besides, com-

missioners often asked painters to add their favourite dogs and horses to their own portraits or even erected monuments to them. Rudolf Koeller and Eduard Wiiralt portrayed lions and tigers.

Some pictures depict animals that no longer exist. Species, unknown to us, vanish constantly. Instead of compiling another exhibition dedicated to style or genre, Mai Levin pointed out the responsibility, problems and serious dangers of our time, the harm caused to the nature by civilization. Visitors understood her; their inscriptions in the guest book testify to that. Many of them visited our museum for the first time.

Выставка "Анималистика в искусстве. Человек и животное" (с 24 октября 2003 до 15 апреля 2004) имела неимоверный успех. Выставлено было 173 работы 79 местных и зарубежных авторов. Материал был расчленен по темам "Домашние животные", "Лес", "Охота" и т.д. Назову лишь немногих художников: Ф. П. Роос (1657–1706), А. Л. Бари (1795/96–1875), П. Клодт (1805–1867), А. Гаул (1869–1921), Г. Бохман (1850–1930), П. Бурман (1888–1934), Н. Берггольц (1902–1977), Э. Вийральт (1898–1954), Г. Никольский (1906–1973), Ю. Аррак (род. 1936). Искусство XVII–XX в.в. было представлено творчеством анималистов и художников, лишь изредка обращавшихся к подобным темам.

В Доме рыцарства, во временном главном здании Художественного музея Эстонии, Рейн Маран продемонстрировал свои фильмы, посвященные соловью, лебедю и влиянию цивилизации на их существование. Биологи Фред Юсси, Пеэтер Эрнитс и Алексей Туровский касались подобных же проблем в интересных и вдумчивых лекциях. В свои экскурсии и лекции на тему анималистики я, помимо выставки, включала произведения искусства в филиале музея в церкви Нигулисте, в Домском соборе и в церкви Святого Духа. Во время прохождения выставки органист Тийт Кийк часто исполнял пасторали и произведения Рамо, Гильмана и др., посвященные животным и птицам.

В Таллинне древнейшие примеры "анималистики" можно найти в Археологическом музее при Институте истории. Наши предки связывали происхождение рода с определенной

птицей или животным. В средние века христиане видели в живых существах символы Христа или охотившегося на их души дьявола. Образы животных часто используют в аллегорическом значении.

Заказчики произведений искусства нередко просили изобразить их вместе

с любимой собакой или лошадью или поставить им монумент. Рудольф Келлер и Эдуард Вийральт создали портреты львов и тигров.

Некоторые картины увековечили животных, которых уже не существует. Постоянно уходят в небытие как исследованные, так и неизвестные

Kreutzwald 200

Kreutzwaldi aasta tema kodumajas Võrus

Aimi Hollo

26. (14.) detsembril 2003 täitus 200 aastat Friedrich Reinhold Kreutzwaldi sünnist. Lõppes Kreutzwaldi aasta, mis kuulutati välja Eesti Kirjandusmuuseumis Kreutzwaldi päevadel 2002. aastal. Sellesse aastaringi jäi paljud märkimisväärsed, alates „Kalevipoja“ ettelugemisest Rakveres, vabaõhuetendusest Neerutis, koolides ja raamatukogudes toimunud kümnetest muinasjututundidest, viktoriinidest, joonistusvõistlustest... Täpsema ülevaate saab Kreutzwaldi aasta koduleheküljelt <http://kreutzwald.kul.ee/>.

Mille poolest oli see aasta eriline Võrus, Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaal-muuseumis?

Tavapärase küsimus oli ikka: kas sel aastal käib rohkem inimesi muuseumis kui varem? Viimastel aastatel on külastajate arv püsinud 8000 ringis, ei erinenud selle poolest ka 2003. aasta. Aga Kreutzwaldi aasta külastaja ise oli küll erinev: uudishimulik, vastuvõtlik ja koostööaldne. Muuseum sai juurde häid sõpru Erastverest, Viisult, Neerutist, Sillamäelt... Turismigrupi juhiltki kuulis tavapärase „Meil on kiire“ asemel sageli hoopis – meie tahame Kreutzwaldist rohkem teada!

Tahe minna süvitsi, jõuda Kreutzwaldi sõnajõu tuumani, aim, et on veel midagi selles meie kirjanduse tüvitekstiks (ka kirjanduskultuuri sakraaltekstiks) nimetatud eeposes, oli hoomatav ka muuseumi „Kalevipoja“-tundides. Kreutzwaldi jõud ongi selles, et tema sõnum ulatub meie aega ja kaugemalegi. Jüri Talveti hinnangul „võib küll päris kindlalt väita, et eesti kirjanduskriitika ei ole veel küpsenud

„Kalevipoja“ filosoofiliseks hõlmamiseks“. Märke selle võimalikkusest andsid Kreutzwaldi aastal peetud ettekanded ja ilmunud artiklid M. Lotmanilt, J. Talvetilt, J. Unduskilt, R. Veidemannilt, P. Petersenilt jt.

Muuseumitundides on nüüd abiks aasta lõpul valmis saanud küsimusi, ülesandeid, ristsõnu ja mõistatusi sisaldav töövihik. Õpetaja ei pea enam ise eelnevalt muuseumimaterjalide kohta küsimusi koostama. Proovile võivad ennast panna kõik külastajad, ka need, kes ise kõike teavad ja tulid muuseumi vaid sellepärast, et oli Kreutzwaldi aasta – viimasel ajal räägitakse temast nii palju, et äkki kuuleb midagi pikantsetki!

Kõlas Kreutzwaldi sõna

Muuseumis aitab Kreutzwaldi sõna elavana hoida Papa Kreutzwaldi Õueteater.

Aprillikuu kolmapäeval lugesid Õueteatri näitlejad Silvi Jansons ja Jaan Ossi õpilastele „Reinuvader Rebase“ lugu. Kõlas üllatavalt tänapäevaselt. Nii mõnigi kuulaja andis õiguse Rebasele, kui see nõudis oma maine rehabiliteerimist, sest kõik Reinuvaderi omadused näisid kiiduväärt edu ja karjääri saavutamiseks tänagi.

Sügisel loeti Koidula ja Kreutzwaldi valitud kirju, mis aitasid noorel kuulajal paremini mõista ajastut ja isiksust: loojat – tema rõõmu ning valu.

Kolm kaunist suvepäeva juulis aga mõõduisid Kreutzwaldi „Kullaketrajade“ seltsis. Kullaketrajade pulmapiidu (poole-

nam viidi. Вместо составления очередной выставки стиля или жанра, Май Левин указывает на серьезные проблемы и опасности нашей современности. Строчки в книге отзывов доказывают, что посетители ее поняли. Многие из них посетили наш музей впервые.

saja osatäitja seas maavanem, vallavanem, õpetajad, õpilased) kandus muuseumi õuest Väimela mõisasse ja pidulaud oli kaetud Parksepas.

Lasteaiariühmadele ja algklassidele sai aga elavaks muinasjutt „Helde puurajaja“ – kuulates, kaasa mängides, tulevikusoo-vides, mis sõnades välja öeldi või salaja mõtetes mõeldi.

Kreutzwald kui Võru linnaarst kutsus 28. veebruaril külla (kontserdile) tänaseid ametivendi-meditiinitöötajaid. Muusika oli see, mis kunagi Kreutzwaldile argipäeval jõudu andis. Ta ei jätnud ühtegi Võrus toimunud kontserti külastamata, olles ka esimene eestlasest muusikareferent-arvustaja. Seekord pakkusid kontserdielamusid Maano Männi (viul), Andres Paas (klaver), Vahur Luhtsalu (tšello). Kreutzwaldi nõuandeid „Kodutohtrist“ lugus Silvi Jansons.

Näitus „Varakambri varjust“

Kreutzwaldi aasta näitusel „Varakambri varjust“ sai näha museaale, mida ühel või teisel põhjusel püsiekspositsioonis ei ole. Segavad ruumipuudus, eritingimusi nõudev säilitamisvajadus või sobimatus püsinäituse koostamisel seatud eesmärkidega. Fondinäitus tõi päevavalgele Kreutzwaldi ja tema perega seotud kunstitöid, raamatuid, dokumente, käsikirju ja ajastu tarbeesemeid. Kõigil neil on oma lugu jutustada. Siiski ei saa me kunagi teada kogu tõe, sest sageli ei ole kõik üheselt mõistetav. See, mis meie jaoks on erakordne ja tähelepanuväärne, võis olla oma ajas nii tavapärase, et seda ei märgatudki. Seega võis külastaja avastada enda jaoks uut, aga jõuda ka tõdemuseni – seda arvasin minagi – ja samas leida end ometi küsimas: miks, kes, millal?

Kesksel kohal asusid näitusel portreed Kreutzwaldi miniast ja pojast. Amalie Sophie von Husenit ja Friedrich Alexis Kreutzwaldi on maalinud tema kauaaegne hea sõber kunstnik Konstantin Nieländer. Oma miniaga sidusid Kreutzwaldi soojad ja südamligid suhted. Ühe oma viimastest kirjadestki kirjutab juba haige Kreutz-

Foto Maidu Jaason

- ◆ Mälestushetk Kreutzwaldi ema ja tütre haul 14. detsembril 2003 Võrus
- ◆ A remembrance moment on the grave of Kreutzwald's mother and daughter in Võru on December 14, 2003
- ◆ Почитание Крейтцвальда на могиле его матери и дочери в Выру 14 декабря 2003 г.

wald just temale. Tänutundega on Sophie need kirjaread alles hoidnud ja Gustav Suitsu kätte usaldanud nagu mitmed teisedki Kreutzwaldiga seotud materjalid. Ja Kreutzwaldi aasta kingitusegi tegi muuseumile kaudselt just Sophie. Suvel andis näitust külastanud Peeter Tulviste muuseumile üle Kreutzwaldi miniale kuulunud kirjamarkide karbikese. Seega tuli just Kreutzwaldi aastal muuseumi üle pika aja üks perele kuulunud ese.

Esmakordselt olid väljas aga Richard Söödi ja Johannes Voldemar Saarniidu veel Eestis valminud õpinguaegsed Kalevipoja-ainelised tööd. Vaadates oletatavalt Treimuthi 1908. aastal maalitud naisvistikus laadis Lauluisa portreed, küsis nii mõnigi iseendalt või muuseumitöötajalt, kas sellist Kreutzwaldi pilti sobib üldse näidata.

Vitriinis oli Võru tolaeagse prantsuse keele õpetaja Emil Kercoffi pliiatsijoonistusi, ühele neist lisatud prantsuskeelne lembuuletus. Kas on see pühendatud tema kihlatule Annette Adelheidile? See-gi on üks nendest küsimustest, millele me ilmselt kunagi ühest vastust ei saa.

Aga et Kreutzwaldi-aegse Võru Riia tänava lastele joonistada meeldis, seda tõendab ka Julius Killomanni märkmik ja 8-aastase Alexis Kreutzwaldi pliiatsijoonistus. Küllap oli neid pilte rohkemgi, aga kõiki ei ole omal ajal nii väärtuslikeks peetud, et neid säilitada. Aeg on teinud oma juhusliku valiku.

Isiksuse mõistmisele aitab kaasa tema omakäeliste kirjutiste nägemine. Kreutz-

waldi käsikirjad asuvad Tartus Kirjandusmuuseumis, Võrru on jäänud mõned üksikud tähtsusetud lehekused: mõned Kreutzwaldi kui arsti välja antud tõendid, G. Blumbergi koostatud ja Kreutzwaldi poolt alla kirjutatud Jakob Meisteri testament, retseptiraamatu üksikud lehed. Saaluse vala protokolliraamat (1847) aga räägib talumeeste ebaõnnestunud lehmamüümise loo, sest kui lehm „om sanu lina sinnä Kreutzwaldi howi päle, sis om veel weidi

Foto Helju Kalme

- ◆ Kreutzwaldi aasta patroon Juhan Peegel muuseumi külastamas. Juhan Peegel, Krista Aru, Mall Kaevats, Aimi Hollo
- ◆ Juhan Peegel, patron of the Kreutzwald year, visiting the museum. Juhan Peegel, Krista Aru, Mall Kaevats, Aimi Hollo
- ◆ Патрон Года Крейтцвальда Юхан Пеэгель при посещении музея. Юхан Пеэгель, Криста Ару, Малль Каэватс, Айми Холло

ello man olnu, ja sinnä om ta koolnu”.

„Kalevipoja“ tõlkijate (Miloš Lukaš, Jaan Rappo, Zsuzsa Rab, Alex Militš) suurest töömahust sai aimu nende käsikirjade kaudu.

Näha sai veel Kreutzwaldi, tema pere ja ka ajastu esemeid. Võis imetleda tütre Annette Adelheidi pulmakingi, siidlindile trükitud laululehte, proua mustirraamatut (1763), ehtekarpi, rahakotti ja käsitöövahendeid. Väljas oli ka lauahõbedat, kingitusi tähtpäevadeks, tarbeesemeid. Ajastu esemete kaudu sai ehk mõistetavamaks tolaeagne Võru, tema elanikud, nende harjumused, huvid ja ka võimalused.

Mälestuspäev

Kreutzwaldi mälestuspäev detsembris on olnud alati Kreutzwaldi sõprade ja muuseumi jaoks aasta kõige suurem pidupäev.

Traditsiooniliselt antakse välja Kreutzwaldi mälestusmedalid ja Kreutzwaldi stipendium, tänatakse neid, kes aasta jooksul ühel või teisel viisil muuseumile toeks ja abiks on olnud.

2003. aasta Kreutzwaldi mälestusmedali saajad olid:

Kreutzwaldi aasta patroon **Juhan Peegel** „Kalevipoja“ teadusliku väljaande toimetamise ja keeleliste kommentaaride eest ning Kreutzwaldi mõtte – tõeline vaimu-suurus ilmneb tegudes oma rahva tuleviku heaks – endas kandmise ja selle järgi talitamisega eest ajakirjanike õpetamisel;

Foto Maidu Jaason

♦ Kreutzwaldi mälestusmedali saajad Silver Vahtre ja Andrus Kivirähk 14. detsembril 2003 muuseumis

♦ Silver Vahtre and Andrus Kivirähk, laureates of the Kreutzwald memorial medal, in the museum on December 14, 2003

♦ Лауреаты памятной медали Крейцвальда Сильвер Вахтре и Андрус Кивиряхк 14 декабря 2003 года в музее

kirjanik **Andrus Kivirähk** vaimuka, mõtlemarpaneva ja tabava näidendi "Kalevipoeg" eest ning rahvapärase ja folkloorse ainese oskusliku ning kaasaegse käsitluse eest oma loomingus;

kunstnik **Silver Vahtre** "Kalevipoja" teema huvitava, omalaadse ja kaasaegse käsitluse eest graafikasarjas "Kalevipoja ilmaring" (tekstid Lauri Vahtre), näituse "Kalevipoja ilmaring" eest Võrumaa muuseumis 2003. aastal ning 50. sünnipäeva puhul;

pillimeister **Aavo Saarva** aastatepikkuse kohusetundliku ja omakasupüüdmatu koostöö eest muuseumiga ning memoriaalmuuseumi klaveri mängukorras hoidmise eest.

Kreutzwaldi stipendium on kirjaniku testamentaarse tahte väljendus: toetada edasipüüdlikke noori. Stipendiumi saaja esitab Võru Kreutzwaldi Gümnaasium vanema astme õpilaste hulgast ja stipendiumi annab välja Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum kui Kreutzwaldi pärandi hoidja. 2003. aastal sai Kreutzwaldi stipendiumi 11. a klassi õpilane Glen Kelp.

Kreutzwald oma sünnipäevadest

"Las minevik, olevik ja tulevik sulavad lühikeseks viivuks üheks; las surnud, elavad ja veel sündimata hinged saavad viivuks kokku" (Lauri Vahtre „Kalevipoja ilmaring“).

Kreutzwaldi 70. sünnipäev, väljavõtted tema kirjadest:

Kuid tänavuse 14. detsembri vägevad pommid süütasid märjad poolpehkinud õled veel korraks põlema...

... eestikeelseid epistleid oli õige mitu tulnud, ka viis saadikut isiklikult mitmete seltside poolt, kes tõid õnnesoove ja kosti

või külaleiba koos sinna juurdekuulva keelekastega, et kõnedest ja elada-laskmisest kuivaks jäänud kõrsid uuesti niisutada.

Saadikute kõned proosas ja värsis, osalt tõsise, osalt lustilise sisuga, nõudsid tubli tunni ja kui see kaelast ära saadud, algas seltsikas koosolemine, mis kella poole ühest keskpäeval vältas kolmveerand kaheni hommikul (15. det.) koos lõunasöögi ja õhtukostiga.

... see oli arvatavasti esimene pidu ühe quasi-literaadi majas, kus kogu jutujamine eesti keeles toimus, sest et ainult kolm isikut koosolijaist seda keelt ei osanud ja kes siis nagu kadunud saarekesed suurde ookeani ära olid eksinud.

Kreutzwaldi 200. sünniaastapäev, justkui Kreutzwaldi silmade läbi nähtuna, temalt sõna ja mõtet laenates:

Minu 200. sünniaastapäev – Kreutzwaldi mälestuspäev, mida tähistab eesti rahvas sama südamesoojusega nagu Lydia, ah, muidugi pidasin seda Lydia liialduseks. Ometi midagi on täna Võrul tõeks saanud.

Võru linna pargis toimunud tingeltangel ümber minu, kes kivikunstniku käe all kui teist korda sündinud! Vaid Schillerile oli minu päevil ausammas, on's mind samasse kõrgusse tõstetud selle ühe heledama tähega saksa laulikute taevas?

Pasunapuhujad olla tulnud Pihkva kubermangu piirilt (Missost), osa neist samas eas ja mõõdus kui Kasaritsa-poisid, kes julgesid siin majas kord minu kokkuseatud näitemängu etendada.

Hea, et minu armsaid meeles peeti. Marie ja ema hauld paistis vahaküünal nõnda heledalt põlevat, et valgusetera kõrval puhkavaid naabreid Eschholtzegi märkama pani. Ja orjapõlves sündinud Anne auku helises Lydia sõnadele loodud viis "Üks paigake". Ema – tema tundis end siin Võrus ikka võõrana. Viisu rahva kandlemäng sealt mu viimasest vanematekodust, kust Ann oli sunnitud Võrule tulema, tegi meele noorpõlvvetundmustega täidetuks.

Ja need kõned seal Krümmeri juures... Kas Erastvere ametivend (dr Rein Suija) oli omal jõul ja tahtel tulnud või tõukasid Ungern-Sternbergid asja liikuma? Kogunisti minu raamatukesega ("Lühikene õppetuis terwisse hoidmisest", faksiimiletrikk). Neid minu raamatuid näis seal õige mitmeid, mida isegi ära ei tundnud, "Lembitu" jäigi ju minust paberilehtedele... Aga "Kalevipoeg" oli nii kogukaks kosunud, et endalt peab küll

küsimä, egas nad juurde pole kirjutanud ja nüüd noori inimesi käsukorras minu nimel lugema ei sunni? Seda pole ma küll kunagi tahtnud, mu oma ("Lühike seletus Kalevipoja laulude sisust") sääl kõrval olgu selle tunnistäheks. Mul pole midagi selle vastu, kui minu kokkuseatud lugu laul uusi sünnitab, seda sai juba toona noortele meestele südamele pandud.

Ehk küll sõber Köler sellele mu palvele vastu ei tulnud – midagi "Kalevipojast" kunstiliseks kujutamiseks leida –, on temalegi kasvanud eesti rahva seast anderikkaid ametivendi (Silver Vahtre). Ja "Kalevipojale" olla kogunisti pildis ja sõnas oma ilmaring loodud!

See sõprade vabamüürlaste põhjusemõtete ette toomine, mis siiani varjul hoidud, oli küll lausa "pommiks". Ja et neid mulle mitmeti toeks olnud inimesi just Võrul nimetati! Ega's see nüüd enam keelatud ei ole ja noorele mehele, sündinud asjade tundjale (Peeter Lail) varju ei või heita?

Noori ja tublisid mehi toetada, kui minust veel midagi maist peaks maha jääma, sai kord igaviku lävel viimse tahtena kirja pandud, täna oli sellestki tunnistäheks. Aga liig tõsiseks ei taha hoopiski minna, nii nagu istuksin vaid kooliõpetaja, selle vaigse ning tagasihoidliku Jenny Caplickuga oma sünnipäeva lõunalauas, aastanumbriks 1869.

Lasti kõlada tervitusi ka külaliste auku ja neid näis arvukalt olevat.

Siin majas sai kord kibedusega korratud laenatud ridu: kui kuningad ehitavad / saavad kärumehed tööd... – on's täna mind, kärumeest, tõesti kuninga ausse tõstetud? Vabandage seda kõrvalekaldumist, mis nagu iseenesest tuli. Aga teie, mu sõbrad,

... edasi, edasi armastuse, tõe ja õiguse teel!

Muutumatu armastusega tervitab Teid kõige sõbralikumalt Teie Kreutzwald.

Kreutzwaldi aasta on lõppenud. Kreutzwaldi muuseum jätkab koos Kreutzwaldiga, tema sõna ja mõttega – Kreutzwaldi aastal välja antud teostega: "Lembitu", "Paiklikud ennemuistsed jutud", populaarteaduslik ajakiri "Maailm ja mõnda...", näidendid "Vanne ja õnnistus. Tuletorn", muinasjutud "Näkineitsi. Önnemunake", "Kalevipoja" 18. trükk, "Lühikene seletus Kalevipoja laulude sisust", "Lühikene õppetuis terwisse hoidmisest", muinasjutud vene keeles. Sel aastal on ilmunud on prantsuskeelne

"Kalevipoeg", "Kilplased" ja "Rahunurme lilled", ilmumas on "Kalevipoeg" saksa keeles ja August Annisti uurimus "Kalevipojast".

Noor Kreutzwaldi lugeja ootab aga ikka muinasjutte, laste "Kalevipoega", Juss Piho koomiksiraamatut Kalevipojast, valitud kirju Kreutzwaldilt ja Kreutzwaldile, uusi teoreetilisi käsitlusi eesti kirjanduse tüvitekstist.

Aimi Hollo on Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi juhataja.

December 26, 2003 was Friedrich Reinhold Kreutzwald's 200th anniversary and therefore this year was called Kreutzwald's year. The article gives a survey of the events that were organised during this year at Dr. Fr. R. Kreutzwald Memorial Museum in Võru. Special attention was paid to the introduction of Kreutzwald's word and thought at the museum: the actors of Father Kreutzwald's Court Theatre read "Reinuvader Rebane" (Reynard the Fox) to schoolchildren as well as selected letters from the correspondence between Lydia Koidula and Kreutzwald, and the play "Kullaketrajad" (Gold Spinners) was performed in the museum courtyard. In the museum classes dedicated to the Estonian national epic "Kalevipoeg" (Kalev's Son) an attempt was made to tackle the facets of the epic for which school classes leave neither time nor opportunity.

The exhibition displayed works of art, manuscripts, and different artefacts of the Kreutzwald family which cannot be seen in the permanent exhibition.

Kreutzwald Commemoration Day in Võru on December 14 was presented as a vision through the writer's own eyes.

Kreutzwald memorial medals of 2003 were conferred to Juhan Peegel, the patron of Kreutzwald year, artist Silver Vahtre, writer Andrus Kivirähk, and instrument-maker Aavo Saarva. The Kreutzwald grant was given to Glen Kelp, student of Võru Gymnasium named after Kreutzwald.

26 декабря 2003 года исполнилось 200 лет со дня рождения Фридриха Рейнхольда Крейцвальда, этот год был назван Годом Крейцвальда. Статья знакомит с мероприятиями, проведенными в Мемориальном музее Ф. Р. Крейцвальда в Выру. Особое значение было обращено ознакомлению со словом и идеей Крейцвальда: артисты Театра Папы Крейцвальда под открытым небом читали перед школьни-

Foto Maidu Jaason

♦ Papa Kreutzwaldi Õueteatri etendus "Kullaketrajad"

♦ Play "Kullaketrajad" (Gold Spinners) performed at Father Kreutzwald's Court Theatre

♦ Спектакль «Златопрялки» Театра Папы Крейцвальда под открытым небом

ками отрывки из произведения «Рейнеке-Лис» (Reinuvader Rebane) и отдельные письма из переписки Крейцвальда с Лидией Койдула, во дворе музея ило представление «Златопряки» (Kullaketrajad). На музейных уроках «Калевипоэга» старались раскрыть те грани эпоса, для которых на школьных уроках не хватает ни возможностей, ни времени.

Выставка знакомила с принадлежавшими семье Крейцвальда худо-

жественными произведениями, рукописями и разными бытовыми предметами, не представленными на постоянной экспозиции.

Почетные медали Крейцвальда в 2003 году получили патрон Года Крейцвальда Юхан Пезгель, художник Сильвер Вахтре, писатель Андрус Кивиряхк, музыкант Ааво Саарва. Стипендия Крейцвальда назначена ученику Гимназии им. Крейцвальда Глену Келп.

Fr. R. Kreutzwaldi aasta Kalevipoja muuseumis

Viivi Lani

Kuigi Kreutzwaldi aastale (2003) pühendatud ürituste põhilised eestvedajad olid Eesti Kirjandusmuuseum Tartus ja Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum Võrus, andis oma panuse ka noor, alles pooleteiseaastane Kalevipoja muuseum Jõgevamaal Saare vallas. Ürituste kavandamisel lähtusime eepose eesmärgist: tõsta rahva haridustaset, virgutada noori hariduse ja teadmiste omandamisele. Kalevipoja sõnade järgi:

„Ülemaks kui hõbevara,
Kallimaks kui kullakoormad
Tuleb tarkust tunnistada“

Enamik 2003. aasta ettevõtmisi oli seotud Kreutzwaldiga ja eeposega „Kalevipoeg“. Erinevatel üritustel ja ajakirjanduses oleme esinenud järgmiste teemadega: „Algas Kreutzwaldi aasta“ (Kalevipoja muuseumi juhataja Viivi Lani), „Minul ja Kreutzwaldil on üks kodulinn“ (Voore Põhikooli õpetaja Tuuli Hiiesalu), „Kreutzwaldi kirjanduslik tegevus (kirjandusteadlane Janika Kronberg), „Kreutzwald ja usk“ (näitleja ja teoloog Linda Olmaru), „Kreutzwald inimesena“ (Voore Põhikooli õpetaja ja kodu-uuriija Evi Lepiksoo), „Kreutzwald arstina“ (en-

dine Saare Põhikooli õpetaja Maret Kajaste).

1. märtsist 2003 on muuseumis väljapanek Kreutzwaldi loomingust. Kahel korral on toimunud muuseumis Kreutzwaldi päev, mille korraldamisel lähtusime Kreutzwaldi soovist: „... kes siin sündinud eestlastest KALEVIPOJA kätte võtab ja loeb, et ta seda niisuguses armastuses teeks kui raamatu väljaandjal nende vana põlve mälestuste kokkuseadmise juures oli...“ (Kalevipoeg. Toronto, 1954, lk 284).

Teemal „Kalevipoja vägiteod“ korraldati joonistusvõistlus Vooremaa koolide õpilastele. Valminud töödest on muuseumis üles pandud näitus.

Koostati pea neljakümnest pildist ja legendist koosnev rändekspositsioon „Kalevipoja legend“, mille koostamist toetas ka Eesti Kultuurkapitali Jõgeva ekspertgrupp (pildid joonistas Terje Kõre Saarelt). See käsitleb kolme teemat eeposest: Kalevipoeg kui eestlaste rahvusteadvuse kandja, Kalevipoeg kui hariduse väärtustaja ning Kalevipoeg kui eesti rahva töökuse sümbol. Rändnäituse esmaesitlus toimus maakonnamuuseumis Palamusel, veel on väljapanek rännanud koolides, asutustes ja muudugi eksponeeriti seda ka Kalevipoja muuseumis.

Augustis 2003 peeti Saare vallas vabaõhuüritus „Kalevipoeg euroopla-seks!“, mille raames olid ettekanded Kreutzwaldist, Linda Olmaru lavastas katkendi eeposest pealkirja all „Viru lailiku ilmavaade“, kaskadöör Mati Tiku eestvedamisel toimusid rammu- ja osavusvõistlused, oli rahvusliku käsitöö näitus ning päeva lõpuks üritasid Peipsi soolasortsid (kuid ikka ebaõnnestunult) Kalevipoja mõõka Kääpa jõest varastada.

Viivi Lani on Kalevipoja muuseumi juhataja.

mat kontakti toonaste inimeste ning kultuuriga.

Eesti Põllumajandusmuuseumis alustati sellelaadsete üritustega juba 1997. aastal, kui külastajad said muuseumi lina-kasvatuse näitusel proovida, kuidas hallist ja karedast linavarrest saab juuspehme lina-kiud. Raskeid talutöid, sealhulgas ka linatöid, tehti vanasti talgute korras – sellest sai meie muuseumiski alguse linatalgute üritus. Et talgupäevad osutusid väga nõutud ürituseks nii lasteaedades kui koolides, tuli talgutöödeks leida sobiv koht. Vana Ülenurme mõisa heinaküün rekonstrueeriti nn kasutusekspositsiooniks. Küü-

◆ Linda Olmaru lavastatud katkendi „Kalevipojast“ kanti ette Kalevipoja muuseumis

◆ A scene from „Kalevipoeg“ (Kalev's Son) staged by Linda Olmaru was performed at the Kalevipoeg Museum

◆ В Музее Калевипоэга были исполнены отрывки из спектакля «Калевипоэг» в постановке Линды Ольмару

Üritused Eesti Põllumajandusmuuseumis

Silva Tedrema
Kerle Arula

Teatri, kino ja teiste meediumide kõrval on muuseumi peetud üheks olulisemaks ajaloo illusiooni loojaks. Ometi on inimesed harjunud sõna „muuseum“ all kujutlema üht igavat vanu esemeid ja

tekste täis kohta. Üks võimalus muuseumi külastamist huvitavamaks ja atraktiivsemaks muuta on anda külastajale võimalus ise vanu töövõtteid ja tööriistu proovida, et nii ajas tagasi minna ning saada pare-

Fotod Jaak Nilson

◆ Lapsed hõõveldamas

◆ Children are planing at the Estonian Agricultural Museum

◆ Дети за строганием в Эстонском Сельскохозяйственном музее

ni mahtusid väiksemate linamasinate kõrval ka 1930. aastatel Võrumaal valmistatud püstine hobuajam ja Põlvamaal valmistatud labalinamasin. Lapsed said lina lõugutada, ropsida ja kammida töövahenditega, mille on valmistanud muuseumi restauraatorid eksponaatide järgi. Sel aastal püüdsime linaekspositsiooni täiendada ja seadsime üles 70 aasta vanuse köie-nõõrimasina. Et ka poiste midagi huvitavat pakkuda, sisustasime küüni ühte ossa meeskäsitöö nurga. Välja on pandud 17 erinevat puidunäidist, hõõvlid, saed, puurid, sirkliid jne. Väikestele muuseumi-külastajatele meeldis väga treipingil töötamine, samuti ka hõõveldamine ning vurrpuuriga puurimine. Nii mõnigi poiss viis muuseumist koju omavalmistatud puumõõga või küünlajala. Võrdselt poistega tegid puutööd ka tüdrukud.

Oktoobrikuus toimus muuseumis traditsiooniline leivanädal, kus lapsed said kootidega vilja peksta, rukist rabada, käsikiviga jahvatada jne. Eksponeeritud oli rehepeksumasin Thermaenius koos traktoriga HTZ-7. Lapsed vaatasid ka filmi „Viljast leivani“, kus tutvustati põllutöid, näidati leiva küpsetamist ja räägiti rukki-leiva kasulikkusest. Huvi ürituse vastu oli nii suur, et ühest leivanädalast sai kaks. Kahjuks pidime külmade ilmade saabumisega oma ürituse selleks aastaks lõpetama.

Küna 2003. aasta oli Hiina kalendri

järgi lamba aasta ning see teema seondus hästi muuseumi suunitlusega, siis leidsime, et on paras aeg välja tulla uue programmiga „Villakera-kullakera“. Ürituse avasime 10. detsembril 2003 Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö tudengite sokkide ja kinnaste ning Tartu tunnustatud käsitöömeistri Aili Liidu imeilusate villaste vaipade näitusega „Su-

◆ Vilhelmine Tuvi demonstreerib köie-nõõrimasinat

◆ Vilhelmine Tuvi is showing a rope-twisting machine

◆ Вилхельмине Туви демонстрирует приспособление для плетения канатов и веревок

kad, sokid, käpikud“. Et detsembris korraldatakse palju jõuluteemalisi üritusi, siis sobis villast rääkimine hästi ka talvepakase saabumise kuuga ning andis meile võimaluse erineda teistest jõulu- ja pakapikumaadest.

Vill on lina kõrval olnud teine eestlasele tähtis materjal. Talveõhtutel on eesti talunaised sajandeid villa kedranud, lõnga värvinud ning kindaid, sokke ja kampsuneid kudunud. Lambanahksed kasukad ja saanitekid on taluinimest alati kärelda külma eest kaitsnud. „Villakera-kullakera“ kestis selle aasta märtsikuuni ning programmis rääkisime kõigest, mis seonduv lamba ja villaga. Muuseumi töötoas taaselustasime teadmisi vanast käsitöö-kunstist. Külastajad said villa kraasida, vokiaga lõnga kedrata ja korrutada, lõnga haspeldada ja kerida, kangastelgedel vaipa kududa, paelu punuda, proovida kirivöö kudumist ning aidata kaasa heade mõtete salli valmimisele. Kööginurgas rääkisime taimedega lõnga värvimisest, külastajad said tutvuda erivärviliste lõnganäidistega, millega aitas meid Ülenurme käsitööselt Nurmenukk. Lapsed said kavandada oma unistuste sokimustrit. Huvilistel oli võimalus vaadata ka ETV saatesarjas „Osoon“ valminud filmiklippi keerulise saatusega eesti maalambast.

Põllumajandusmuuseum on üritustele kaasanud ka oma ala meistreid. Lina ketramisel ja kangastelgedel kudumisel on mitmeid aastaid abiks olnud Aili Liit. Köie-nõõrimasina näo näo valmistamist

ning voki ketramist ja kirivöö kudumist õpetas meile käsitööharrastaja, endine pedagoog Vilhelmine Tuvi, puutöid demonstreeris lastele Puhja puutöömeister Endel Koppel, maalamba headusest ja vigadest kõnelesime entusiastist lambakasvatataja Gilleke Kopamehega. Senine ürituste korraldamine on tõendanud, et meie muuseum on õigel teel. Küllastajate ootuste ja huvi tõstmiseks tahame alustatud rada pidi ka edasi kõndida.

*Silva Tedrema on Eesti Põllumajandusmuuseumi peavarahoidja.
Kerle Arula on Eesti Põllumajandusmuuseumi giid-pedagoog.*

Bee days at the Estonian Agricultural Museum have been taking place since 1997, when the exhibition „From Flax to Linen“ was opened there. By now the hay barn of Ülenurme estate has been transformed into a new exposition where our visitors can try their hands at different flax and grain-works. Last summer our museum complemented the exhibition with a carpentry corner, which immediately became very popular among schoolchildren. In December 2003 we started our new programme about sheep and wool „Woolball-Goldball“. Visitors can try spinning with the spinning wheel, wool-carding, and some other activities, and get acquainted with old national art of handicraft. The programme ran until March 2004.

С 1997 года в Эстонском Сельскохозяйственном музее проводятся толоки. Первая толока была организована на выставке, посвященной льну, — здесь посетители имели возможность попробовать работы, связанные с обработкой льна. К настоящему времени в сарае мызы Юленурме открыта экспозиция, где можно самому попробовать некоторые плотничьи работы и процессы обработки льна. В октябре в музее прошла традиционная Неделя хлеба, где ребята могли поработать цепями, молоть зерно на ручных жерновах и т.п. В декабре 2003 года в музее началась новая программа, связанная с обработкой шерсти, — посетителю предлагалась возможность самому расчесать шерсть, прядь ее на прялке и др. Программа эта продолжалась до марта 2004 года.

Sügis-talv C. R. Jakobsoni Talumuuseumis

Neidi Tõkke

2004. aasta jaanuaris täitis 130 aastat ajast, mil Carl Robert Jakobson ostis Kurgja-Linnutajale 85 ha suuruse talu.

C. R. Jakobsoni Talumuuseum on asutatud 1948. aastal. Muuseum tutvustab küllastajatele C. R. Jakobsoni elu ja loometööd, aga ka endisaegseid talutöid ja -tegemisi. 1. jaanuari 2004. aasta seisuga on talumuuseumi põhikogus 9398 museaali ja teaduslikku abimaterjali 3326 museaali. Viimasel ajal on muuseumi külastanud aastas ligi 30 000 inimest.

Oleme oma töös lähtunud C. R. Jakobsoni soovist hinnata haridust. Kus oleks veel parem õppida tundma mineviku eluolu kui sajanditaguses talus, kus veelgi haritakse põldu, kasvatatakse koduloomi, säilitatakse vanavara. Ja tutvustatakse ka põlvest põlve hoitud oskusi ja traditsioone, millest nii mõnigi noorem on vaid kuulnud.

Tähistamiseks suve lõppu ja sügistööde algust, toimub juba kümnekond aastat muuseumis talupäev. Kõigi muuseumihoonete ukseid on valla, näha ja oma käega proovida saab paljusid endisaegseid talu- ja käsitöid. Oma koht on ka traditsioonilistel talutoitudel ja meelelahutusel.

Siiski on see vaid üks päev aastas ja mitte kõik soovijad ei saa sellest osa võtta. Seda silmas pidades pakume sügisel ja talvel lisaks traditsioonilistele ekskursioonidele muuseumi territooriumil lastegruppidele eriprogramme, mis kestavad kaks-kolm tundi.

Tutvustus „Sügis talus“ sündis ajendatuna huvist taluelu, sügiseste talutööde ja vanaaegsete tööriistade vastu. See täiendab põhikooli õppeprogrammi, kuid lühendatuna sobib hästi ka lasteaiast. Tutvustame endisaegset talupidamist, teravilju ja nende ajalugu. Linnalapsele tuleb talu mõiste kõigepealt lahti seletada, alles siis saame edasi minna. Näitame talus kasutatud tööriistu ja esemeid. Eriti meeldib lastele käsikivil jahu jahvatada ja käsimasinaga koorevõid teha. Küpsetame-maitseme vanaemadaegset rukkileiba ja räägime sellest, mida kõike oli vaja teha enne, kui leivapäts ahju küpsema sai. Rehemajas saab maitsta odrakaraskit ja piima, talulaudas näha lehma ja lambaid.

„Jõulud talus“ töötati välja, mõeldes eelkõige lasteai- ja algkoolilastele. Eesmärk on viia lapsed vanemasse taluaega, mil päkapikke ja jõuluvanasid veel ei tun-

Foto Urmas Luik

- ◆ Rukkikohvi valmistamine
- ◆ Making rye coffee at the C. R. Jakobson Farm Museum
- ◆ Приготовление ржаного кофе в Музее-усадьбе К. Р. Яковсона

- ◆ Vorstiküpsetamine püstkojas jõulukuul
- ◆ Grilling sausages in a conical tent in December
- ◆ Приготовление рождественской колбасы в шалаше из жердей

Lisandusi Eesti Rahva Muuseumi ajaloo

Aleksei Peterson

Tuleb tunnistada, et Eesti Rahva Muuseum on meie rahva jaoks väga olulise tähtsusega asutus. Loodud 1909. aasta aprillis, muutus ta eestlaste rahvakultuuri keskuseks. On loomulik, et ERMi 95. aastapäeva tähistati teaduskonverentsiga. Muuseumi tegevust on käsitletud kirjasõnas, ometi on seni vähe tähelepanu pöördunud ERMi kogudele, kogumistöö põhimõtetele ja okupatsiooniaastate viimasele kümnendile. Neid teemasid on vaja kajastada adekvaatselt, kasutada võrdlusandmeid erinevatest perioodidest.

Kuigi minevikuperioodide käsitlus on paratamatult subjektiivne, püüan omalt poolt anda selgitusi ERMi ajaloo mõnele seigale. Muuseumi keskne probleem on pidevalt olnud ruumipuudus, teisiti öel-

des – puudus oma kodu. Sellega on muuseumi tegevus olnud kõikidel perioodidel seotud kuni kaasajani välja. Juba muuseumi algaastail luhtus oma maja ehitamine. 1922. aastal asuti kohandama Raadi lossi muuseumi tarbeks, ruumid tuli seada ümber hoidlateks ja väljapanekuks. Önn oli, et muuseumi direktoriks kutsuti soome teadlane Ilmari Manninen, kes suutis mõne aastaga avada moodsa püsiekspositsiooni. Manninen oli administraator, kes käis aga samal ajal ka pidevalt välitöödel, hoollitses esemete magasineerimise eest ja tegeles teadustööga. Temalt ilmus põhjalikke uurimusi eesti rahvakultuurist, sealhulgas ülevaateid kogudest (vt ka Aleksei Petersoni artiklit Muuseumis nr 2 (15), 2003). Kui Manninen läks

tud. Veskis küpsetame-maitseme taluleiba. Püstkojas põleb lõke ja sellel saab vorstikest küpsetada. Rehetoas ootavad söömist talutoidud ning talulaudas söömist ja paitamist loomad. Ka metsloomi ei unustata – söödasõime saab neilegi kapsast ja porgandit jätta. Kui kõht on täis, tehakse tutvust vanade mängude ja tantsudega – kuulus ju seegi pühade juurde. Kui lumi maas, on meie hobused Teivar ja Seer valmis reesõitu tegema. Et täiskasvanud naudivad üritust tihti rohkemgi, võtame igal aastal vastu ka täiskasvanutegruppe. Detsember on kujunenud muuseumiperele talvekuudest kõige teisemaks.

Programmis „Vastlad talus“ tutvustasime veebruaris-märtsis vanu vastlatraditsioone. Hõlmab see nii vastlaliu laskmist, reesõitu kui loomulikult vastlatoite. Kel on aega ja soovi, võib mängida ka rahvalikke mängu õues või rehetoas.

**Programme saab tellida telefonil 445 8171 või faksil 445 8571.
Muuseumi kodulehekül:
www.kurgja.ee**

1928. aastal Soome tagasi, jäi temast maha rahvusvaheliselt tuntud muuseum. 1930. aastatel andsid ERMi tegevuses kõvasti tunda rahapuudus ja väike koosseis, kuigi muuseumis töötasid tunnustatud asjatundjad, kes pühendasid end uurimistööle, eeskätt monograafiate kirjutamisele. Direktor Ferdinand Linnus pööras suurt tähelepanu oma doktoritöö koostamisele, samuti Gustav Ränk ja Helmi Kurrik. Rahapuudusel korraldati vähe ekspeditsioone kogude täiendamiseks.

Pööre muuseumitöös toimus nõukogude võimu kehtestamisega, millega kaasnesid suured ümberkorraldused. Kuni viimase ajani pole ERMis toimunud pöördelisi sündmusi teaduslikult analüüsitud ja neisse on suhtunud ainult negatiivselt. On püütud jätta mulje, nagu oleksid aset leidnud ainult nõukogude võimu poolt pealesurutud ja aktsepteeritud ümberkorraldused, näiteks muuseumi jaotamine kaheks iseseisvaks asutuseks – kirjandus- ja etnograafiamuuseumiks. See oli vajalik samm, sest ERMi koosseis oli kasvanud, seda oli raske juhtida. Viga oli, et kirjandusmuuseumisse said rahvaluulekogud, mis tegelikult pidanuks kuuluma etnograafiliste kogude juurde. Osa kunsti-

esemeid anti asutatavasse kunstimuuseumisse. Initsiatiiv ERMi lahutamiseks kaheks muuseumiks tuli nii ülevalt kui alt-poolt. See protsess oli kooskõlastatud ka ERMi direktori Ferdinand Linnusega, võib-olla võis tegu olla ka tema ettepanekuga. Algul suhtuti ümberkorraldustesse ERMis soosivalt. Eriti soodsalt mõjus muuseumi riigistamine ja uute ametikohade loomine, mida ERM oli juba pikka aega taotlenud. Tollal veel ei teatud, et järgnevat aastat on muuseumile ja selle töötajatele väga rängad. Ootamatu oli F. Linnuse areteerimine ja väljasaatmine. Sakslaste kiire edasitung 1941. aastal tekitas muuseumis kartusi kogude säilimise pärast. Õnneks ei seadnud sakslaste vallutusmarss muuseumikogusid ohtu ja tööd jätkati endistviisi, ERMile jäi alles ka oma maja. 1943. aastal oli selge, et rinne tuleb Eestisse tagasi ja kiiresti asuti mõtlema kogude säilitamisele. Samal aastal läks muuseumihoone Saksa sõjaväe valdusse ja anti käsk pakkida esemed Saksa maale saatmiseks. Eriti tänu Gustav Räniga energilisele tegevusele eksponaadid pakiti ja veeti varjule maakohadesse. Sellest on juba rohkesti kirjutatud. 1944. aasta augustis pommitasid sakslased põlema Raadi lossi koos majandushoonetega. Pärast seda alustati kogude tagasitoomisega. Tolleaegne kohtu rahvakomissar Aleksander Jõeäär andis ERMi käsutusse enam-vähem sobilikud ruumid Veski tn 32. Muuseumi olukorda esimestel sõjajärgsetel aastatel on vähe uuritud. Muuseumis töötas 17 teadurit, kes olid enam-jaolt endised muuseumitöötajad, kuigi kõige silmapaistvamad etnograafid olid Läände lahkunud. Muuseumitöö suunajaks sai professor Harri Moora, kes oli juba tollal rahvusvahelisel tunnustatud teadlane. Tema käsitlust muuseumitööst saab lugeda ERMi 15. aastaraamatus (1947). See artikkel ei ole kahetsusväärset uurimustes käsitlemist leidnud. Harri Moora ja ka Artur Vassari artiklites on rõhutatud, et etnograafilises uurimistöös on vaja arvestada looduslike, tehniliste ja vaimsete väärtustega, sotsiaalsete probleemidega, keeleliste andmetega, majandusoludega jms. Enamik neid nõudeid on aktuaalsed ja arvestatavad põhimõtted ka tänapäeva etnoloogias. Et ERMi aastaraamat ilmus pärast sõda juba 1947. aastal, lubab arvata, et olid säilinud lootused edendada etnograafiat ja museoloogiat. Paar aastat hiljem algas stalinlike repressioonide periood. "Kodanliku natsionalismi" vastu võitlemise all kannatas teiste hulgas ka ERM. Algas nõukoguliku ideo-

loogia sissetung. Kõik aruanded ja plaanid tuli esitada vene keeles. Näitustel ja teadusartiklites üritati sundida kasutama võimudele meelepärasteid teemasid. Rida aastaid püüti suretada välja natsionalismi sildi all rahvateaduse olemust. Kuid isegi teoreetiliselt polnud seda võimalik teha, sest mingil määral kehtis loosung "sisult sotsialistlik, vormilt rahvuslik". Selle loosungi viimane osa võimaldas kõnelda rahva kultuuriväärtuste hoidmisest ja sisaldas mitmeid tõlgendusi, eriti etnograafia-teadusele ja muuseumile.

Peale Stalini surma 1953. aastal otsesed repressioonid lõppesid. ERMi arengusuunad said uue väljundi alates 1957. aastast, aga eriti alates 1958. aastast, kui 1. juulil kinnitas Eesti Teaduste Akadeemia presiidium muuseumi direktoriks käesolevate ridade kirjutaja. Ellu hakati rakendama uut muuseumitöö strateegiat, mille põhisuunaks oli kogude läbitöötamine – kataloogimises olid eriti suured puudujäägid. Tõsteti esile plaanipärase kogumistöö korraldamist ja teadusliku töö edasist arendamist. Oluline oli tagada aastaraamatu perioodiline ilmumine. Minu jaoks olid tähtsad vestlused TA viitsepresidendi Gustav Naani ja Harri Mooriga, nende toetusest oli väga palju kasu muuseumitöö tõhustamisel. Nad esitasid oma arvamuse, kuidas muuseumi tegevust arendada, taunisid ERMis valitsevat õhkkonda ja leidsid, et tuleb kardinaalselt muuta muuseumi juhtimisstiili. 1957. aastal oli TA suunanud muuseumi teadussekretäriks Jüri Linnuse, kes tegelikult soovis direktori ametikohta. Kuid teda ei toetanud H. Moora (vt Aleksei Petersoni artiklit Muuseumis nr 1 (8), 2000).

Minu esimeseks ülesandeks oli muuseumi 50. aastapäeva tähistamine teadusliku konverentsi ja temaatilise väljapanekuga. Konverentsile tuli rohkesti külalisi, kohal olid peaaegu kõigi liiduvabariikide etnograafid ja etnograafiamuuseumide juhid. Konverentsist võttis osa ka Helsingi ülikooli etnograafiaprofessor Niilo Valonen. See oli väga oluline, sest siitpeale muutusid kontaktid soome teadlastega pidevaks.

Minu esimestel tööaastatel sai ERM suurt tuge just G. Naanilt, nii rahalist toetust kui tunnustust. Aga meie sidemed katkesid, sest TA president Johan Eichfeld võttis ohjad enda kätte ja mul tekkisid probleemid, ka muuseumi juhtimisel, sest just Eichfeldiga seostub muuseumi ümbernimetamine, kogude "korrastamine" jne. 1963. aastal läks ERM kultuuriministeeriumi alluvusse. Esialgu olin sel-

lele vastu, püüdsin isegi Johannes Käbini toetust saada, aga tulutult. Kuigi olin väga nõrduinud sellise muutuse üle, ei mõjunudki see muuseumi tegevusele eriti kahjustavalt. Kultuuriministeeriumile allumine küll muutis n-õ alluvussuhteid, sest ministeerium pidas ideoloogiliselt tähtsaimaks muuseumiks ajaloomuuseumi. Seega pidi poliitilised tegevuskavad esimesena ellu viima ajaloomuuseum. Samas ERMi eelarve ja koosseis ei kannatanud. Positiivse poole pealt võib nimetada transpordi saamist muuseumile. Rohkem hakati tegelema meie ruumikitsikusega, kuigi seda probleemi ei võetud piisavalt tõsiselt, ehkki ma igal võimalusel seda rõhutasin.

Kultuuriministeeriumile allumine ei vähendanud meie teadustöö mahtu. Pean silmas aastaraamatu väljaandmist ja aastakonverentside korraldamist, millele lisandusid teaduspäevad. Teaduskonverentside korraldamiseks ja aastaraamatu kirjastamiseks tuli igal aastal saada uuesti luba kas "valgest majast" või Ministrite Nõukogust. Pidevalt öeldi, et muuseumil pole vaja korraldada iga-aastaseid rahvusvahelisi konverentse. Kaubelda oli vaja ka teaduskonverentsi teeside trükkimise üle. Omaette probleem oli aastaraamatus avaldatud artiklite sisu. Mitu korda tuli selgitada, miks see või teine etnograafiline nähtus üldse kirjasõnas avaldamist leiab. Soovitati, et me ei tegeleks perioodilise aastaraamatu väljaandmisega – see olevat instituutide pärusmaa. Muuseumis ei olnud õigust kandidaadikraadi kaitsta. Tänu H. Moora abile ja toetusele suunasin ajalooinstituuti kraadi taotlema mitu ERMi töötajat. Peale H. Moora surma 1969. aastal jäi väitekirjade ettevalmistamine soiku. Ants Viires, kes etnograafie juhendas, ei püüdnud kraaditaotlejaid tõsiselt toetada. ERMi palgastüsteem ei andnud kraadiga töötajale lisatasu ja nii läksid meie kraadiomanikud tööle Teaduste Akadeemiasse (vt Muuseum 1 (8), 2000).

Lisan mõne rea ekspeditsioonitööst. Ekspeditsioonid töötasid kindla kava alusel. Mais toimus ettevalmistus, mille käigus tutvuti kogudega ja selgitati välja sealsed lüngad. Välitöödel koguti kõigepealt kuu aega vastavalt plaanile, et täiendada muuseumi kogusid. Esemelid üritati saada vanemast ajast tänapäevani, lisaks sellele fotografeeriti ja tehti joonistusi huvipakkuvatest esemetest. Järgnev kuu kulus teaduritel enda uurimistöö materjalide kogumiseks. Aasta lõpuks tuli kõik kogutud materjalid nõuetekohaselt vormistada. Detsember ja aasta esimesed kuud kuulusid aastaraamatu artiklite kirjutami-

sele, paralleelselt tuli kataloogida välitöödelt laekunud aines. ERM oli tuntud selle poolest, et kuigi kogude kasv oli ääretult suur, oli nende teadusliku läbitöötamise protsent ligilähedane sajale. 1980. aastatel haaras kogumistöö ka väikelinnad, lõpuks lisandus Jõgeva linn.

Olen varemgi kirjutanud muuseumikogude säilitamisest, nende hoidmisest (vt Aleksei Petersoni artiklit Muuseumis nr 1 (10), 2001). Tänu koguduste nõusolekule oli meie käes kaks suurt kirikuruumi: Sõbra tänava Püha Aleksandri kirikus ja Pauluse kirikus. See võimaldas luua esemete hoiuks vajalikud tingimused. Meie külalised imestasid, et muuseumil on näitusepinda ainult 100 m², aga hoidlaid enam kui 2000 m². Ja sealjuures olid kõik esemed nõuetekohaselt magasi-neeritud.

Eraldi teema on ERMi kogumistöö teiste soome-ugri rahvaste juures. Siinkohal ma sellel pikemalt ei peatu, see nõuaks detailsemat käsitlust. Kasutasime tollal etnograafiliste objektide filmimiseks 35 mm kinokaamerat ja tegime unikaalseid võtteid eesti rahvakultuuripärandist, samuti vepslaste ja udmurtide juures. Tollal tohtis Eestis filmida ainult Tallinnfilm. ERMil ei olnud ametlikku luba kasutada kaamerat, veelgi vähem võis mõelda filmitegemisele. Ometi omandasime kaamera, ilmutusmasina, altkäe filmilinti, monteerimisilid abiks Tallinnfilmi mehed (vt Muuseum nr 1 (8), 2000).

Nüüd mõni sõna Raadist (vt ka Aleksei Petersoni artiklit Muuseumis nr 1 (14), 2003). Aastad kustutavad paljudel mälestust Raadi krundi kättesaamist. Kasutuses on juba kaks hoidlat, sellele lisandub veel kaks. Kuigi on tegemist lähimenevikuga, on ometi vaja selgeks teha tegelik Raadi

taastamise lugu. Hoidlate ehitamisest annab hea ülevaate Ülo Siimets oma kirjutistes ERMi Sõprade Seltsi väljaandes Lee (nr 10). Siinkohal on juttu nendest, kes territooriumi ja hoonete eest võitlesid. On vaja lähemalt meenutada, kuidas on aastate jooksul muutunud lähtekohad Raadi väljaehitamise, eriti peahoone püstitamise suhtes. Raadi mõisakompleks anti kõigepealt Tartu Ülikoolile. Mind informeeriti sellest möödaminnes. Tegin selle peale kultuuriministeeriumis tõelist lärmi, nõudes, et ministeerium esitaks kohe Ministrite Nõukogule ERMi ehitustaotluse. Taotlus läks läbi, nähtavasti leidis Ministrite Nõukogus inimesi, kes pooldasid muuseumi ehitamist Raadile. Minu jutuajamine rektor Arnold Koobiga oli lühike – arusaadavalt kuulub Raadi ülikoolile. Tartu linnajuhid rõhutasid samuti, et vaevalt suudan mina Koobiga võistelda, sest tema on igas instantsis tuntud mees, NSVL Ülemnõukogu saadik jne. Püüti selgeks teha, et territooriumi saab sõjaväe käest endale ainult A. Koop. Asjaajamine muutus veelgi keerulisemaks, kui Koobi initsiatiivil koostas temale alluv Tartu Ülikooli Kunstimuuseumi direktor mitmed toetuskirju, neid saadi ka Ermitaaži juhtkonnalt jm. Neis kirjadest kinnitati, et Liphartite mõis Raadil on vahendanud vene ja eriti Peterburi kultuuri Eestisse ja tuleks seetõttu taastada eesti-vene kultuuri levitamise paigana.

Kuigi Tartu linnajuhid ei uskunud minu taotlustesse, alustasin lennuvälja sõjaväeosaga nr 212779 kirjavahetust krundi saamiseks. 1983. aastal läks esimene kiri NSV Liidu kaitseministrile D. F. Ustinovile. Siit vastust ei saanud, selgus, et asjad käivad hoopis Smolenski kaudu, kus paiknes Varssavi lepingu ühenduse

lennuväe peastaap. Samal ajal esitasin saageli taotlusi kohalikule sõjaväelennuvälja juhile V. Selivanovile. Selgus, et taotletav krunt polegi tegelikult arvel lennuväljana, vaid varem hooneid kasutati laoruumidena, teisejärgulise koha hoiukohana, muuhulgas hoiti keldris "hapukurke põhmelli tarvis".

1983. aastal koostati esialgne program, mis nägi ette mõisahoonete rekonstrueerimist Poola restaureerijate abil.

1986. aastal lubati Raadi territoorium vabastada, kompensatsiooniks soovis sõjavägi kuut angaari. 1986. aastal võeti Ministrite Nõukogus vastu otsus, et 1988. aastal alustatakse ehitustöödega. 1. juuliks 1987 anti kultuuriministeeriumile üle projekt. Nii oli graafik valmis ja arvati, et ERMi ehitustööd võiks alata juba 1988. aastal. Kahjuks ei viidud kõiki neid otsuseid ellu. Linnajuhid suhtusid leigelt muuseumi ehitamisse. Nii otsustas Tartu linn kasutada Poola restaureerijaid pikemat aega veel hotelli ehitamisel. Koostas kohalikele võimumeestele Indrek Toomele, hiljem (1987–1989) Toomas Mendelsonile ja Tõnu Laagile mitu kirja, kus palusin kiirendada ERMi ehitamist Raadil. Olukorra lahendamist nõudis ka peaministri asetäitja ehituste alal P. Palu. 1988. aastal esinesin ettekandega loominguliste liitude nõupidamisel Tallinnas ja muinsuskaitse miitingul aprillis, toetamaks Raadi väljaehitamist. Hea sõnaga tuletan meelde muuseumi krundi puhastamisel appi tulnud kindral Johhar Dudajevit ja paljusid linnainimesi. Sama ajal alustasin Eesti Kultuurifondi kaudu laiaulatuslikku toetusaktsiooni kogumaks Raadi ehituseks raha. Lühikese ajaga annetati üle poole miljoni rubla. Tuhanded inimesed tegid annetusi ja rahvas nõudis selgelt, et

◆ Tartu muinsuskaitsepäevad 17. aprillil 1988. Raadi vabaks! Kõneleb Aleksei Peterson

◆ Heritage protection days in Tartu on April 17, 1988. Make Raadi free! Aleksei Peterson is making a speech

◆ Дни Охраны памятников старины 17 апреля 1988 года в Тарту. «Освободить Раади!» Выступает Алексей Петерсон.

rahvusemuuseum tuleb taastada Raadile. Kuid ERMi ehitamise algusega viivitati.

Kunstimuuseum alustas energiliselt uue hoone ehitamise kampaaniat Tallinas. Otsustati, et kui kunstimuuseum on valmis, tuleb järjekord ERMi kätte. Kogudused, kus hoiti ERMi esemeid, nõudsid, et ERM peab vabastama nende ruumid. Alustati Raadi mõisahoonete ümberehitamist hoidlate tarvis, sellega tegeles väga aktiivselt ERMi majandusdirektor Ülo Siimets. Tema esialgne idee oli, et tuleb valmis ehitada hoidlad, seejärel taastada loss ning lõpuks püstitada muuseumi peahoone. Minu arvamus oli, et lossi endisel kujul taastada pole võimalik, sest lossi varemed on väga halvas korras ja neid pole enam võimalik rekonstrueerida. Ainus võimalus on ehitada sinna täiesti uus hoone. Arusaadavalt nõuab see rohkesti raha ja aega. Põhimõtteliselt on ikka vaja ehitada muuseumile uus peahoone.

Õnneks pani elu ise paika muuseumi peahoone püstitamise Raadile. Oli möödunud mitmeid aastaid, vahetusid kultuuriministrid. Tundus, et ministerium oli unustanud Raadi väljaehitamise. Peab küll ütlemata, et kultuuriministeriumi nõunik Andres Nõlve oli kogu aeg Raadi poolt. Ligi kümme aastat läks, kuni terve mõistus võitis – 2003. aasta augustis andis kultuuriminister Urmas Paet teada, et ERMi peahoone tehakse Raadile ja ehitustöödega alustatakse pärast kunstimuuseumi väljaehitamist. Siis liitusid mitmed Raadi endised vastased nagu endastmõistetavalt uute põhimõtete, et muuseumi tegemine on otstarbekas Raadile. Toetuskirja ERMi uue hoone ehitamiseks Raadi-

le kirjutas ka ERMi Sõprade Seltsi juhatuse. Ei saa siin märkimata jätta, et sõprade selts ei toetanud mind kaugelgi alati, kui esinesin seltsi koosolekutel jm, kus propageerisin kindlalt ERMi ehitamist Raadile. Sama käitumine oli omane ka paljudele muuseumitöötajatele ja muuseumi nõukogu liikmetele, kellega koos omal ajal toetasime Raadi projekti, hiljem aga ühinesid nad Tõnis Lukase plaaniga ehitada muuseum kesklinna. Aga nüüd on nad Raadile ehitamisega nõus. Hea seegi, sest hoidlaid ehitatakse, peahoone on alles taotlustes kirjas. Kaš muuseumi 100. aastapäeva saab tähistada oma majas, pole teada.

Lõpuks veel ühest probleemist, nimelt restauraatorite poolt rekonstrueeritud projekteeritud hoonetest ERMi hoidlate tarvis. Restauraatorid on projekteerinud hoone, lähtudes endistest mõisahoonetest. Kahjuks pole nii hoonete välisilme kui ka ruumide siseplaneeringu puhul silmas peetud nõudeid muuseumihoidlale, kus tuleb esemeid säilitada. Ruumide laius ja kõrgus ei vasta tingimustele. Säilinud välismüürid "õitsevad" juba praegu. Kaks viimast hoidlat, mis ehitatakse täiesti uuesti, saavad ehk nõuetekohaselt püstitatud. Kui heita aga pilk endise Raadi mõisa kompleksile, siis on ilmselge, et hooned ei anna ega saagi edasi anda endist terviklikku mõisahoonestikku.

Viimasena esitan ERMi ajaloolise arenguskeemi aastate lõikes, lähtudes ajaloolistest muutustest muuseumi ajaloos. Tegu pole siiski muuseumi ajaloo perioodiseerimisega, vaid see on minu ettekujutus toimunud muutustest, mis lähtusid valit-

sevast korrast ja muuseumitöötajate tegevusest sel ajal.

1909 – ERMi asutamine

1922–1928 – ERM saab teaduslikuks asutuseks, püsiväljapanekute algus

1929–1940 – ERMi teadusliku töö väljakujunemine

1941–1944 – nõukogude ja Saksa okupatsiooni aastad, muuseumihoone hävimine, kogude säilitamine

1945–1948 – nõukogude okupatsiooni esimesed aastad, kogude sõjajärgne korrastamine

1949–1953 – stalinistliku surve tugevumine

1953–1990 – nõukogude okupatsiooni keskpaik ja lõpp, kogude täiendamine, ekspeditsioonid sugulasrahvaste juurde, Raadi taastamise algus

1991 kuni tänase päevani – taasiseseisvuse aastad

Бывший директор Эстонского национального музея Алексей Петерсон раскрывает некоторые проблемы из истории ЭНМ, особое внимание обращается на узловые вопросы, связанные с ходатайством о передаче земель советского военного аэродрома на Раади для музея и со строительством на этой территории музейных зданий. В настоящее время на территории Раади построена часть музейного хранилища, в плане – сооружение на Раади главного здания ЭНМ.

Foto Arp Karm

◆ ERMi 95. aastapäeva tähistamine 14. aprillil 2004

◆ Celebrations of the 95th anniversary of the ENM on April 14, 2004

◆ Празднование 95-летия Эстонского национального музея 14 апреля 2004 год

Welcome to Estonia – kultuur turismis ja turism kultuuris

Virve Tuubel

Traditsiooniline kevadine siseturismimes Matkamiks, kus ka muuseumid on alati aktiivselt osalenud, toimus sel aastal teisiti. EAS Turismiarenduskeskus korraldas 22.–23. aprillil Viljandi teatris Ugala seminari "Kultuur turismis ja turism kultuuris", kuhu oli kutsutud kaasa mõtlema ja arutama turismitoode arendajaid, pakkujaid kui ka tarbijaid. Päeva esimesel poolel mõtisklesid Tarmo Sumberg, Lauri Vahtre, Imre Sooäär, Katri Kaasik ja Anzori Barkalaja järgmistel teemadel: kas tänane Eesti kultuuripärandil baseeruv turismitoode või -teenus vastab nii tootja kui tarbija ootustele, missugust osa etendab turismis pärandikultuur, mida mõistame kultuuriturismi all ja kuidas müüa oma pärandit seda maha müümata? Päeva teisel poolel sai osaleda töötubades, mille märksõnad olid mõis, pärandikultuur, muuseum, elamisruum versus elamusruum. Teisel päeval tutvuti Viljandi maakonna tuntumate turismiobjektidega.

Väärtustagem seda, mis meil on ja mida me oskame

Lauri Vahtre rääkis meie pärimuskultuuri konkurentsivõimelisusest maailmas (vt ka Lauri Vahtre "Meil on teile midagi öelda", Eesti Päevaleht 28.4.2004). Eestis ei ole ühist pärimuskultuuri, aga on erinevad pärimused – laulud, oskused, ütlemlised, kombed. Säilinud on kaks lokaalset pärimuskultuuri piirkonda – Setu-

maa ja Kihnu. Vahtre arvates ei tohiks neid piirkondi turismitööstuse altarile tuua. Kuigi taipamatute uudistajate massid on juba üle ujutanud Kihnu jaanitule ja varsti ka Obinita paasapüha ning seetõttu võib kaduda nende ürituste ehedus. Samas ei saa me turistile müüri ette ehitada: kuhu turist tahab, sinna ka läheb. Kultuuri ei saa isoleerida, see oleks lokaalse pärimuskultuuri jaoks ju surm. Rituaale jahtivate turistide jaoks jääb neid paraku üha vähemaks. Ka meie laulupeod ei toimu ju igal aastal.

Peamine sõnum Vahtrelt oli, et me peame ise väärtustama seda, mis meil on, ja oskama end näha nii nagu turist, kes on valdavalt Lääne-Euroopa ja Ameerika linlane. Kui kümnekond aastat tagasi häbenesime seda, et tegime paljusid asju ise, siis nüüd võib see muutuda hoopis meie trumbiks. Meie võlud oleksid just oskuses ise teha oma kätega valdavalt enda kasvatatud või kohalikust materjalist. Kas või süüa. Näiteks oleks Vahtre arvates meie võimalus rosoljerestoran nn kiirrosoljekioskite kett. Samuti võiks pakkuda kartulisalatit, marineeritud kõrvitsat, sülti, tünnist võetud hapukurki jms. Turisti jaoks oleks huvitav õppida paljusid meie veel säilinud oskusi: niita heina, korjata seeni ja valmistada nendest toitu, värvida lõnga jne. Turiste saaks üllatada näiteks uue ja vana sidumisega. Vikatiga niitja võiks vahepeal võtta taskust mobiiltelefoni ja sooritada pangaülekanne. Linnakultuurist tõi Vahtre välja meie agulid. Kui mõned neist muuta muuseumipiirkonnaks, siis pilvelõhkujas elavale inimesele oleks eksootiline just seal jalutada, aga miks mitte ka ööbida.

Seega võib "turistile tunduda Eesti Taasleitid Tarkade Maana, maailma äärenä, kus elavad eriti vägevad nõiad."

Mõis kui turismitood – unikaalne ajalooline väärtus emotsionaalses pakendis

Mõisaomanik Imre Sooäär kutsus kõiki üles investeerima mõisatesse. Wel-

come to Estonia mõtestas ta lahti järgmiselt: Eesti kui mõisatemaa, aga ka kui vähesemaa.

Vähesemaa eelkõige seetõttu, et meie põldudel on raske toota ning ka tegijad on maapiirkonnast lahkunud: maapiirkonnas elab 400 000 inimest ning neist tegeleb põllumajandusega vaid 30 000. Seega on maapiirkondade üks võimalusi elu edendada just arendada turismi. Iga piirkond peab aga leidma nn oma, mida pakkuda turistile.

Komplekside, näiteks mõisate puhul on oluline, kuidas neid "pakendada", kuidas leida legend ja seda müüa. Sooääre soovitus kõigile oli järgmine: leia oma kuldkala (müüv legend), mida müüa, defineeri sobilik sihtgrupp ning eristu teistest sarnastest objektidest. Need mõõted on tal tekkinud kogemustest Pädaste mõisakompleksi haldamisel. Sealne kompleksi areng on toimunud tasa ja targu ning tundub, et omanikule soodsalt.

Muuseum peab säilitama oma usaldusväärse positsiooni

Muuseumid on osa meie kultuuriruumist, kus pakutakse turistile palju huvitavaid, lisaks ekspositsioonile ka üritusi, etendusi, kontserte. Koos teiste meelelahutusasutustega on nad turismiturul. Kõige olulisem on, et muuseumide vastu on külastajatel usaldus, mida ei tohi kaotada. Muuseum on turistile piirkonnas koht, kust ta saab olulist informatsiooni. Tähtis on pakkuda külastajale elamusi ning võimalust erinevate meelte kaudu tajuda pakutavat. Oluline on oskus suhelda külastajaga, kasutades õigeid meetodilisi võtteid.

Turismiekspert Ain Hinsberg tutvustas UNESCO Baltimaade kultuuriturismi dokumenti (vt www.unesco.ee) ja rõhutas, et selle väärtus on just asjaolus, et väljatöötamise käigus tekkis osapoolte vahel dialoog. Konstruktivse ja koordineeritud dialoogi puudumine tundus eksperdile olevat peamine pidur, mis takistab täiesti ilmse ressursi – kultuuri ja rakenduse – turismi kokkusaamist.

Seminaril jäi kõlama mõte, et Eesti rikkus on meie puutumatu loodus ja veel säilinud oskused ise valmistada paljusid asju ning teha mitmesuguseid talutöid.

Virve Tuubel on Eesti Rahva Muuseumi giid-pedagoog.

KALJU ROOSVE 75

Kalju Roosve sündis 7. märtsil 1929 Pärnumaal Saarde valla Uus-Surtsi talus. Juubilar on teinud 11 aastat praktilist zootehnilist tööd erinevates majandites ning juhtinud 28 aastat Eesti Põllumajanduse Akadeemia Ülenurme õppe- ja katsemajandit. Tema ametisoleku ajal sai Ülenurmest pidevalt arenev heakorrastatud majandikeskus.

1989. aasta oktoobrist kuni 1. septembrini 2001 oli Kalju Roosve Eesti Põllumajandusmuuseumi direktor. Tema ajal muutus muuseum üheks eesti põllumajandusajaloo tutvustamise ja uurimise juhtivaks keskuseks. Kalju Roosve hindas Ülenurme mõisakompleksi ajaloolist tähtsust ja tema eestvedamisel osteti muuseumile Ülenurme mõisahäärber, mille ehitustööd on praegu lõppjärgus. Tema ametisoleku ajal avati muuseumis rida püsinäitusi, valmis areen, kus sel aastal toimub juba 10. sügisnäitus. Südametasjaks pidas ta ka haljastust ja heakorda, nakatades oma eeskujuga teisigi.

Kalju Roosve oli direktor, kelle poole võis pöörduda igasuguse mure või probleemiga ja kes alati püüdis leida olukorrast väljapääsu. Ka pensionipõlves käib ta tihti muuseumis ja jagab oma rikkalikke kogemusi ning võtab aktiivselt üritustest osa.

Soovime juubilarile tervist ja jõudu ning täname teda suure töö eest.

EESTI PÕLLUMAJANDUSMUUSEUM

Mare Piho 60

Mitmekülgse etnoloogi näidet ei tule kaugelt otsida. Võtkem kas või Mare Piho: ühelt poolt põhjalik ja suurte teadmistega uurija, samas hea suhtlejana viljakas ning tulemusrikas välitöödel käija, lisaks veel andekas fotograaf ning filmitegija – omadused, mis kõik etnoloogi töös vajalikud, kuid vaid harva ühes inimeses kokku saavad. Selles mõttes on Mare Piho puhul tegemist justkui etnoloogi mudeliga, igas mõttes klassikalise näitega rahvakul-

tuuri kogujast ja vahendajast. Kui aga mõtleme sellele, et õpikute tuntud klassikalised etnoloogid-kultuuriantropoloogid on kuulsaks saanud eelkõige võõraste ja kaugete rahvaste uurimisega, ei sobi Mare Piho hästi sellesse kategooriasse. Sest see, millega tema on ennast etnoloogiasse kirjutanud, on setu kultuur – Mare jaoks igas mõttes oma ja tuttav. Nii et mineviku klassikutega Mare Pihot võrrelda ei saa. Tänapäeva etnoloogias on aga küllalt neid, kes – eurooplase jaoks – eksootilise rahva liikmena vahendavad oma kultuuri üldisesse etnoloogia diskursusse.

Mare Piho sündis Petseris 9. aprillil 1944 ning veetis seal lapsepõlve ning noorusaastad – nii sai ta setu maailmatunnetuse kaasa n-õ emapiimaga. Keskhariiduse omandas Mare Piho Petseri keskkoolis. Tartu Ülikoolis õppis ta kõigepealt saksa filoloogiat, seejärel tegi aga suunamuutuse ning lõpetas ülikooli 1980. aastal hoopis etnoloogina. Nimetatud distsipliiniga oli ta tutvust teinud tegelikult juba varem, sest alates 1969. aastast oli ta töötanud Petseri Koduloomuuseumis ja Petseri kloostris. 1986. aastal siirdus Mare Piho tööle Eesti Rahva Muuseumisse, kus on töötanud viimase ajani.

Setu kultuurist on Mare avaldanud hulgaliselt teaduspublikatsioone, teinud näitusi, esinenud setu kultuuri tutvustajana raadios ja televisioonis, vandanud filme... Kõike nagunii üles lugeda ei jõua.

Pikka aega on Mare pühendunud setu metallehete uurimisele. Aastal 1997. kaitses ta sel teemal Peterburis Venemaa TA Peeter Suure nim Antropoloogia- ja Etnograafiamuuseumi (Kunstikamber) juures väitekirja "Setu metallehted 19.–20. sajandil". Loode-tavasti jätkub Marel tahtmist see teos ka eesti keelde ümber panna.

Lugematud ekspeditsioonid on Maret viinud mitte üksnes Setumaale, vaid ka isurite, vadjalaste ja ingerisoomlaste juurde. Setu väljarändajate jälgedes on Mare Piho kaheksal korral käinud Siberis ning korra Usbekistanis, kogudes ning dokumenteerides võõrsil elavate setude pärandit. Eesti Rahva Muuseumi kogud sisaldavad hulgaliselt esemeid ning fotosid, mida Mare Piho on uurimisreisidelt kaasa toonud. Pole ime, et 2001. aastal määrati talle Jakob Hurda preemia. Noorusliku innuga räägib Mare praegugi oma uutest reisiplaanidest, kuid neid siinkohal ei avalda. Kui soovite, küsige ta enda käest...

Kõikide sõprade ja kolleegide nimel juubilarile palju õnne sünnipäeva puhul ja jaksu unistuste teostamisel!

AIVAR JÜRGENSON

Rein Olli 60

Eesti üks väheseid metallikonservaatoreid Rein Olli asus Eesti Rahva Muuseumi tööle 1971. aastal. Olles põhihariduselt küll hoopis fotograaf, on Rein Olli ennast oma ametis algusest peale usinalt harinud, saavutades omaaegse kõrgeima erialase kvalifikatsiooni – kõrgema kategooria restauraatori taseme. Imetletav on tema järjekindlus viia ennast pidevalt kurssi erialase infoga, tänaseni jaguv suur õpihimu ja pühendumus erialale. Erinevate nimetuste all – restauraator, kunstnik-restauraator, konservaator – töötades on Rein Olli järjepidevalt hoolitsenud ERMi metallesemete eest ning samas on tema abistavat kätt saanud tunda ka teised Tartu muuseumid.

21. mail tähistas Rein Olli oma 60. sünnipäeva. Palju õnne, tervist ja jaksu edaspidiseks!

Merli Kleinert 50

9. aprillil täitis 50 aastat Eesti Rahva Muuseumi tublil töötajal ja abilisel Merli Kleinertil.

Merli asus Eesti Rahva Muuseumi Sõprade Seltsi sekretäri ametikohale 1994. aastal, veidi pärast seltsi loomist. Sõbralikkus ja sihikindlus püstitatud eesmärkide saavutamisel on omadused, mis iseloomustavad Merlit Kleinertit.

Tema eestvõtmisel on ERMi Sõprade Selts korraldanud kõigis maakondades Eesti Rahva Muuseumi tegevust ja kogusid tutvustavaid teabepäevi, konverentse ja näitusi. Viimastel aastatel on selts aidanud kaasa kihelkonnapäevade korraldamisele, osaletakse nende ettevalmistamisel ning esinetakse loengute ja ettekannetega. ERMi kogude põhjal on korraldatud foto- ja rahvakunstinäitusi.

Suurt tähelepanu pöörab Merli Kleinert Eesti jaoks olulisele probleemile – venelaste integreerimisele Eesti ühiskonda. Selleks on ta organiseerinud eesti rahvakultuuri tutvustavaid loenguid vene õppekeele koolides Ida-Virumaal.

ERMi Sõprade Selts on korraldanud Eesti Vabariigi 80. ja 85. aastapäeva piduliku tähistamise (ettekandeõhtu, kontserdid, näitused) nii Tartus kui Peterburis.

Merli Kleinerti eestvedamisel on ERMi Sõprade Selts organiseerinud eesti rahvakombeid tutvustavaid üritusi Raadi mõisa keskses. Traditsiooniliseks on saanud jüripäeva, jaanipäeva ja mihklipäeva tähistamine. Need üritused on kogunud rahva hulgas populaarsust ja nendest võtab osa tuhandeid inimesi üle Eesti.

Merli Kleinerti organiseerimisel osales ERMi ja ERMi Sõprade Seltsi delegatsioon Balti päevadel Stockholmis 2001. aastal. Koos Vanemuise Seltsiga on korraldatud küüditamise mälestuspäeva konverentse Vanemuise väikeses majas ja iga-aastasi leinapäevi. Merli Kleinert aitas kaasa ka ESTO-2004 päevade korraldamisele Riias.

Palju õnne Merli Kleinertile juubeli puhul. Loodame, et tal jätkub kauaks tervist, jõudu ja tahtmist meiega sehkendada.

ÜLO SIIMETS

Tagakaane siseküljel:

12. mail 2004 avas Eesti Vabariigi kultuuriminister Urmas Paet Eesti Spordimuseumi uue püsiekspositsiooni. Spordimuseumi ajaloo kolmanda püsiekspositsiooni kogupindala on 340 m² ning maksma läks see ligi 4,7 miljonit krooni.

Ekspositsiooni iga ruum on pühendatud eraldi teemale või ajastule. Rohkelt on kasutatud teatraalseid elemente, külastaja ei tutvu mitte ainult Eesti spordilooga, vaid rändab ajas läbi kogu Eesti ajaloo viimase 150 aasta. Palju on külastajal võimalusi ka aktiivset tegevust leida – kas jalgratta- või köieveo simulaatoritel jõudu proovides, virtuaalses olümpiaaretkel osaledes, vanade pommidega poseerides ja end fotografeerida lastes, vanu ajalehti lugedes jne. Lisaks tabab külastajat mõnes ruumis üllatus. Ekspositsioonist ei puudu ka kinosaal, arvutid-infokioskid ning erinevate aegade muusika.

Kultuuriminister Urmas Paeti sõnul vastab spordimuseumi uus väljapanek kaasaja atraktiivse muuseumi ootustele, pakkudes külastajatele mitmetasandilist informatsiooni ja samuti osalemisrõõmu. "Spordimuseumi külastajate arv on aasta-aastalt kasvanud ja loodame, et uus ekspositsioon ahvatleb külastama neidki, kes pole spordimuseumisse seni jõudnud," lisas minister.

DAIMAR LELL

Vaateid Eesti Spordimuseumi püsinäituse avamiselt.

Kultuuriminister Urmas Paet ja Eesti Spordimuseumi direktor Mati Tolmoff.

Olympiavõitja Aavo Pikkuus muuseumi olümpiasaalis. Fotod Aldo Luud.

Inside of back cover:

On May 12, 2004, a new permanent exposition was opened at the Estonian Sports Museum.

Urmas Paet, Minister of Culture, and Mati Tolmoff, Director of the Estonian Sports Museum.

Olympic champion Aavo Pikkuus in the museum hall dedicated to the Olympic Games. Photographs by Aldo Luud.

На внутренней стороне задней обложки:

12 мая 2004 года открылась новая экспозиция Эстонского Музея спорта.

Министр культуры ЭР Урмас Паэт и директор Эстонского Музея спорта Мати Толмофф.

Олимпийский чемпион Ааво Пиккуус в олимпийском зале музея. Фотографии Алдо Лууд.

Tagakaanel:

5. mail 2004 avati Värskas Seto Talumuseumis Tsäimaja, mis valmis Euroopa Liidu Phare abiprogrammi toetusel. Auväärses palkhoones on võimalik nautida kohalikku toitu, muuseumirahvas sai aga endale mugavad kaasaegsed töö- ja hoidlaruumid.

Tsäimaja lindi lõikavad läbi Värskas vallavanem Rein Järvelill (paremalt), volikogu esimees Ahti Kõiv ja maavanema kt Koit Nook.

Teed valab Taimi Madalik.

Muuseumidirektor Laine Lõvi tutvustab uue hoone saamislugu.

Tervituslaul koorilt Kuldatsäuk. Fotod Ilmar Vananurm.

On the back cover:

On May 5, 2004, the Setu Teahouse – a national restaurant - was opened at the Seto Farm Museum in Värskas. The respectable log building gives the visitors an opportunity to enjoy local food, and besides that, provides modern working and storage facilities for the museum staff.

The ribbon at the festive opening is cut by Rein Järvelill, Värskas commune elder (on the right), Ahti Kõiv, chairman of the county council, and Koit Nook, vice-governor of the county.

Taimi Madalik is pouring tea.

Laine Lõvi, Director of the museum, is introducing the story of the new building.

Greeting song from the choir *Kuldatsäuk*. Photographs by Ilmar Vananurm.

На задней обложке:

5 мая 2004 года комплекс Сетоского музея-усадьбы в Вярске пополнился еще одним бревенчатым зданием – «Чайным домом» или *Tsäimaja*, в котором можно наслаждаться блюдами местной кухни; музейные сотрудники получили себе удобные современные рабочие кабинеты и хранилища.

Обрезание почетной ленты: старшина волости Вярска Рейн Ярвेलиль (справа), председатель волостной думы Аhti Кыйв и исполняющий обязанности уездного старшины Койт Ноок.

Наливает чай Тайми Мадалик.

Директор музея Лайне Лыви знакомит с историей получения нового здания.

Приветственная песня от хора *Кулдатсяук*. Фотографии Илмар Вананурм.

